

#cietumi

150

**IESLODZĪJUMA
VIETU
PĀRVALDES
ŽURNĀLS**

4. lpp. **VISPĀRĪGI**
Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka uzruna.
Vadības komentāri par paveikto un turpmākajiem plāniem.
Pamatinformācija par ieslodzījuma vietu pārvaldi.
10. lpp. **KLĀTESOŠI**
Intervija ar Ilģuciema cietuma priekšnieci
un Valmieras cietuma priekšnieku.
28. lpp. **VĒSTURISKI**
Ieskats Ilģuciema cietuma un Valmieras cietuma vēsturē.
42. lpp. **MŪSDIENĪGI**
Fotoreportāža no Ilģuciema cietuma un Valmieras cietuma.
66. lpp. **PROFESIONĀLI**
Amats šķērsgriezumā – cietuma priekšnieka vietnieks un cietuma priekšnieka
dežūrējošais palīgs ieslodzījuma vietās.
74. lpp. **PERSONĪGI**
Kriminālsodu izpildes sistēmas nākotnes izaicinājumi.
78. lpp. **INFORMATĪVI**
Pāreja uz pierādījumos balstītu darbu ar notiesātajiem.
82. lpp. **AKTUĀLI**
Dzīve un darba kvalitāte ieslodzījuma vietā: jauns izpētes instruments.
86. lpp. **ANALĪTISKI**
Ieslodzījuma vietu pārvaldes statistika par 2021. gadu.

Jau vairākus gadus ieslodzījuma vietu pārvalde turpina darbu sarežģītos un izaicinājumiem pilnos apstākļos. Kopīgi esam tikuši galā ar Covid-19 pandēmijas radīto situāciju, un ir iegūta unikāla pieredze, ko varēsim izmantot savā darbā nākotnē.

Šobrīd gan darbā, gan katrs personīgi izjūtam ietekmi, ko izraisījis Krievijas uzsāktais karš Ukrainā. Tomēr, neskatoties uz visiem sarežģījumiem, arī 2022. gadā veiksmīgi turpinājam kriminālsoda – brīvības atņemšanas izpildi un neatlaidīgi strādājam pie mūsu sistēmas pilnveides.

Mūsu sistēmas turpmāko gadu stratēģiskie mērķi ir efektīva cilvēkresursu pārvaldība, procesu optimizēšana, resocializācijas sistēmas attīstība un sabiedrības drošība. Es ticu, ka kopā mums izdosies sasniegt šos mērķus. Ieslodzījuma vietu sistēmai ir visi nepieciešamie priekšnosacījumi efektīvam un uz rezultātu orientētam komandas darbam. Es aicinu ikvienu savā ikdienā, sadarbībā ar kolēģiem un sadarbības partneriem, kā arī darbā ar klientiem atcerēties par cieņpilnu attieksmi vienam pret otru. Tā ir mūsu kultūra, tas ir mūsu savstarpējo attiecību pamats un mūsu iestādes tēls.

**NO SAVAS PUSES IKVIENAM
NOVĒLU IZTURĪBU, SAGLABĀT
MOTIVĀCIJU UN VĒLMI DARĪT
PASAULI LABĀKU. MUMS
NOTEIKTI VISS IZDOSIES!**

Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieks
pulkvežleitnants Dmitrijs Kaļins

2021. gads un arī 2022. gads turpināja būt bagāts ar izaicinājumiem, ko radīja Covid-19 infekciju ierobežojošie pasākumi, lai nepieļautu šī vīrusa izplatību ieslodzījuma vietās. Nenoliedzami, Covid-19 izplatība ietekmēja drošības, ieslodzīto uzraudzības un resocializācijas pasākumu īstenošanu un norisi.

2021. gada nogalē ieslodzījuma vietu pārvaldes centrālajā aparātā notika arī būtiskas strukturālas izmaiņas – ar 2021. gada 1. oktobri tika likvidēta Risku un vajadzību izvērtēšanas daļa, šīs daļas funkcijas turpmāk nododot Resocializācijas daļai. Tāpat ieslodzījuma vietu pārvaldes centrālajā aparātā tika izveidota jauna Juridiskā daļa, apvienojot kādreizējo Tiesvedības daļu un Tiesiskā regulējuma izstrādes daļu.

2022. gadā ieslodzījuma vietu pārvaldes centrālajā aparātā ir uzsākts jaunu Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumu un Izmeklēšanas cietuma iekšējās kārtības noteikumu projekta izstrādes darbs. Izstrādāti un jau ir stājušies spēkā jauni Ministru kabineta noteikumi "Personas apsekošanas kārtība ieslodzījuma vietā, lai konstatētu, vai tā ir lietojusi alkoholu, narkotiskas vai citas apreibinošas vielas" un "Noteikumi par brīvības atņemšanas iestādes izvērtēšanas komisijas sastāvu, darbības un lēmumu pieņemšanas kritēriju izvērtēšanas kārtību". 2022. gada 1. oktobrī ieslodzījuma vietās tika organizētas arī 14. Saeimas vēlēšanas.

2023. GADS BRĪVĪBAS ATŅEMŠANAS SODA IZPILDES SISTĒMAS VĒSTURĒ IENĀKS AR TO, KA TIKS LIKVIDĒTI DAĻĒJI SLĒGTIE CIETUMI KĀ ATSEVIŠĶS CIETUMA VEIDS.

Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka vietnieks
pulkvedis Māris Stivrenieks

ieslodzījuma vietu pārvalde 2021. gadu nobeidza un 2022. gadu uzsāka ar plašu cīņu pret Covid-19 infekcijas izplatību un tās izraisītajām sekām. Neskatoties uz infekcijas izplatību, ieslodzījuma vietu pārvaldes misija – izpildīt sodu, palīdzot likumpārkāpējiem kļūt par socializētiem pilsoņiem, un vīzija – laikmetīgi cietumi drošākai sabiedrībai – jau vairākus gadus ir nemainīgas, un ikdienā katra darbība ir vērsta uz tām.

Jau vairākus gadus tiek virzīts jaunā cietuma būvniecības projekts, kas būtu viens liels solis pretī ieslodzījuma vietu pārvaldes vīzijai par laikmetīgiem cietumiem drošākai sabiedrībai, bet, neskatoties uz šo, ik gadu tiek veikti arī remontdarbi ieslodzījuma vietās, lai nodrošinātu cilvēktiesībām atbilstošus apstākļus. Tā 2021. gadā uzsākts un 2022. gadā pabeigts remonts Rīgas Centrālcietuma 1. korpusa dzīvojamās kamerās un palīgtelpās un vienā no Daugavgrīvas cietuma Grīvas nodalās vienībām.

Līdz 2022. gada beigām ir plānots nojaukt ieslodzījuma vietu teritorijās esošās sodu izpildei nevajadzīgās, bīstamās un vidi degradējošās ēkas un būves, veikt Valmieras cietuma dzīvojamā korpusa vājstrāvas tīkla izbūvi un iegādāties papildu operatīvos transportlīdzekļus.

2022. gadā īpaši sarežģīta ir bijusi situācija energoresursu tirgū, kas tieši ietekmēja ieslodzījuma vietu pārvaldes darbību, jo septiņās ieslodzījuma vietās (Rīgas Centrālcietums, Ilģuciema cietums, Valmieras cietums, Jēkabpils cietums, Jelgavas cietums, Olaines cietums un Cēsu Audzināšanas iestāde nepilngadīgajiem) karsto ūdeni un apkuri nodrošina, izmantojot gāzes apkures katlus. Rīgas Centrālcietumā gāze tiek izmantota arī ēdiena pagatavošanai, savukārt citās ieslodzījuma vietās ēdiena gatavošanai izmanto elektriskos katlus. Tādejādi aizvadītajā gadā būtiski pieauga izdevumu apmērs par energoresursiem, kas nepieciešami Pārvaldes un to struktūrvienību pamatfunkciju un darba nodrošināšanai.

Tādejādi aizvadītajā gadā būtiski pieauga izdevumu apmērs par energoresursiem, kas nepieciešami Pārvaldes un to struktūrvienību pamatfunkciju un darba nodrošināšanai.

Papildfinansējums ir saņemts tikai 2022. gada beigās, un šobrīd ir neziņa par 2023. gadu, jo saistībā rudenī notikušajām vēlēšanām nākamā gada budžets vēl nav pieņemts un ir apstiprināti tikai bāzes izdevumi (faktiski 2020. gada līmenī).

Galvenais notikums Personālvadības jomā 2022. gadā ir būtiski grozījumi Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atļūdzības likumā, kas nozīmē jaunu darbinieku amatu kvalifikāciju un jaunu atalgojuma sistēmu visiem. Atbilstoši Ministru kabineta 2016. gada 13. decembra noteikumiem Nr. 806 "Noteikumi par lekslietu ministrijas sistēmas iestāžu un ieslodzījuma vietu pārvaldes amatpersonu ar speciālajām dienesta pakāpēm mēnešalgu un speciālo piemaksu noteikšanas kārtību un to apmēru" tika ieviesta kritēriju sistēma arī amatpersonām ar speciālo dienesta pakāpi. Kopumā ir palielinātas mēnešalgas visu kategoriju nodarbinātajiem, bet atalgojuma sistēmas pilnveidošana turpināsies arī nākamgad.

2023. gadā mūs sagaida arī būtisks notikums sodu izpildes jomā, un tā ir soda progresīvās izpildes sistēmas maiņa uz diviem cietumu veidiem, likvidējot daļēji slēgto cietumu veidu. Reformas ietvaros nav plānots slēgt ieslodzījuma vietas, bet tikai mainīt to veidus.

Visās jomās arī 2023. gadā turpināsies procesu pārskatīšana un optimizācija, iespēju robežās digitalizējot vai automatizējot tos, tādejādi samazinot cilvēkresursu iesaisti ieslodzījuma vietu pārvaldes darbības efektivitātes uzlabošanai un resursu ietaupīšanai.

Ieslodzījuma vietu pārvaldes priekšnieka vietiece
pulkvede Tatjana Trocka

IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDE

IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDE IR TIESLIETU MINISTRIJAS PADOŅĪBĀ ESOŠA VALSTS PĀRVALDES IESTĀDE, KAS ĪSTENO VALSTS POLITIKU APCIETINĀJUMA KĀ DROŠĪBAS LĪDZEKĻA UN BRĪVĪBAS ATŅEMŠANAS KĀ KRIMINĀLSODA IZPILDES JOMĀ.

PĀRVALDES DARBĪBU REGLAMENTĒ:

- 1 Valsts pārvaldes iekārtas likums
- 2 Ieslodzījuma vietu pārvaldes likums
- 3 Ministru kabineta 2005. gada 1. novembra noteikumi Nr.827 "Ieslodzījuma vietu pārvaldes nolikums"

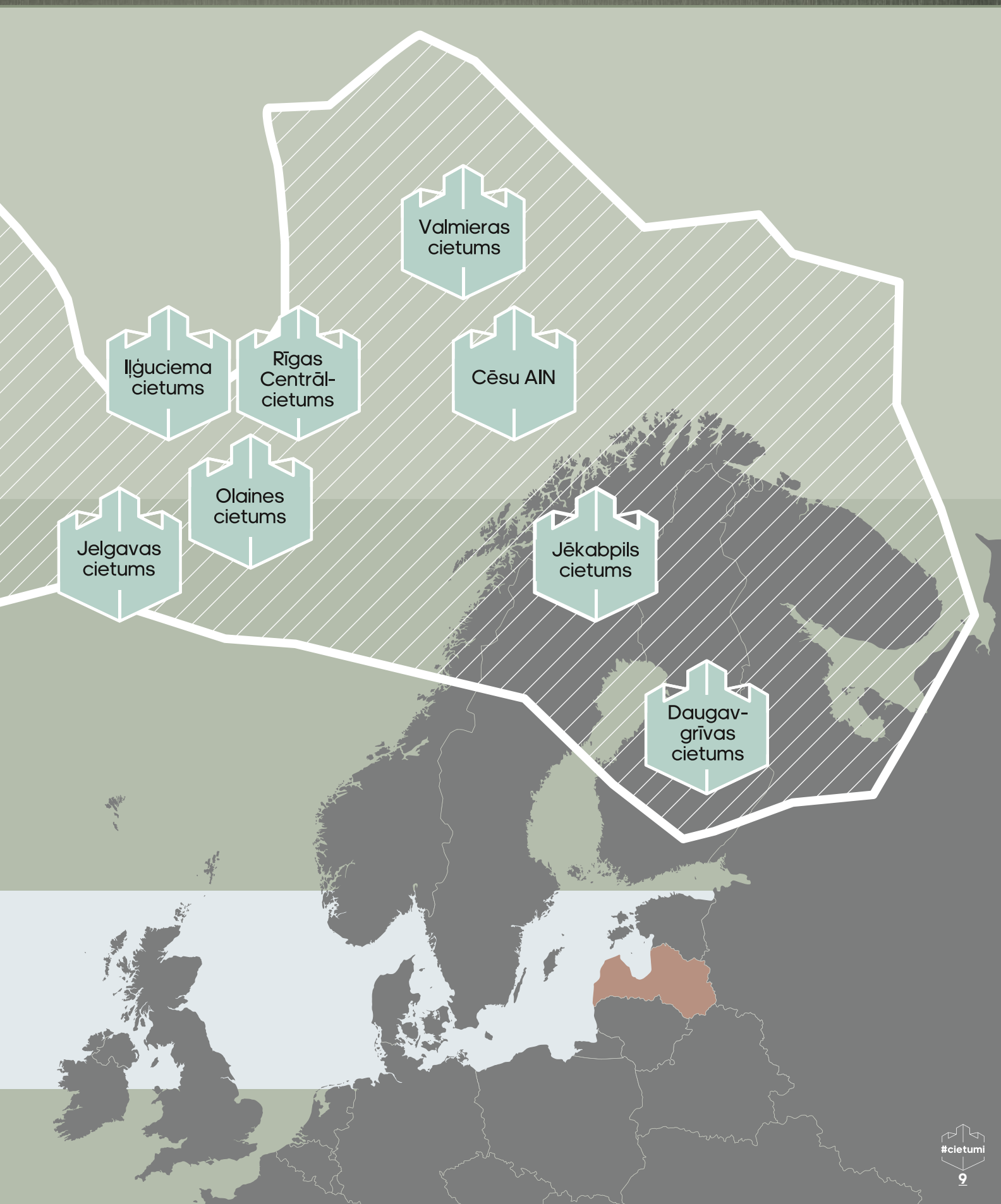
PĀRVALDES GALVENIE DARBĪBAS VIRZIENI:

- 1 Uzraudzīt, nodrošināt ieslodzītajiem noteikto uzvedības normu, tiesību un pienākumu ievērošanu
- 2 Nodrošināt normatīvajos aktos noteikto sadzīves un komunālo pakalpojumu sniegšanu ieslodzītajiem
- 3 Nodrošināt ieslodzīto medicīnisko aprūpi
- 4 Organizēt ieslodzīto garīgās aprūpes, sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas pasākumus
- 5 Nodrošināt personāla tiesību ievērošanu, pienākumu izpildi, tiesisko aizsardzību darbības un sociālās garantijas
- 6 Nodrošināt darbinieku profesionālās ievirzes un pilnveides izglītību
- 7 Veikt ieslodzījuma vietu apsardzi

PĀRVALDES DARBĪBAS MĒRĶIS IR LIKUMĪBAS, TAISNĪGUMA UN VIENLĪDZĪBAS APSTĀKĻOS SODĪTAS PERSONAS EFEKTĪVA RESOCIALIZĒŠANA, KĀ ARĪ ATKĀRTOTO NOZIEDZĪGO NODARĪJUMU IZDARĪŠANAS SKAITA SAMAZINĀŠANA.

LATVIJAS IESLODZĪJUMA VIETU KARTE

ŠOGAD UZ SARUNU AICINĀJĀM ILĢUCIEMA CIETUMA
PRIEKŠNIEKCI PULKVEDI INNU ZLATKOVSKU UN VALMIERAS
CIETUMA PRIEKŠNIEKU PULKVEDI ANDRI BAŠKI.

I. Zlatkovska: 1991. gadā sāku strādāt Iļģuciema cietumā. Biju ļoti jauna, skaista (smejas) – man bija 25 gadi. Tolaik grūti laiki bija daudzviet, ne tikai Latvijā. Runa bija par izdzīvošanu. Man bija muzikāli pedagoģiskā izglītība, strādāju pirmsskolā par mūzikas pedagogu, bet bērnodārzus slēdza.

Tajos gados Latvijā vēl iznāca avīze "Sovetskaja molodjož" ("Советская молодежь"), un reiz pēdējā lappusē bija izvietots sludinājums, ka slēgta tipa iestādei OC-78/6 ir vajadzīgi darbinieki. Es pati dzīvoju Iļģuciemā un labi zināju, kāda iestāde šeit atrodas. Nu ko – saņēmos un domāju: "Neviens mani taču tur nenogalinās. Aiziešu – paskatīšos! Uzzināšu, kas tas ir." Man bija trīs prasības – darbs vieta tuvu mājām, pietiekami normāla alga un tāds darba grafiks, lai nebūtu jāstrādā katru dienu. Nu lūk – neko citu atrast nesanāca. Bija vēlme pārdzīvot grūtos laikus un doma, ka pēc tam es sev atradīšu kaut ko citu, tomēr neko citu atrast nesanāca. Jā (smejas).

Kādus četrus gadus nostrādāju par uzraudzi. Biju gan maiņas, gan korpusa vecāka. Pēc tam strādāju Resocializācijas daļā – vispirms ar nepilngadīgajiem. Starp citu, ļoti īpatnēja kategorija, un, manuprāt, labāk strādāt ar simt recidīvistiem, nevis ar piecpadsmit nepilngadīgajiem.

Gāja laiks, es pabeidzu Penitenciāro koledžu, pēc tam studēju Policijas akadēmijā, kur ieguvu augstāko izglītību. Vienlaikus strādāju arī par izmeklēšanas daļas priekšnieci, Resocializācijas daļas priekšnieci, biju priekšnieka vietniece, un šogad aprit jau desmit gadu, kopš strādāju par cietuma priekšnieci un vadu visa cietuma darbību.

Visādi laiki ir bijuši, daudz kas piedzīvots un pārdzīvots, bet, manuprāt, cietumā ir jāstrādā ne tikai profesionāļiem, un, protams, ka mēs tādi esam, bet arī labiem cilvēkiem. Cietuma priekšniekam ir jābūt labam menedžerim, lai vadītu visu iestādes darbību, sadarbību starp atsevišķām daļām, ar klientiem, ar darbiniekiem. Ir jāspēj pietiekami labi komunicēt, jo no tā daudz kas ir atkarīgs. Parasti, kad plānoju savu otro maiņu – starp citu, vienu reizi nedēļā es strādāju otrajā maiņā, un ceturtdiena man ir pieņemšanas diena –, es pieņemu gan klientus, gan tuviniekus, ja kāds no viņiem ir pieteicies.

Vai daudzi nāk?

I. Zlatkovska: Nē, pēdējā laikā kādi 3-4 cilvēki, un tas ir Covid ietekmes dēļ. Pirms tam gadā bija ne vairāk kā desmit. Šo ceturtdien es pieņēmuš apmeklētājus izmeklēšanas daļā. Tas nozīmē, ka apstaigāšu visu izolatoru, ieiešu katrā kamerā. Ja būs cilvēki uz pieņemšanu, protams, ka uzklausīšu, ja būs jautājumi – atbildēšu. Nākamnedēļ tas būs augstākajā pakāpē, pēc tam zemākajā, mātes un bērnu nodaļā. Cilvēki uz pieņemšanu nāk runāties par dažādām tēmām. Mazāk ir to, kas nāk par kaut ko sūdzēties. Vairāk nāk, lai

saņemtu padomu vai vienkārši parunātu par savu personīgo dzīvi, par bērniem, par tuviniekiem, par topošo izvērtēšanas komisiju un daudziem citiem jautājumiem. Ziniet, man patīk strādāt ar cilvēkiem, un darbam nebūs laba rezultāta, ja cilvēks atnāks uz pieņemšanu un darbinieka acīs neredzēs nekādu ieinteresētību. Šogad būs trīsdesmit viens gads, kopš es strādāju Iļģuciemā – man patīk. Vispār strādāt ar cilvēkiem nav tik viegli, kā tas izskatās. Grūti, ļoti grūti, bet savs darbs ir jādara.

A. Baškis: Arī mana izvēle bija diezgan nejauša, un es to darīju 1995. gadā. 1993. gadā sāku dienēt Latvijas armijā, pēc astoņiem mēnešiem iestājos Aizsardzības akadēmijā, kas atradās un joprojām atrodas Ezermalas ielā, Rīgā, nomācījos vienu gadu un to sekmīgi pabeidzu. Otrajā gadā notika dažādas izmaiņas, bija jāpārraksta līgumi, par ko iepriekš nebija runāts, kavējās akadēmijas kā izglītības iestādes akreditācija, mēs nezinājām – pabeigsim to ar akreditētu diplomu vai nē. Tāpēc es nolēmu, ka pietiek, pārgāju pāri laukumam uz turpat esošo Policijas akadēmiju un iesniedzu dokumentus tur, pārrunājot situāciju personīgi ar rektoru. Viņš apjautājās par mani saviem kolēģiem Aizsardzības akadēmijā, lai noskaidrotu, kas tas par *fruktu* atnācis. Redzēja, ka sekmes ir labas, arī atsauksmes pozitīvas, un teica man: "Jā, mēs tevi ņemam, bet vai nu otrajā kursā uzreiz klātienē, bet tad jāpaliek dzīvot līdzīgās kazarmās, kādas bija Aizsardzības akadēmijā, vai nu iestājies darbā, un mēs tevi ņemam pirmajā kursā neklātienē bez konkursa, turklāt visas atzīmes un iepriekš apgūtie priekšmeti tiks ņemti vērā." Gribējās man jau tikt mājās pēc diviem gadiem, tāpēc izvēlējos to otru variantu – neklātienē.

I. Zlatkovska: Starp citu, interesanti – kad es pabeidzu 8. klasi, mamma man pajautāja: "Nu, meitiņ, ko tu darīsi tālāk?" Tolaik biju pabeigusi arī mūzikas skolu. "Mammu, tu zini, es gribu pabeigt 9. un 10. klasi un mācīties Latvijas Universitātē juristos." Mamma iebilda: "Ko tu! Pirmajā kursā apprecēsies un pametīsi visas savas studijas! Tev jau ir mūzikas skolas diploms. Labāk tad turpini mācīties mūziku!" Un ko es? Ir tāds izteiciens krievu valodā "Nevajag kāpt uz kakla". Rezultātā man ir divas juridiskās izglītības – viena Policijas akadēmijā iegūta, otra "Turībā". Divi maģistra grādi. Sapņi piepildās – esmu juriste. Tev taču arī Policijas akadēmijas diploms?

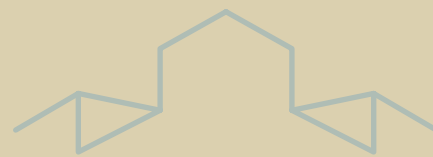
A. Baškis: Bet policists. Laikā, kad es mācījos, penitenciārā darba speciālista kvalifikāciju iegūt vēl nevarēja. Lai es varētu mācīties Policijas akadēmijā, man vajadzēja atrast darbu iekšlietu struktūrās. Tobrīd leslodzījuma vietu pārvalde vēl nebija Tieslietu ministrijas pārraudzībā. Aizgāju pieteikties darbā policijā, bet tur tā kā kavējās ar atbildi, tad gāju uz robežsardzi un tur uzzināju, ka jābrauc uz trīs mēnešu kursiem Rēzeknē.

Mani bija gatavi ņemt Zemessardzē, un aizgāju uz Valmieras cietumu, jo pats arī dzīvoju Valmierā. Tur uzsāku darbu, jo

nosacījumi man patika visvairāk. Uzreiz arī iestājos Policijas akadēmijā. Vispirms pabeidzu Policijas koledžu, pēc tam arī akadēmiju. Divus gadus Valmieras cietumā nostrādāju par uzraugu, pēc tam sešus gadus nostrādāju amatā, kas šobrīd saucas Resocializācijas daļas vecākais inspektors, bet nosaukumi iepriekš ir bijuši ļoti dažādi un mainījušies, man šķiet, katru gadu: tad cietuma priekšnieka palīgs, tad vienības priekšnieks... Piecus gadus nostrādāju par cietuma priekšnieka dežūrējošo palīgu un dežūrdaļas priekšnieku. Divus ar pusi gadus biju cietuma priekšnieka vietnieks, tad mani uz vienu gadu norīkoja par priekšnieku Cēsu audzināšanas iestādē nepilngadīgajiem. Kad Valmieras cietuma priekšnieks aizgāja pensijā, mani palūdza pārceļties atpakaļ un iecēla viņa vietā. Šogad šajā amatā aprit jau gandrīz desmit nostrādātu gadu. Tāds ir mans karjeras stāsts.

Cietuma priekšnieka vissvarīgākais pienākums, protams, ir darbs ar cilvēkiem. Tas ir darbs ar kolektīvu, un vissvarīgāk ir izveidot normālu, cilvēcīgu vidi, vienlīdzīgi sadalīt pienākumus, lai darba apjoms būtu visiem vienāds. Ļoti būtiska ir vienlīdzīga attieksme pret visiem – lai nebūtu ne īpaši izcelto, ne mazāk nozīmīgo. Atbalstīt cilvēkus, mēģināt viņus motivēt, lai viņi nāk uz darbu ar prieku, veidot cilvēcīgu kontaktu starp mūsu klientiem un administrāciju tā, lai gan uzraugi, gan visi pārējie jūtas droši un lai neuztraucas, ka viņiem aiz stūra kāds uzbruks. Mēs uzskatām, ka Valmieras cietumā esam panākuši šādu drošības un stabilitātes līmeni. Gan es, gan visi pārējie jebkurā diennaktī laikā bez bažām un problēmām var apstaigāt vienības, kur dzīvo pat piecdesmit ieslodzīto. Tā ir tā saucamā dinamiskā drošība, kad mēģinām ar cilvēkiem veidot normālas attiecības.

Arī es, līdzīgi kā Inna, esmu pieejams visiem klientiem. Divas reizes nedēļā – pirmdienās un ceturtdienās – man ir pieņemšana. Uzklāsu piecpadsmit, divdesmit cilvēku, risinām visdažādākos jautājumus: gan par izvērtēšanas komisijām, satikšanās iespējām, gan par visu pārējo. Man, protams, ir nedaudz citādāka situācija nekā sievietēm cietumā. Viriešiem tomēr ir daudz kaprīzāki un nepacietīgāki, vairāk sūdzas, bet mēs esam ieviesuši tādu praksi, ka runājam gan ar daļu priekšniekiem, gan ar visiem pārējiem, arī ieslodzītie zina šo mūsu pieeju. Es ceru, ka ieslodzījuma vietu pārvalde no Valmieras sāņņem vismazāk sūdzību, jo mēs piedāvājam modeli: "Ja tev ir problēmas – atnāc un parunā!" Jo tad ir iespēja uzklāst arī manu viedokli. Ja mēs tiešām nevarēsim kādu problēmu atrisināt sarunas laikā, varbūt tad būs pamats sūdzēties. Kur ir problēma? Kāpēc tu neatnāci un nepateici? Gandrīz visu, kas ir likuma ietvaros, var atrisināt vai argumentēt pretēju pozīciju, un tad cilvēks saprot, ka tiešām – jā, mēs nevaram palīdzēt.

Protams, ka ir arī tādi "rakstītāji", ar kuriem runāt ir bezjēdzīgi, bet mēs cenšamies to darīt, un arī saviem padotajiem es saku: "Labāk mēs ar cilvēku trīs reizes kaut vai pusstundu parunājam, nekā pēc tam visu dienu rakstām paskaidrojumus vai atbildes ieslodzījuma vietu pārvaldei, Tiesībsargam vai citām iestādēm. Saruna prasa daudz mazāk resursu, un tā mēs parādām savu cilvēcīgo attieksmi pret klientiem.

Kādas rakstura īpašības ir nepieciešamas, lai noturētos cietuma priekšnieka amatā?

I. Zlatkovska: Tas ir īpašību kopums (smejas).

A. Bašķis: Labas attiecības ar pārvaldes vadību (smejas).

I. Zlatkovska: Kā es jau teicu – ir jābūt atbilstošai izglītībai.

A. Bašķis: Jābūt spējai komunicēt, jābūt atsaucīgam, pacietīgam un, cik nu tas iespējams, taisnīgam. Es mēģinu pieņemt tādus lēmumus, kas ir vienlīdzīgi attiecībā uz visiem. Nedrīkst vienam kaut ko atļaut un nākamajā dienā kādam citam to pašu aizliegt. Tas attiecas gan uz darbiniekiem, gan klientiem. Ja viņi redz, ka prasības neietekmē tas, vai kāds patīk vai nepatīk priekšniekam, tad, man šķiet, arī veidojas savstarpējā cieņa un ir saprotami "spēles noteikumi".

Kāds, jūsuprāt, ir sabiedrības viedoklis par cietuma priekšnieka amatu? Kā jūs stāstāt cilvēkiem par savu darbu?

A. Bašķis: Sabiedrības viedoklis? Protams, ka, iepazīstoties ar cilvēkiem dažādās sadzīves situācijās, sarunas parasti nonāk līdz tēmai par darbavietu. Cilvēks pajautā: "Kur tu strādā?" – "Cietumā." – "Kas tu esi?" – "Cietuma priekšnieks." Kamēr nezina, ka esmu cietuma priekšnieks, pulkvedis, tikmēr viss ir kārtībā, bet, kad uzzina, nereti mainās attieksme. Cilvēki, saskatījušies visādas filmas par cietuma dzīvi, ir neizpratnē. "Tiešām tu tur strādā? Galīgi neizskaties pēc cietuma priekšnieka!" – "Un kā tad vajadzētu izskatīties?" – "Nu paskaties filmās."

I. Zlatkovska: Cietumus ļoti bieži apmeklē žurnālisti, un pirmais teikums, ko es viņiem saku: "Lūdzu, aizmirstiet visu, ko

Protams, mainījušies ir arī klienti. Milzīgas izmaiņas ir arī iespējās, ko mēs šobrīd piedāvājam ieslodzītajam. Agrāk, 1995. gadā, neko daudz jau piedāvāt nevarējām – darbu un individuālas sarunas ar vecāko inspektoru resocializācijā – tas bija viss. Ne vispārīzglītojošās skolas, ne arodskolas, ne programmu kā tagad jau nebija.

kino vai televīzijā esat redzējuši par cietumiem, īpaši par amerikāņu un Krievijas cietumiem." Un pēc tam ir pavisam cits skatījums. Profesija kā profesija! Ar cilvēkiem ir jāstrādā, ir jāvada kolektīvs. Menedžera darbs (smejas).

A. Bašķis: Nezinu... Sabiedrība dzīvo kaut kādās ilūzijās. Varbūt arī nevajag zināt vairāk kā nepieciešams.

Sabiedrībā valda savi stereotipi par to, kāds ir cietums, kāds ir cietuma priekšnieks, darbinieki?

I. Zlatkovska: Protams.

A. Bašķis: Bet tas jau tīri cilvēcīgi. Daži ar mani uzsāk aktīvu un atklātu sarunu, bet, kad uzzina par manu amatu, noslēdzas: viss, viss, neko vairs nevar runāt!

I. Zlatkovska: Manā ģimenē lielākā daļa ir ar uzpleciem. Meita dienē robežsardzē. Vīrs tagad ir pensionārs, bet arī dienēja ieslodzījuma vietu pārvaldē, turpat tagad strādā arī dēls. Kompānijās, kad sākas sarunas par to, ko dara vecāki, māsas, brāļi, viņš stāsta par resocializāciju cietumos, bet, ja kāds sāk žēloties, ka nav darba, tad mudina iet strādāt ieslodzījuma vietās, jo tur ir ļoti daudz vakancu. Reklamē mūsu darbu, cik nu vien var!

Kādas pārmaiņas sistēmā esat personīgi piedzīvojuši?

I. Zlatkovska: Pārmaiņas ir ļoti pozitīvas. Vispirms izmaiņas likumdošanā, kad mēs pārņēmām no Lielbritānijas pakāpju sistēmu, dodot cilvēkam iespēju uzlabot soda izciešanas apstākļus. Tā ir tā saucamā progresīvā soda izpildes sistēma. Ļoti daudz ko mēs esam uzlabojuši arī sadzīves apstākļu ziņā, un tagad tie krasi atšķiras no agrākajiem. Protams, ka pārmaiņas nenotiek tik ātri, kā gribētos, bet viss jau ir atkarīgs no finanšu līdzekļiem. Mēs esam entuziasti. Kādreiz mums visi staigāja, kā mēs saucām, "tankos" – vatņikos un tam līdzīgi (smejas), bet, ja mēs paskatāmies tagad – cilvēki kā cilvēki. Būtu jau labi, ja visiem būtu formastērps – tāds

glīts un mūsdienīgs, līdzīgi kā skolās. Citādi "A tev šodien skaista blūze, bet man tādas nav!" Un kas notiek? Konflikts uz lidzenas vietas! Protams, ka sieviešu cietums krasi atšķiras no vīriešu cietumiem. Mums, piemēram, nepastāv tāda hierarhija kā pie vīriešiem. Protams, arī sieviešu cietumā ir dažādi sociālie slāņi. Īpaši bagātu sieviešu gan mums nav. Materiāli nodrošinātākās skaitās tās, kuras saņem palīdzību no mājām. Starp citu, Iļģuciema cietums ir vienīgais mūsu valstī, kur ir gandrīz visu kategoriju ieslodzījuma veidi, izņemot atklāto cietumu: izmeklēšanas nodaļa un daļēji slēgtais cietums, kur jau izcieš sodu mūsu klienti, Nepilngadīgo audzināšanas iestādes nodaļa un Mātes un bērna nodaļa. Tā ir ļoti specifiska nodaļa, kur māmiņas atrodas kopā ar bērniem pastāvīgi līdz 4 gadu vecumam. Tas ir ļoti pozitīvs moments. Starp citu, no 1990. gada līdz 2000. gadam mūsu mammas dzemdēja Centrālcietuma slimnīcā, bet tagad sievietes bērniņu laiž pasaulē Rīgas dzemdību namā. Bērni pie mums neizcieš sodu kopā ar mātēm, viņi iet uz veikalu, poliklīniku, personāla pavadībā brauc uz jūru un zooloģisko dārzu, pirms Covid-19 laika braucām arī uz Leļļu teātri. Ņemot vērā, ka šis ir vienīgais sieviešu cietums, manuprāt, mums ir vieglāk strādāt nekā ar vīriešiem. Manu un arī Andra darbu atvieglo Izmeklēšanas nodaļa, kur mēs varam sākt pētīt cilvēku jau no pirmās dienas. Sieviete nonāk cietumā un aiziet uz Atklāto nodaļu jau izpētīta, novērtēta un apgādāta. Ar viņu strādā viens un tas pats personāls, psihologi, skola.

A. Bašķis: Pie mums gan ir nedaudz citādāk. Valmieras cietumā izmeklēšanā paliek labi ja trešdaļa, jo tie, kas ar viegliem pantiem, aizbrauc uz Jēkabpili. Daži dodas arī uz Daugavpili un citur. Savukārt apmēram tādu pašu skaitu, kāds iziet mūsu izmeklēšanu, atved arī no Centrālcietuma Izmeklēšanas nodaļas. Innai ir citādāk – viņas klientes, kas ir izmeklēšanā, turpat, Iļģuciemā, arī paliek.

Vai uzturēšanās apstākļi Izmeklēšanas nodaļā atšķiras?

I. Zlatkovska: Jā. Tur ir ierobežojumi. Parasti cilvēki ir izvietoti kamerās un ir savstarpēji izolēti.

Izjūtu sava darba atgriezenisko saiti, saņemu daudz apsveikumu kartīšu un vēstuļu, ko klienti man sūta svētkos, atbrīvojoties no cietuma, dzimšanas dienā, Ziemassvētkos. Tā ir atgriezeniskā saite par cilvēcīgu attieksmi.

A. Baškis: Nav ilgstošo satikšanos.

I. Zlatkovska: Ir noteikts ierobežojums telefonsarunām – tās atļautas vienu reizi nedēļā. Izvade tikai uzraugu pavadībā.

Kā tiek organizēts darbs ar ieslodzīto? Jūs sakāt, ka jau no paša sākuma sākat iepazīt katru cilvēku?

I. Zlatkovska: Sieviete ierodas cietumā un tiek ievietota kamerā. Jau no pirmās dienas mēs sākam pētīt šo cilvēku. Nekavējoties ar viņu sāk strādāt Tiesu nolēmumu un izpildes daļas darbinieki, resocializācijas speciālisti, psihologi, kapelāni. Kad viņu pārceļ uz cietumu izciest tālāko sodu, mums visiem ir vieglāk, jo jau zinām, kas tas par cilvēku, kādas ir viņa vajadzības. Starp citu, arī ieslodzītais uzreiz jau var iesaistīties resocializācijas procesā: ir iespēja apmeklēt skolu, arodskolu, arī iesaistīties ražošanā – pie mums darbojas šūšanas uzņēmums.

A. Baškis: To var darīt, ja nav ierobežojumu no procesa virzītāja puses.

I. Zlatkovska: Jā, saistībā ar krimināllietu.

A. Baškis: Atgriežoties pie iepriekšējā jautājuma par izmaiņām: tās tiešām ir kardinālas, ja salīdzina 1995. gadu un 2022. gadu. Ievērojami ir mainījušies infrastruktūra, mainījušies kadri, ja salīdzinām, kādi tie bija toreiz un kādi ir tagad. Ja agrāk obligāts nosacījums bija, ka amatpersonas var būt tikai vīrieši, kas pabijuši armijā – par sievietēm mēs nerunājam –, tad šobrīd, kad dienests nav obligāts, arī tādu prasību nav. Jāteic, ka toreiz cilvēks bija pavisam citādāk sagatavots un jau diezgan patstāvīgs.

Protams, mainījušies ir arī klienti. Milzīgas izmaiņas ir arī iespējās, ko mēs šobrīd piedāvājam ieslodzītajam. Agrāk, 1995. gadā, neko daudz jau piedāvāt nevarējām – darbu un individuālas sarunas ar vecāko inspektoru resocializācijā – tas bija viss. Ne vispārīglokojošās skolas, ne arodskolas, ne programmu kā tagad jau nebija. Šobrīd mēs ieslodzītajam varam piedāvāt pilnīgi visu, kas viņam būtu nepieciešams, lai cietumā vairs neatgrieztos. Un tā ir tikai viņa izvēle, vai šo resursu izmantot vai neizmantot. Bet piedāvāts viņam tiek viss. Tās ir milzīgas izmaiņas. Un, protams, ka pavisam citādāka ir arī darbinieku attieksme – mēs paši nepārtraukti maināmies un apgūstam daudz jaunu lietu, strādājam pa jaunam un cenšamies ar savu piemēru motivēt arī pārējos. Agrāk galvenais bija režīms un uzraudzība, cietuma funkcija bija nodrošināt,

lai ieslodzītais savu termiņu nosēž cietumā. Pēc izciestā soda gadiem vienkārši atvēram durvis un viņš izgāja brīvībā. Tagad, protams, cietuma funkcijas ir pavisam citādākas. Mēs cilvēkiem piedāvājam gan resocializācijas programmas, gan daudz ko citu. Izmaiņu sākuma posmā gan nereti bija jūtama pretestība, sak', ai, kam mums to vajag? Resocializācija rada uzraudzībai papildu pienākumus. Ja ieslodzītie atrodas kamerā, viņus nekur nav jāvada, turpretī ieslodzīto pavadīšana uz programmu nodarbībām ir papildu darbs uzraugiem, bet visi jau sen ir sapratuši, ka tam tā ir jābūt un tas tā arī būs. Tāpēc arī uzraugu un citu darbinieku attieksme pret klientiem šo gadu laikā ir ļoti mainījusies.

Kādi ir lielākie izaicinājumi ikdienā jūsu vadītajā ieslodzījuma vietā?

A. Baškis: Man galvenais izaicinājums ir pabeigt mūsu divus lielos projektus, kurus iesākām, pateicoties ieslodzījuma vietu pārvaldes atbalstam. Jau gandrīz gatavs ir moderns kameru korpus. Pārējie vīriešu cietumi ar nepacietību gaida tā atklāšanu, lai varētu sūtīt uz Valmieru visus sūdzībniekus. Sen jau ir gatavs arī jaunā nožogojuma projekts, bet nepieciešams diezgan liels finansējums, lai to īstenotu. Bet, kad tas notiks, tad mūsu cietums, var teikt, būs izcils un drošs gan sabiedrībai, gan mums pašiem – darbiniekiem. Lieliski, ka ieslodzījuma vietu pārvalde izvēlējās tieši Valmieras cietumu, lai eksperimentālā kārtā jaunus un modernus korpusus izbūvētu vecajā vidē, nevis būvētu jaunus cietumus. Tagad ir diezgan liels izaicinājums organizēt darbu kvalitatīvi un nepārtraukti, jo ir ļoti liels vakanču skaits gan manā iestādē, gan, cik es zinu, arī pie Innas.

I. Zlatkovska: Jā, tā ir.

A. Baškis: Līdzīga situācija ir visos cietumos, izņemot laikam tikai Daugavgrīvu.

I. Zlatkovska: Varbūt Cēsis?

A. Baškis: Arī Cēsis šobrīd jau ir diezgan daudz vakanču. Darbinieki – tas ir diezgan aktuāls jautājums. Ja agrāk mums bija daudz kandidātu, no kā izvēlēties, turklāt vairāki "izkrita" jau medicīnas komisijās sagatavotības pārbaudē, tad tagad kandidātu gandrīz vispār nav. Nav pat pieteikumu ar CV. Labi, ja divu mēnešu laikā parādās kāds jauns cilvēks. Tas ir izaicinājums, jo diemžēl līķe iet uz leju. Vakanču skaits kļūst arvien lielāks, jo grībētāju paliek mazāk un mazāk.

Kā liecina pieredze, tad viens no labākajiem veidiem, kā piesaistīt darbinieku – uzrunāt to personīgi?

I. Zlatkovska: Jā, mēs taču pat savu paziņu lokā vervējam cilvēkus.

Bet, acīmredzot, šobrīd ir iemesli, kādēļ atsaucība nav tik liela?

A. Bašķis: Noteikti vajadzētu aktīvāk popularizēt šīs darba iespējas. Varētu paņemt kā piemēru Nacionālo bruņoto spēku rekrutēšanas kampaņu, to, cik aktīvi viņi reklamē sevi pasākumos, skolās, pilsētas vidē – visur.

I. Zlatkovska: Andri, bet mēs esam diezgan slēgta vide.

A. Bašķis: NBS arī nav tā atvērtākā. Turklāt viņiem salīdzinājumā ar mums ir tāda priekšrocība, ka, lai iestātos armijā un saņemtu automātu, nav nepieciešama vidējā izglītība, bet, lai strādātu cietumā par uzraugu, vidējā izglītība ir obligāts nosacījums.

I. Zlatkovska: Un atalgojums. Jā, mums visiem bija liels izaicinājums organizēt darbu Covid laikā, jo dzīve gandrīz apstājās un viss bija uz darbinieku pleciem. Vēl vairāk bija jāstrādā individuāli, jāskaidro, jānomierina, visi bija atrauti no ģimenēm, nebija atļautas satikšanās. Labi, ka bez ierobežojumiem vismaz varēja sazināties pa telefonu. Mēs, Ilguciems, esam kā pilotprojekts, jo nodrošinām daļēji slēgtā cietumā brīvu pieeju telefona automātiem, lai klienti ar radniekiem var sazināties biežāk.

Man pašai fantastisks izaicinājums būtu pastrādāt jaunajā sievietes cietumā, kad tas būs iespējams. Ilguciema cietums jau nemaz nebija būvēts tādām mērķim. Agrākos laikos te bija Krēmera muiža, bet cietums darbojas aptuveni kopš 1947. gada. Šeit ir pielāgotas vēsturiskās celtnes, bet ir arī jaunā ēka – mūsu izmeklēšanas cietums. Vīrs darbnīcas tika uzbūvēts vēl viens stāvs. Viss ir pielāgots cietumam.

Zelta vērti ir mūsu darbinieki, īpaši tie, kuriem jau ir pieredze, labi sasniegumi un kuri var būt par mentoriem jauniešiem kolēģiem, ko nedrīkstam pamest novārtā. Ar viņiem ir jāstrādā, daudz kas jāstāsta, jāieinteresē darbā ar savu piemēru un attieksmi. Ja mēs vādāties no labas pārvaldības principiem, tad mums ir jādara tieši tā.

Kā ieslodzījuma vietām piesaistīt profesionālu, kvalificētu darbaspēku? Kā motivēt cilvēkus nākt strādāt uz ieslodzījuma vietām?

A. Bašķis: Šobrīd piedāvājam sociālās garantijas. Periodiski, īpaši pirms vēlēšanām, aktualizējas tēma par pensijas vecuma maiņšānu. Neskaidrība cilvēkam traucē pieņemt lēmumu. Pat mēs jau piedzīvojam pensijas vecuma palielināšanos. Ko tad lai domā un plāno tie, kas apsver darbu šajā sistēmā? Šodien tie ir 50 gadi, bet varbūt jau rīt pensijas vecums būs 57 gadi? Šajā jautājumā vajadzīga stabilitāte. Noteikti arī mums pašiem jābūt aktīvākiem un jāreklamē savs darbs, kā to dara NBS. Mums jāparāda tas pozitīvais. Es no savas puses jau piedāvāju ieslodzījuma vietu pārvaldes vadībai – pasakiet "Uz priekšu!", un mēs to darīsim. Esmu gatavs iet uz skolām stāstīt, pieņemt ekskursijas, rādīt mūsu darba vidi, cik vien tas ir iespējams. Mums jābūt daudz aktīvākiem un atvērtākiem, ja gribam kaut ko izdarīt lietas labā. Protams, ka atalgojums arī ir ļoti svarīgs, bet tas ir tikai viens no aspektiem un droši vien pat nav svarīgākais.

I. Zlatkovska: Cilvēkiem vispār ir bail no cietumiem.

A. Bašķis: iespēja strādāt maiņās varētu pozitīvi ietekmēt izvēli. Tāpat kā Ilguciemā, kā es šodien uzzināju, arī Valmierā cilvēki dodas uz darbu no attālākām vietām, un tad maiņu darba grafiks tomēr ir no svara. Degviela lētāka nepaliek, un cilvēkam izdevīgāk ir uz 50 kilometrus attālo darba vietu braukt nevis katru dienu, bet pārdienās. Protams, ceļš prasa arī laiku, un tam reizēm ir pat lielāka nozīme nekā kilometriem.

I. Zlatkovska: Jā, Ilguciemā strādā ne tikai rīdzinieki. Ir cilvēki arī no Bauskas, Jelgavas, Ogres. Daudz laika sanāk pavadīt sastrēgumos – tas nogurdina.

A. Bašķis: Par laimi, Valmierā nav problēmu ar sastrēgumiem, tikai ar kilometriem un degvielu.

ESF projekta ietvaros bija laba kampaņa par pozitīvajām izmaiņām cilvēku dzīvē pēc izešanas no cietuma. Tas bija ļoti iedvesmojoši.

I. Zlatkovska: Izjūtu sava darba atgriezenisko saiti, saņemu daudz apsveikumu kartiņu un vēstuļu, ko klienti man sūta svētkos, atbrīvojoties no cietuma, dzimšanas dienā, Ziemassvētkos. Tā ir atgriezeniskā saite par cilvēcīgu attieksmi. Un medijiem arī būtu vairāk jāstāsta mūsu iedzīvotājiem par labām lietām, kas notiek soda izciešanas iestādēs.

Cietumi – tas ir mūsu sabiedrības spogulis. Diemžēl. Mēs varam no sirds strādāt ar mūsu klientiem, bet, ja viņus sabiedrība tur, ārā, negaida, tad mūsu darba rezultātiem ir maz jēgas.

A. Bašķis: Mums tā nav. Mūsu vecāki ir kautrīgāki nekā sievietes. Bet prieks, ka, satiekot bijušos klientus uz ielas, nav jādomā, kā viņi reāģēs, ko darīs? Cilvēki paši nāk klāt, sveicina un apvaicājas, kā iet.

I. Zlatkovska: Un mūsējās arī neslēpjas kaut kur aiz stūra, bet sveicina: "Labdien! Kā jums, priekšniec, iet? Cik jūs labi izskatāties! Man viss ir kārtībā," un tamlīdzīgi.

Jā, jūsu kolēģi no citiem cietumiem arī dalījās ar līdzīgiem stāstiem.

I. Zlatkovska: Mūsu klienti ļoti asi jūt netaisnību. Ir jābūt pret visiem vienādi taisnīgam un godīgam. Dubultos standartus uzreiz redz.

A. Bašķis: Tāpēc nevaram pielaut, ka mums rodas atsevišķi favorīti gan starp padotajiem, gan klientiem. To ļoti ātri jūt un sāk apspriest aiz muguras: tam atļāva, mums neatļāva...

I. Zlatkovska: Vienlīdzības princips ir jāievēro.

Atgriežoties pie jautājuma par personāla piesaisti, jauniešiem bieži vien nemaz nav par prātā nākt strādāt uz cietumu.

I. Zlatkovska: Tiem, kuriem paziņas strādā cietumā, varbūt tāda vēlme ir.

A. Bašķis: Es atnācu uz cietumu, kā jau teicu, nejauši.

I. Zlatkovska: Ja nav bijušas domstarpības ar likumu un saskarsme ar policiju, tad jau neviens īpaši nezina, kas notiek cietumos. Protams, varam jau salīdzināt sevi ar to pašu Norvēģiju, Dāniju. Ja pie mums Resocializācijas daļā viena inspektora pārziņā ir 50 cilvēku, tad Dānijā – 6 līdz 10. Pavisam citi darba apstākļi, un tad var arī līdz 80 gadu vecumam strādāt.

A. Bašķis: Bet spēles noteikumiem būtu jābūt skaidriem no paša sākuma, un tiem nevajadzētu mainīties. Ja es nāku uz noteiktu vietu strādāt ilgstoši, tad es ar to rēķinos, nevis pēkšņi sākas runas, ka vajadzētu kaut ko mainīt. Protams, ka uzraugs nevarēs strādāt līdz 65 gadiem. Piemēram, Igaunijā darbiniekiem piedāvā pamainīt amatu tā paša cietuma ietvaros. Kāds šodien ir uzraugs, bet pēc 50 gadu vecuma sasniegšanas viņam ir iespēja strādāt citu amatu.

I. Zlatkovska: Man šķiet, ka viņi var strādāt gandrīz tādā pašā amatā, arī esot pensijā.

A. Bašķis: Igaunī, manuprāt, neiet pensijā 50 gadu vecumā kā mēs, bet tur ir citi darba apstākļi un citādāki cietumi. Pie monitora jau var sēdēt līdz 60 gadiem.

Kas ir tās pozitīvās lietas, ko cilvēks iegūst, sākot strādāt ieslodzījuma vietā? Vai ir karjeras izaugsmes iespējas?

A. Bašķis: Es un arī Inna esam tam visam ļoti labs piemērs. Inna atnāca uz šejieni jau ar augstāko izglītību.

I. Zlatkovska: Nē, man bija vidējā speciālā.

A. Bašķis: Bet tajos laikos, man šķiet, ar to pietika, lai ieņemtu arī virsnieka amatu. Toties tagad, ja cilvēks mācās, viņam ir iespēja attīstīt savu karjeru, ir sociālās garantijas, vēl joprojām ir izdienas pensija. Medicīniskā aprūpe ir, var teikt, bez maksas – tas arī ir ļoti svarīgi. Es regulāri cenšos izmantot iespēju divas nedēļas pavadīt Iekšlietu ministrijas veselības un sporta centra nodaļā "Dzintari" un nesaprotu, kā cilvēki var vispār laist garām šādu iespēju! Tur tevi ēdina, ar tevi darbojas, turklāt tas viss – Jūrmalā. Mums ir iespēja izmantot arī psihologa pakalpojumus, bet esam gan diezgan kautrīgi. Es arī to izmantoju, tikai piesakoties atpūtai "Dzintaros", bet domāju, ka jaunākas paaudzes cilvēki šo iespēju izmanto daudz biežāk un mazāk kautrējas no tā visa.

I. Zlatkovska: Neskatoties uz darbinieku trūkumu, mūsu kolēģiem noteikti ir jāizmanto iespēja doties uz Dzintariem, lai atjaunotu spēkus un paliktu ierindā.

A. Bašķis: Noteikti. Deviņdesmitajos gados, kā Inna jau teica, pats galvenais bija tas stabilais atalgojums – algas nekad nekavējās atšķirībā no citām darbavietām. Kad draugi man kādreiz jautā, kāpēc aizgāju strādāt šajā sistēmā, atbildu, ka man un manai ģimenei dzīvē galvenais ir stabilitāte un ka nekad nebūšu biznesmenis, toties zinu, ka man būs atalgojums, un tikai no tā, cik es pats centīšos, būs arī atkarīgas manas izaugsmes iespējas, un ka neesmu atkarīgs no kaut kādiem ārējiem apstākļiem.

I. Zlatkovska: Cietumi bija cara laikos, ir brīvā Latvijā un būs arī nākotnē.

Lai celtu personāla kvalifikāciju, ar Norvēģijas granta atbalstu tiek īstenots projekts, kura ietvaros plānots uzbūvēt Mācību centra ēku.

I. Zlatkovska: Tas ir ļoti labi un vērtīgi.

A. Bašķis: Šis projekts arī ir ļoti svarīgs, mums ir vajadzīgi apmācīti un profesionāli kolēģi, jau uzsākot darbu, un vienmēr būtu gatavi arī turpināt celt savu kvalifikāciju. Tas ir ļoti svarīgi.

Covid-19 laikā tika attīstīta attālināto apmācību iespēja, kas palielināja apmācāmo skaitu Mācību centra organizētajosursos. Rezultātā tiem piesakās daudz vairāk cilvēku, jo samazinās ceļā patērētais laiks un izdevumi.

I. Zlatkovska: Mēs arī to novērtējam. Ja puse dienas bija jāpavada supervīzijās, tad, atgriežoties no tām, nācās vēl arī krietni pastrādāt, jo parasti jau uz galda bija sakrājušies dokumentu kaudze un ar vēstulēm pilns e-pasts.

A. Bašķis: Tas, protams, ir ļoti labi, tomēr ir reizes, kad tiešo kontaktu ar kolēģi nevar aizvietot bilde monitorā. Vajadzētu tomēr mēģināt, cik iespējams, rīkot tikšanās arī klātienē. Tā kā šodien – mums ir ekskluzīva iespēja satikties un arī izrunāt vairākas lietas.

Ar kādiem izaicinājumiem un grūtībām saskaras jaunie darbinieki ieslodzījuma vietās?

I. Zlatkovska: Par izaicinājumiem varu teikt, ka mums visi darbinieki ir atklāti, ikviens sniedz palīdzību un padomu, ja nepieciešams. Jaunie kolēģi var vērsties kā pie savas daļas darbiniekiem, tā arī pie vadības. Mēs esam liels, draudzīgs kolektīvs. Grūtības sākumā var būt, piemēram, Uzraudzības daļas uzraudzei – ne visi spēj veikt pārmeklēšanu gan no ētikas, no privātuma aspekta, bet tas ir mūsu darbs. Tādas grūtības var būt. Ne katrs var pierast arī pie darba grafika. Divas dienas strādājam, divas brīvas, tad divas naktis strādājam, divas brīvas. Kādas tev grūtības bija, kad tu iestājies darbā?

A. Bašķis: Tas bija tik ļoti sen, ka es neatceros (smejas). Bet man šķiet, ka grūtību nebija. Es paralēli spēlēju futbolu, un tāpēc man bija daudz paziņu. Kā es jau iepriekš teicu, tagadējie jaunieši, atnākot strādāt uz cietumu, sastopas ar daudz ko jaunu, piemēram, subordinācijas ievērošanu. Ja agrāk darbinieki, kas nāca no armijas, ātri izprata šo kārtību, tad mūsdienu jauniešiem tās ir diezgan svešas lietas. Jāpieceļas, kad priekšnieks ienāk? Nekad mūžā mamma nav mācījusi, ka jāpieceļas, kad kāds ienāk istabā.

I. Zlatkovska: Ar sievietēm ir cits stāsts.

A. Bašķis: Protams, un psiholoģija arī atšķiras. Sievietes varbūt cenšas pārvarēt sevi kaut kādas bailes. Savukārt mūsu klienti

mēdz "iztaustīt" un varbūt reizēm arī izaicināt jaunus darbiniekus, lai saprastu, cik viņi spēj būt stingri un patstāvīgi, pieņemot lēmumu, cik ir psiholoģiski noturīgi un vai nav bailīgi. Protams, mēs paļūdam jaunajiem kolēģiem, un man šķiet, ka ar iedzīvošanos kolektīvā problēmu nav, bet sākuma periodā, kā iepriekš teicu, viņiem jau vajadzētu būt kaut nelielām zināšanām un izpratnei par darbu. Tagad viņi nāk, var teikt, no ielas, un, protams, ka mēs jaunus apmācām, parādām, kā vajag rīkoties. Diemžēl ne visi mūsu kolēģi ir izcili profesionāļi un labi cilvēki, un gadās, ka kāds nepareizi dots padoms arī var sabojāt jaunajam visu turpmāko izpratni par šo darbu. Diezgan reti, bet tomēr gadās, ka cilvēks aiziet prom pats jau pirmajos mēnešos. Ir gadījumi, kad arī mēs jau redzam, kā Inna teica, ka darbinieks nav slikts cilvēks, bet nespēj pildīt savus pienākumus un mūsu specifiskajam darbam neder. Mēs jau nevaram, piemēram, pateikt uzraugam: "Nu labi, vari neveikt pārmeklēšanu tāpēc, ka tev tas ir grūti." Varam arī piedāvāt citu darbu, piemēram, būt par apsargu, lai gan arī apsargam reizēm ir jāveic pārmeklēšana. Piedāvājam pastrādāt ko citu, bet, ja darbinieks nespēj izturēt pārbaudes laiku, nākas arī šķirties.

I. Zlatkovska: Pie mums kāda jauna sieviete nostrādāja tikai vienu maiņu un uzreiz pieņēma lēmumu, ka nevarēs darīt šādu darbu. Un, starp citu, pirms kādiem 10 gadiem mums bija tāda laba prakse, ka pirms stāšanās darbā mūsu uzraugi un apsargi izgāja sākotnējās apmācības Mācību centrā.

A. Bašķis: Tās gan bija ļoti īsas apmācības – divas nedēļas laikā.

I. Zlatkovska: Jā, bet vismaz bija pamatzināšanas un radās priekšstats.

A. Bašķis: Un dažus, man liekas, jau tur atsijāja.

I. Zlatkovska: Jā, atsijāja uzreiz, lai netērētu mūsu resursus.

A. Bašķis: Kaut vai īsam, bet apmācību procesam ir jābūt noteikti.

Ja salīdzinām katra cietumu specifiku, kādas ir būtiskākās sieviešu cietuma un vīriešu cietuma atšķirības?

I. Zlatkovska: Manuprāt, tās nav īpaši salīdzināmas lietas, lai arī nosaukums viens un tas pats – cietums, arī likumi vienādi.

A. Bašķis: Var teikt, ka likumi kopš jaunā gada ir pilnīgi identiski, jo mums noņēma daļēji slēgtā cietuma tiesības notiesātajiem.

I. Zlatkovska: Bet specifika noteikti atšķiras. Kad piebraucāt pie līguciema cietuma, droši vien neredzējāt rindu, lai nodotu pienesumus un tiktu uz satikšanos. Toties vīriešu cietumos rinda ir, jo par vīriešiem, kas izcieš sodu, rūpējas viņu sievas, mātes. Ieslodzītās sievietes, kā vienmēr, ir sociāli mazāk pasargātas. Protams, ka ļoti paaugstināts ir arī emocionālais fons. Lielākā daļa sieviešu, tikai atrodoties cietumā, atceras, ka viņas ir arī mammās, sievas, vecmammās. Ja vīrieši emocijas slēpj kaut kur dziļi dvēselē, tad sievietēm tās uzreiz ir redzamas. No vienas puses šķiet, ka sieviešu cietumā strādāt ir vieglāk, bet es tam nekādā gadījumā nepiekrītu. Jau iepriekš teicu, kā līguciemā vieglāk strādāt tāpēc, ka mēs pētām cilvēkus no pirmās dienas, izzinām visas noslieces. Protams, tagad es tik smalki nepazīstu katru ieslodzīto, bet laikā, kad strādāju par izmeklēšanas cietuma priekšnieci, es pat zināju, kā katrai sauc bērnus vai mazbērnus, kādi ir apstākļi mājās un citas personiskas lietas. Tāpēc, ka bija interese strādāt. Arī tagad ir interese, bet pienākumi citi.

Vispār, lai piedod man vīrieši, bet es uzskatu, ka sievietes strādā labāk (smejas).

A. Bašķis: Dažās jomās varbūt.

I. Zlatkovska: Dažās jomās (smejas)?

A. Bašķis: Man grūti, protams, kaut ko salīdzināt. Es līguciemā biju ļoti sen, kad vēl biju vietnieks. Valmierā skaitās slēgtais cietums, bet notiesāto tiesības ir tādas kā daļēji slēgtajā cietumā. Līdz ar Satversmes tiesas spriedumu no jaunā gada mums ir tādas pašas tiesības kā daļēji slēgtajos cietumos, tai skaitā arī sieviešu cietumā – neierobežots telefona sarunu skaits, ilgākas satikšanās u. tml. Cietumā ir trīs lieli bloki. Viens bloks tagad tiek renovēts un ir slēgts. Bet ir cietums un izmeklēšanas korpus, kur izvietoti ne tikai apcietinātie, bet arī notiesātie, kam ir zemākā režīma pakāpe, tādi, kas nemāk uzvesties vai kuri paši negrib komunicēt ar citiem cilvēkiem. Limits ir 506 ieslodzītie. Tad, kad es sāku strādāt cietumā, mums bija pāri par 1000. Ieslodzītie atradās vienās un tajās pašās telpās, visur, kur vien bija iespējams, izvietotas divstāvēgās gultas. Es neteiktu, ka izmeklēšanā strādāt ir grūti, bet skaidrs, ka citādāk gan, jo tur diezgan liela cilvēku mainība – atbrauc, aizbrauc. Skaitis šobrīd tiešām ir niecīgs – no 239 ieslodzītajiem pie mums atrodas tikai 38 apcietinātie. Bet tas tāpēc, ka joprojām nav pabeigta korpusa renovācija. Ja man ir jāsalīdzina atsevišķas iestādes, tad atceros gadu, kad strādāju Cēsīs par priekšnieku. Tur, salīdzinot ar mūsu cietumu, bija gluži kā kūrorts un paradīze! Tiešām – man ļoti patika, it īpaši pēdējā pusgadā bija ļoti labs kontakts gan ar kolektīvu, gan ar pašiem puikām. Protams, ka tur tas gandarījums par padarīto darbu ir citādāks un lielāks, kad redzi, kā tie jaunieši mainās paši, mainās viņu attieksme, kā viņi sāk uzticēties un kaut ko darīt. Pieaugušam vīrietim mēs varam visu ko stāstīt un piedāvāt, varam ar viņu nemitīgi strādāt, bet to lēmumu, kā dzīvot tālāk, galvenokārt pieņems tikai viņš pats. Ar nepilngadīgo ir nedaudz citādāk – mēs viņu varam vairāk pārliecināt, viņš tomēr ieklausās.

Šobrīd Cēsīs arī daudz kas ir mainījies tieši kopš laikiem, kad sākam strādāt. Cēsu Audzināšanas iestādes telpu izbūve un renovācija, protams, ir milzīgs solis uz priekšu, lai nepilngadīgie puieši atrastos tikai vienā vietā līdz 25 gadu vecumam, ja nav pārkāpti iekšējās kārtības noteikumi. Tas ir tāpat kā pie Innas – no izmeklēšanas līdz termiņa beigām. Agrāk nepilngadīgie tika nomitināti dažādās Latvijas vietās – bija gan Liepājā, gan Centrālcieta, kur cietuma subkultūra, hierarhija un viss pārējais atstāja uz jauniešu milzīgu iespaidu, ko viņš pēc tam vēl izkropļotākā veidā mēģināja īstenot tajās pašās Cēsīs. Šobrīd nepilngadīgajiem ir nodrošināti tādi apstākļi, lai viņi vairs negribētu nonākt cietumā, bet, ja arī nonāk, tad ceram, ka retāk.

Vīriešu cietumos joprojām ir saglabājusies specifiskā subkultūra un hierarhija?

A. Bašķis: Diemžēl ir, bet, protams, ka stipri mazāka, nekā tas bija deviņdesmitajos gados. Cietuma administrācija to neatbalsta, bet tā pastāv. Zināma veida hierarhija un sava subkultūra jau ir jebkurā kopienā – darba kolektīvā, skolā, pat bērnudārza grupiņā. Protams, tā nav tik izkropļota kā cietumā, bet jebkurā vietā izvirzās līderi, parādās kaut kādi atstumtie, kurus visi apbizo. Tāda diemžēl ir mūsu sabiedrība, un cietums tikai vairāk to visu atspoguļo.

I. Zlatkovska: Tāpēc ātrāk ir jābūvē jaunais cietums, lai varētu sadalīt ieslodzītos.

Iespēja samazināt ieslodzīto skaitu kamerā ļāva mazināt arī subkultūras ietekmi?

A. Bašķis: Protams, tas palīdzēja. Piemēram, arī Igaunijā, neskatoties uz to, ka būtībā ir uzcelti visi cietumi un cilvēki atrodas šķirti kamerās, joprojām šis jautājums arī ir ļoti aktuāls. Tāpat ieslodzītie kaut kur satiekas, spēcīgākie mēģina diktēt savus noteikumus un arī darbinieki nevar katru uzmanīt visas 24 stundas. Jo lielāks ir ieslodzīto skaits vienā telpā, jo lielāka iespēja, ka radīsies nesaskaņas. Diviem vienā kamerā īpaši nav, ko dalīt. Ja sēž pa četri, tad jau ir nedaudz citādāk, bet, ja vienā telpā ir nomināti 30 cilvēki, tad noteikti būs kāds, kurš mēģinās iedibināt savu kārtību un pakļaut sev pārējos.

I. Zlatkovska: Cietumi – tas ir mūsu sabiedrības spogulis. Diemžēl. Mēs varam no sirds strādāt ar mūsu klientiem, bet, ja viņus sabiedrība tur, ārā, negaida, tad mūsu darba rezultātiem ir maz jēgas.

A. Bašķis: It īpaši tas jūtams, ja runājam par tām pašām Cēsīm. Darbinieki veic milzīgu darbu, strādā produktīvi un godprātīgi, un ir gandarījums redzēt, kā tas cilvēciņš viena, divu gadu laikā pilnīgi mainās. Un tad viņš 16 gadus aiziet atkal pie savas ģimenes, kur māte un tēvs tikai dzer un viņu sit, un viss mūsu darbs ir vējš.

Varbūt ir gadījumi, kad ieslodzītie negrib atbrīvoties – vēlas palikt pie jums, nevis doties prom?

A. Bašķis: Nu tie ir mūsu mūžīgie cietuma kadri. Jā, tādi ir, viņi nereti speciāli izdara noziegumus, lai atkal nokļūtu cietumā un ziemā nebūtu jādzīvo siltumtrasē – speciāli izsit kādu stiklu vai kaut ko nozog veikalā, lai pārziemotu cietumā.

Kāda ir sadarbība ar citām institūcijām, kurām būtu jāpārņem darbs pēc tam, kad cilvēks atbrīvojas?

A. Bašķis: Būtībā pašvaldībām vajadzētu nodrošināt šiem cilvēkiem normālus dzīves apstākļus un kaut kādas sociālās garantijas. Bet vairumam pašvaldību šīs iespējas ir tādas, kādas ir. Pārsvārā mūsu bijušie klienti tiek izmitināti pašvaldības sociālā fonda dzīvesvietā, parasti visi vienuviet, un tad tur arī veidojas zināma veida attiecības un dzīvesstils.

I. Zlatkovska: Nu jā, lauku pašvaldībām vispār bieži ir problēmas viņus izmitināt.

A. Bašķis: Pēdējā laikā gan situācija mainās uz labo pusi, jo ļoti aktīvi darbojas gan Valsts probācijas dienests, gan arī pašvaldības. Mēs varam uzrakstīt tikai kaut kādu vēstuli, bet tā nav mūsu kompetence – pārbaudīt, kā cilvēks dzīvo un kas ar viņu notiek pēc atbrīvošanās. Tas ir Probācijas dienesta pienākums, bet mums ir diezgan laba sadarbība ar visām iestādēm Valmieras novadā, kas tagad pēc administratīvi teritoriālās reformas ir izveidojies daudz lielāks, un arī mēs tagad ietilpstam tajā – agrāk atradāmies mazajā Burtnieku novadā. Jau esam tikušies ar novada vadību, ļoti laba sadarbība ir ar Zemessardzes 2. Vidzemes brigādi, kas arī atrodas Valmierā. Pats biju uzaicināts arī piedalīties mācībās "Namejs" kā novērotājs. Ļoti sena un veiksmīga sadarbība mums ir ar Probācijas dienestu. Arī viņi šobrīd piedzīvo strukturālas izmaiņas. Valmieras nodaļas vadītāja tagad vada visas Vidzemes reģiona teritoriālo struktūrvienību. Laba sadarbība mums ir arī ar skolām, piemēram, Valmieras 2. vidusskolu. Diemžēl ieslodzītajiem tagad ir daudz zemāks izglītības līmenis nekā agrāk, un šobrīd jau nokomplektēt vidusskolas klasi mums diezgan grūti, jo cilvēki atnāk uz cietumu ar tikai piecu, sešu klašu izglītību.

Un kā ir ar mūsdienu tehnoloģijām ieslodzījuma vietās? Arvien vairāk parādās tie paši informācijas kioski, bet ko vajadzētu attīstīt nākotnē, ko gribētos ieviest cietumos?

A. Bašķis: Nupat saņēmu ieslodzījuma vietu pārvaldes vēstuli par to, ka informācijas kiosku skaitam vajag būt stipri lielākam. Piekritu, ka to noteikti vajadzētu palielināt, un ceru, ka tas arī tiks īstenots. Šobrīd mums ir divi infokioski, bet es labprāt tādus uzstādītu katrā vienībā – jo vairāk, jo labāk, lai notiesātie izmanto šo iespēju. Visi darbinieki ir nodrošināti ar tehniku, jo šobrīd mēs diezgan aktīvi izmantojam iespējas attālināti mācīties, piedalīties arī semināros un supervīzijās.

I. Zlatkovska: Mums katrā postenī uzraugiem ir dators.

A. Bašķis: Šobrīd mēs strādājam ar dokumentu vadības sistēmu, bet varētu, piemēram, kāda pilotprojekta ietvaros izmēģināt, kā būtu, ja arī notiesātajiem dotu iespēju savus iesniegumus nevis rakstīt ar roku uz papīra, bet iesniegt elektroniski jau sistēmā, kur dokuments izietu noteikto apriti. Piemēram, izmantojot to pašu infokiosku, cilvēks varētu pieteikties medicīnas daļas apmeklējumam un tamlīdzīgi. Nebūtu jātērē resursi papīru sagatavošanai un reģistrēšanai.

I. Zlatkovska: Viss notiktu vienuviet.

A. Bašķis: Viss saglabātos sistēmā, nekas nekur nepazustu, bet automātiski aizietu aprītē. Tas, protams, būtu ļoti veiksmīgs risinājums, ja notiesātie varētu izmantot iespēju elektroniski risināt savas problēmas vai uzrakstīt iesniegumu, jo dzīve taču iet uz priekšu!

Covid-19 laikā arī tiesas notika attālināti ar videokonferences palīdzību?

I. Zlatkovska: Jā, un manā skatījumā tā ir milzīga finanšu līdzekļu ekonomija, iespēja racionāli izmantot gan cilvēku resursus, gan materiālos, piemēram, degvielu, kas bija vajadzīga, lai nokļūtu tiesā.

Vai tagad šāda prakse vēl turpinās? Vai ir iespēja izvēlēties veidu, kā piedalīties tiesas sēdē?

I. Zlatkovska: Tas atkarīgs no tiesas.

A. Bašķis: Notiesātie var rakstīt lūgumu tiesai, lai lieta tiktu izskatīta viņu klātbūtnē, un tiesa var šo lūgumu izvērtēt. Arī agrāk tiesa diezgan aktīvi izmantoja šo iespēju, bet, kad sākās Covid-19, vienkārši nebija izvēles. Tagad, lai gan ierobežojumi vairs nav tik stingri, tomēr notiesātie uz tiesu tiek vesti diezgan reti. It kā viss notiek elektroniski, bet tai pašā laikā visa dokumentācija, kas saistīta ar ieslodzīto, ir uz papīra. Tas pēc būtības ir dubults darbs, jo vienalga visi dokumenti ir jāieskenē.

I. Zlatkovska: Diemžēl mums vēl tagad gadās personas, kas patiesībā ir analfabēti. Diez, vai viņi pildīs tos iesniegumus, lai arī kādas būtu tehnoloģijas. Visticamāk, viņu vietā to darīs kāds cits – tāpat kā tagad.

Vai viņa vietā raksta citi, ja viņš nemāk rakstīt?

I. Zlatkovska: Gadās, ka lūdz darbinieku palīdzību, lai uzrakstītu kādu dokumentu.

A. Bašķis: Arī es reizēm uzrakstu tekstu, kad uz pieņemšanu atnāk rakstīt nepratējs. Ciparus gan gandrīz visi pazīst un māk rakstīt.

I. Zlatkovska: Jā, skaitīt viņi visi māk.

Kā jūs redzat nākotnes tehnoloģiju attīstību un digitalizācijas pielietojumu ieslodzījuma vietās turpmākajos 10, 20, 30 gados?

A. Bašķis: Mēs vairs neesam tik jauni, lai uzdrošinātos aizdomāties tik tālu – 30 gadus uz priekšu, bet, protams, ka gribētu redzēt modernus cietumus ar attīstītu infrastruktūru un tehnoloģijām, ko varētu izmantot gan darbinieki, gan klienti. Gribētu arī pieredzēt laiku, kad sabiedrība nedaudz citādāk reaģēs un būs gatava saprast, ka, cilvēkam nonākot cietumā, nekā nemainās. Mums Latvijā nav nāves spriedumu, tāpēc jāsaprot, ka, piemēram, tas kaimiņš pēc kāda laika no ieslodzījuma atgriezīsies. Ceru, ka augs arī mūsu profesijas prestižs, tāpēc šajā jomā daudz kas būtu jāuzlabo un jāpānāk, lai mainītos sabiedrības attieksme ne tikai pret klientu, bet arī pret cietuma darbiniekiem, un šis darbs tiešām kļūtu novērtēts.

I. Zlatkovska: Jā, man arī gribētos redzēt jaunus, modernus cietumus. Ja nemaldos, Igaunijā tādi ir veseli trīs?

A. Bašķis: Jā.

I. Zlatkovska: Igaunijā trīs jauni cietumi, bet mums neviena, izņemot Cēsu audzināšanas iestādi nepilngadīgajiem.

A. Bašķis: Daļēji atjaunotas ir iestādes arī Olainē un Valmierā.

I. Zlatkovska: Tagad jā, protams, bet es nevaru iedomāties sievietes kaut kādā vīriešu cietuma nodaļā. Vai mums ir priekšstats, kādam būtu jābūt jaunajam cietumam? Jā, ir! Savulaik mēs kopā ar pārvaldes priekšnieku strādājām vienā darba grupā, zīmējām, rēķinājām, plānojām, ka gribētu tādu uzbūvēt Olainē – kopā ar mācību centru, ar atklāto nodaļu. Vai es to pieredzēju? Ļoti gribētos pastrādāt tādā mūsdienīgā cietumā, kur ir droša vide visiem – klientiem un darbiniekiem, kur netrūkst arī pašu darbinieku un nav nekādu štatu vakancu.

Varbūt ir tehnoloģiski risinājumi, kas palīdzētu?

A. Bašķis: Tehnoloģiski risinājumi ir iekļauti, piemēram, mūsu jaunā žoga projektā. Jau sen bijām domājuši par to, ka nepieciešams izmantot tieši tehnoloģijas, lai ir jauns, moderns risinājums, nevis kā bija agrākos laikos un kā ir joprojām, kad cilvēki sargtorņos

seko līdzī notiekošajam. Moderni tehnoloģiskie apsardzes risinājumi ļautu pārplānot kadru nodarbinātību un lietderīgāk tērēt valsts līdzekļus algām.

I. Zlatkovska: Ilguciemā jau ir mūsdienu nožogojums un sargtorņa nav. Postenis aprīkots ar kamerām un monitoriem, kuros uzraugs veic novērošanu, bet ir saglabājusies transporta pavadīšana, arī konvojus mēs nevarēsim atcelt. Nu, redzēsim, kā būs nākotnē.

A. Bašķis: Tā laikam ir palikusi gandrīz vienīgā slēgtā cietuma atšķirība no daļēji slēgtā, jo mums joprojām ir bruņota apsardze. Daļēji slēgtajos cietumos bruņotas apsardzes nav.

I. Zlatkovska: Arī ieroču nav.

A. Bašķis: Un likt cilvēku ar steku sargatornī noteikti nav jēgas.

I. Zlatkovska: Nu protams!

Jauni, moderni cietumi – tas būtu arī motivējošais faktors palikt esošajiem darbiniekiem un nākt jauniem?

I. Zlatkovska: Protams!

A. Bašķis: Tajā pašā laikā es uzskatu, ka tas būs milzīgs izaicinājums – uzbūvēt jaunu cietumu Liepājā, bet vēl lielāks izaicinājums būtu atrast tieši Liepājā tik daudz personāla, jaunu darbinieku, kas tajā strādās.

I. Zlatkovska: Varbūt daļa no Jelgavas pārcelsies uz Liepāju?

A. Bašķis: Tad ir jārisina jautājums par darbinieku nodrošināšanu ar dzīvesvietu, piemēram, kopmītni.

I. Zlatkovska: Tāds modelis ir Zviedrijā, kad cilvēki brauc uz darbu pat no 100 kilometru attālām vietām, jo Zviedrija taču ir daudz lielāka par Latviju. Viņiem ārpus cietuma teritorijas ir tāds kā viesu namiņš, kur darbinieki var mitināties, strādājot savā maiņā divas dienas.

A. Bašķis: Igaunijā arī bija tāda kārtība, šķiet, Ihvī cietumā, ko nesen uzbūvēja būtībā tukšā vietā mazā pilsētiņā. Pašā sākumā, lai piesaistītu cilvēkus, viņiem noteica 30 % piemaksu, un tas bija

vairāk nekā citos cietumos. Tika atrisināti arī visi izmitināšanas jautājumi.

Kādu valstu cietumus jūs esat apmeklējuši, kāds ir jūsu viedoklis par redzēto, salīdzinot ar Latvijas cietumiem? Varbūt vēl kādi piemēri, ko īpaši vēlaties izcelt?

I. Zlatkovska: Tagad mēs vairs neesam "pēdējā vagonā", salīdzinot ar situāciju, kāda bija vairāk nekā pirms 20 gadiem. Mans pirmais komandējums bija deviņdesmitajos, kad viesojāmies Dānijā. Tur apmeklējam iestādi, līdzīgu Cēsu audzināšanas iestādei nepilngadīgajiem. Jutos kā uz citas planētas! Pēc tam mēs ilgu laiku sadarbojāmies ar Hinsebergas sieviešu cietumu Zviedrijā, turp arī devāmies mācīties. Tolaik mums nebija nekādas pieredzes un zināšanu par to, kā strādāt ar narkomāniem un kas ir dinamiskā drošība. Par visu bijām ļoti izbrīnīti, bet tagad mēs jau varam lepoties ar pašu uzkrāto pieredzi. Protams, ka sākotnēji ārzemēs gūtās zināšanas mums ļoti palīdzēja. Nu lūk – divās valstīs esmu pabijusi.

A. Bašķis: Es arī pabiju divās valstīs. Man liekas, četras vai piecas reizes esmu bijis Norvēģijā. Mums savulaik bija ļoti ilga sadarbība ar Īlas cietumu Norvēģijā. Tas bija diezgan sen, un sākumā mēs uz viņu fona, protams, izskatījāmies diezgan bēdīgi. Tolaik vienīgā iespēja pie mums kaut ko izremontēt vai uzlabot bija, pateicoties viņu palīdzībai un starpniecībai. Gan krāsojām ar norvēģu krāsām, gan arī dalījām ieslodzītajiem norvēģu gādātās Ziemassvētku paciņas ar drēbēm, mandarīniem un visādiem labumiem. Tā pamazām viss attīstījās, un tagad mēs izskatāmies daudz citādāk – arī paši norvēģi to atzina. Redzot, ka mēs ejam pareizā virzienā un jau varam paši par sevi parūpēties, viņi pārslēdzās uz citām, iespējams, vēl nabadzīgākām valstīm nekā Latvija. Starp citu, Īlas cietums ir diezgan slavens ar to, ka tur, man šķiet, joprojām sēž Breivīks.

Man bija iespēja pabūt arī divos Igaunijas cietumos. Ihvī mēs kopā ar kolēģiem no citiem cietumiem un ieslodzījuma vietu pārvaldes pavadītājiem pat nedēļu un pamatīgi izpētījām visus procesus. Bijām arī Tartu cietumā. Tagad Igaunijā ir palikuši vairs tikai trīs cietumi, bet visi tie ir jauni. Protams, ka ir ļoti daudz plusu, bet netrūkst arī mīnusu, salīdzinot ar Latvijas cietumiem, piemēram, mani pāršēidza, ka Ihvī cietumā nepilngadīgie ir izvietoti kopā ar pilngadīgajām personām. Tas gan, manuprāt, nav īsti pareizi.

I. Zlatkovska: Arī es piekriņu, ka tas nav pareizi.

A. Bašķis: Viņi kopā dodas pastaigā, mācās kopā, un, neskatoties uz to, ka atrodas atsevišķās kamerās un atsevišķos blokos, nepilngadīgie kontaktējas ar pieaugušajiem ieslodzītajiem, kuri dalās ne jau ar to savu labāko pieredzi. Tas izraisa pārdomas. Tie cietumi it kā būtu moderni, bet viņiem galvenais ir drošība un uzraudzība – tas, kas mums bija aktuāli deviņdesmitajos gados. Ir, protams, arī resocializācija, bet prioritārais uzdevums – ielikt ieslodzīto kaut kādos rāmjos, kamerā, nepieļaut, neatļaut, aizliegt un tā tālāk. Tik pārspīlēta pieeja tieši drošības un uzraudzības jautājumiem man nešķiet tā pareizākā. Runājot par personālu, droši vien arī apstākļi, ka igauņiem šobrīd nav izdienas pensijas, nav īpaši motivējošs, bet viņiem toties ir citas sociālās garantijas, kas varbūt savā veidā to kompensē, arī atalgojums joprojām ir daudz lielāks nekā pie mums. Protams, ļoti liels pluss – viņiem ir sava mācību iestāde, kas nodrošina gan cilvēku pārkvalifikāciju, gan apmācību.

I. Zlatkovska: Lai gan piekriņu Andrim, ka nav pareizi nepilngadīgos izvietot vienā iestādē ar pieaugušajiem, tomēr reizēm nav citu iespēju. Arī man īpašas izvēles nebija. Deviņdesmitajos

Tagad mēs varam
izsniegt mūsu klientiem
personu apliecināšanas
dokumentus. Agrāk tas
nebija iespējams, bet nu
jau ilgu laiku izsniedzam
pases, ID kartes. Mums
ir izveidojusies laba
sadarbība ar PMLP
nodaļām un vispār ar
tiesībsargājošajām
institūcijām.

gados pie mums bija lielākais meiteņu skaits – 15, un pat nebija vēl aprīkota atsevišķa nodaļa. Pagājušajā gadā bija viena meitene. Kā jūs domājat, ko viņa viena darīs nodaļā? Protams, ka gāja uz darbu un arī uz skolu kopā ar pieaugušajiem. Un es pat atļāvu viņai apmeklēt blakus esošo Mātes un bērna nodaļu, lai vismaz komunicētu ar cilvēkiem, palīdzētu tikt galā ar bērniem. Nedrīkst taču atstāt cilvēku vienatnē, novārtā, vai ne?

No Norvēģijas mums ir nācis ļoti labs instruments – risku un vajadzību novērtēšana, kas jau vairākus gadus iekļauts mūsu likumdošanā. Tas mums ļoti palīdz. Risku un vajadzību novērtēšana ir personas lietas trešā sadaļa. Ar personu runā Resocializācijas daļas vecākais inspektors un veic interviju, un tikai pēc tam tiekas sociālais darbinieks un psihologs. Pēc tam visi speciālisti kopā apstrādā iegūto informāciju, izveido resocializācijas plānu, nosaka vajadzības, apkopo ieteikumus, kā ieslodzītajai būtu jāstrādā, jāmācās. Pēc kāda gada viņi pārskata šo plānu un veic tajā izmaiņas. Protams, ka tas ļoti ietekmē tālāko soda izciešanas gaitu: ieslodzīto tālākai soda izciešanai var pārcelt vai nu uz augstāku pakāpi, uz atklāto cietumu, vai rakstīt priekšlikumu tiesai par nosacītu pirmstermiņa atbrīvošanu.

A. Bašķis: Tas būtībā ir labs instruments, lai mēģinātu jau no paša sākuma izprast riskus un problēmas, kāpēc ieslodzītais vispār atrodas cietumā, kas pietrūcis, lai viņš dzīvotu likumpaklausīgu un normālu dzīvi. Tādejādi resocializācijas plānā iekļauj pasākumus, kas būtu viņam vitāli svarīgi. Tā nav notiesātā izvēle, bet gan speciālistu izvērtējums, un šis plāns un pienākumi ir jāpilda, ja viņš grib virzīties augstāk pa pakāpēm, ja vēlas atbrīvoties pirms termiņa, lai varētu atgriezties sabiedrībā kā pilnvērtīgs tās loceklis.

I. Zlatkovska: Mums jāmudina cilvēks virzīties tālāk, nevis sēdēt savā gultā un vienkārši lasīt grāmatu. Ir jāiet uz priekšu!

Resocializācija sākotnēji bija kā neliels pilotprojekts, bet tagad jau plaši ieviests praksē un ļoti labi darbojas. Vai varat minēt labākos piemērus?

I. Zlatkovska: Ziniet, cietums ir tāda vide, kur viss ļoti labi darbojas. Jūs šodien redzējat nodarbību fotoattēlus – mēs vienmēr meklējam kaut ko jaunu. Covid laikos darbinieki arvien izdomāja visādas aktivitātes: mūsu dāmām pat vadīja sporta nodarbības, rīkoja rokdarbu un Lieldienu konkursus. Visu atbalstām – gan skolas nodarbības, gan profesiju apguvi arodskolā. Lai tikai sievietes darbotos! Mums tagad lūgumiem ir divas arodskolas, norisinās resocializācijas programma "Mirjama", notiek dažādi kursi. Tas viss ir ļoti atbalstāmi.

A. Bašķis: Tas, kas šobrīd jau ir ikdienas darbs, savulaik sākās kā projekti. Valmieras cietumā arodapmācība sākās kā projekts un turpinās joprojām. Tas pats arī attiecas uz dažādām programmām, piemēram, HIV, AIDS profilaksi. Arī tā iesākās kā projekts un joprojām turpina darboties. Ir arī ļoti nopietna programma vardarbīgiem notiesātajiem vai dzimumnoziedzniekiem, ko mūsu darbinieki vada kopā ar Probācijas dienestu. Šī programma, šķiet, ir viena no nopietnākajām cietumos, ilgst pusotru gadu. Tā ir ļoti dziļa, ļoti grūta un smaga, bet arī ļoti svarīga programma cilvēkiem, kas ir veikuši smagus noziegumus. Šobrīd tā ir vienīgā šāda veida programma, kur ieslodzītie strādā grupā, nevis ar psihologu individuāli, bet jau drīzumā būs vēl līdzīgas.

I. Zlatkovska: Ja 1990. gados vairākās mūsu pārvaldes iestādēs beidza darboties skolas, arodskolas, tad lūgumiem mēs saglabājam gan skolu, gan arodskolu, tikai nosaukumi laika gaitā mainījušies. Ražošanas telpas mēs arī saglabājam. Nu, tādas mēs – sievietes!

A. Bašķis: Mēs diemžēl neko nesaglabājām. Telpas kā tādas gan saglabājās.

I. Zlatkovska: Bet mēs vēl pievienojām citas brīvās telpas, lai izveidotu pavāru klasi un frizieru klasi praktiskajām nodarbībām. Atdalījām telpu no tā saucamās vienības un tur ierīkojām skolu. Protams, ka sākumā mums ļoti palīdzēja Zviedrija, un tagad viss ir kārtībā.

Kā ir attīstījusies resocializācijas sistēma, piemēram, salīdzinot ar padomju laikiem, 1990. gadiem?

A. Bašķis: Bija audzināšana, darbs.

I. Zlatkovska: Es zinu no saviem kolēģiem, ka bija skola un arodskola, arī ražošana bija. Protams, ka viss bija militarizēts, visi staigāja formās – kādas bija, tādas bija. Nekāda īpaša higiēnas līmeņa nebija. Audzināšanas darbs pastāvēja, bet tiem laikiem raksturīgs: no rīta tā saucamā politinformācija vai rīta rosme, viss militārā stilā. Tolaik sieviešu cietuma priekšnieki bija vīrieši, bet deviņdesmitajos gados, un tas priekšniecībai, starp citu, bija liels izaicinājums un pat eksperiments, šajā amatā tika iecelta Nadežda Trosjuka – tas notika 1991. gadā. Viņa šeit nostrādāja par priekšnieci 20 gadu, piedzīvoja lielas izmaiņas gan likumdošanā, gan citās dzīves jomās. Tā ir mūsu pieredze. Pateicoties Nadeždai, Trosjukai, notika pirmais Jaungada pasākums. Izcepām ēdnīcā klinģerus, sarīkojām pasēdēšanu kopā pie galda. Tik sirsnīgi – pilnīgi gribējās raudāt! Kad notika izmaiņas ēdināšanā un pirmo reizi pusdienās bija rīsi, visi jautāja: "Ko, amnestija

būs?". Mēs izdomājām, ka nepilngadīgo nodaļā ir jāstrādā vieniem un tiem pašiem uzraugiem, un lai viņi ne tikai uzrauga, bet arī iemāca noderīgas lietas. Piemēram, kāda no mūsu sievietēm adīja – ahā, labi! Viņa apmācīs meitenes adīt, cita, savukārt, šūt, zīmēt. Ar tādu pieeju mēs strādājām un tā pamazām nonācām līdz šodienas līmenim.

A. Bašķis: Resocializācijas jomā, protams, kā jau es teicu, ir notikušas lielas izmaiņas, un tās ir pozitīvas. Pats uzsāku strādāt 1997. gadā tolaik Rehabilitācijas–resocializācijas daļā. Toreiz amats saucās – cietuma priekšnieka palīgs, tad – vienības priekšnieks. Nosaukums mainījās vairākas reizes. Agrāk to instrumentu bija daudz mazāk. Tad, kad es sāku strādāt par vienības priekšnieku, tiešām nebija ne skolas, ne arodskolas, bet mums bija jāizstrādā kaut kāds formāls plāns – es pat neatceros, kā tas saucās. Neko īpašu jau piedāvāt ieslodzītajiem mēs nevarējām, tikai regulāras personīgas sarunas ar vienības priekšnieku, tikšanās ar ģimeni, piedalīšanās kaut kādās sportiskās aktivitātēs. Mums nebija ne psihologu, ne sociālo darbinieku. Kā jau teicu, tas plāns bija tīri formāls, un mēs no notiesātā neko nevarējām prasīt. Arī virzību pa pakāpēm vērtējām, tikai ņemot vērā, vai viņam ir pārkāpumi, vai nē.

I. Zlatkovska: Un vai viņš strādā, vai nē.

A. Bašķis: Jā, var teikt, divi kritēriji. Tagad ir daudz citu iespēju, un var arī iekļaut visdažādākos pasākumus, kas tiešām cilvēkam būtu lietderīgi. Mūsu cietumā sāka darboties arodskola, bet daudz kā joprojām nebija – ne skolas, ne psihologu, arī sociālo darbinieku nebija, programmu nebija, arī sporta zāli izbūvējām ar norvēģu palīdzību. Vienīgais, kas varbūt bija, bet arī ne tādā līmenī, tā bija nodarbinātība.

I. Zlatkovska: Tagad mēs varam izsniegt mūsu klientiem personu apliecinošus dokumentus. Agrāk tas nebija iespējams, bet nu jau ilgu laiku izsniedzam pasēs, ID kartes. Mums ir izveidojusies laba sadarbība ar PMLP nodaļām un vispār ar tiesībsargājošajām institūcijām.

A. Bašķis: Tie, kuri mācās, saņem diplomu par arodapmācību, un tajā nav atzīmēts, vai viņš tajā brīdī sēdēja cietumā vai bija brīvībā. Diploms ir tieši tāds pats, kādu svinīgi saņem audzēkņi, kas mācās ārpusē. Vēl pietrūkst latviešu valodas apguves kursu, kas būtu nepārtraukti, bet, cik zinu, plānā tādi ir. Normālai, attīstītai valstij vajadzētu nodrošināt saviem iedzīvotājiem valsts valodas apguvi, ja viņiem ir tāda vēlme. Diemžēl ne vienmēr tas cietumos šobrīd ir iespējams.

Kāda ir sabiedrības iesaiste resocializācijā? Tagad, piemēram, ESF projekta ietvaros "Ģimenes dienās" nāk brīvprātīgie?

I. Zlatkovska: Sabiedrība iesaistās, un tas ir ļoti labi. Īstenojot projektus, daudz lielākas ir gan materiālas, gan fiziskās iespējas. Starp citu, arī agrāk, vēl pirms Eiropas fondu projektiem, mēs jau kādas trīs reizes rīkojām "atvērto durvju dienām" līdzīgus pasākumus. Ar pārvaldes atļauju pieaicinājām vecākus un rīkojam svētkus mūsu zālē. Mūsu dāmas gatavoja cienastu, dziedāja. Tagad ir ļoti plašas iespējas piesaistīt papildspēkus, un vispār – viss ir ļoti forši.

Vai brīvprātīgie piedalās arī citās aktivitātēs?

I. Zlatkovska: Jā, brīvprātīgie mums vada gan sporta aktivitātes, gan dažādas nodarbības resocializācijas programmas "Mirjama" nodaļā, darbojas tēlotājmākslas studija, teātra studija, džamba nodarbības, gospelkoris. Par to var runāt visu dienu!

A. Bašķis: Mums gan nav tik daudz aktivitāšu, bet jau sen runājām ar Resocializācijas daļas priekšnieci par to, ka vajadzētu mēģināt meklēt un iesaistīt. Mēs neesam Rīga, esam tālu no centra, no māksliniekiem, sportistiem. Cēsīs gan šādu aktivitāšu bija ļoti daudz. Šeit, Valmierā, ir brīvprātīgie, un protams, ka "Ģimenes dienas" – tas ir lieliski! Lai gan pašā sākumā tas bija ļoti liels izaicinājums, ieslodzītie to novērtēja. Mums bija ļoti lielas bažas par drošību un visu pārējo, kas saistīts ar norisi, bet būtībā tas bija lielisks piedzīvojums notiesātajiem. Vēl joprojām tikt uz "Ģimenes dienām" – tā ir ļoti liela motivācija uzvesties atbilstoši noteikumiem, jo mēs tomēr to stingri izvērtējam.

Ļoti svarīgi bija atrisināt organizatoriskas dabas jautājumus, jo, lai nokļūtu pasākumu norises vietā – sporta zālē, ģimenēm ar bērniem nācās šķērsot visu cietuma teritoriju un redzēt, kādos apstākļos dzīvo viņu tuvinieki. Protams, bērniem tas varēja būt pat neliels šoks, tomēr vēlāk klaunī, visādas atrakcijas, iespēja pabūt kopā ar savu tēvu – tas viss bija ļoti lieliski! Cik esam rīkojuši šādus pasākumus, problēmu vispār nekad nav bijis.

Brīvprātīgie mums palīdz darbā ar anonīmajiem narkomāniem, alkoholiķiem, veic arī garīgo aprūpi. Mūsu kapelāns mēģina iesaistīt brīvprātīgos garīga rakstura pasākumu organizēšanā, un tas diemžēl pagaidām arī ir viss. Darbs turpinās, un mēs jau esam vairākas reizes pārrunājuši, ka vajadzētu aktīvāk strādāt visiem kopā, bet visvairāk tieši Resocializācijas daļai.

I. Zlatkovska: Pie mums ilgu laiku teātra studiju vadīja pazīstamā aktrise un režisore Milda Klētniece. Tagad angļu valodu pasniedz Čīgānes kundze, bet šaha nodarbības pie mums vada D. Reiznieces-Ozolas kundze. Bet jums taču ir Valmieras teātris!

A. Bašķis: Nē, mums puīši ir kautrīgi.

I. Zlatkovska: Kautrīgi, ja? Nu – tie ir puīši...

A. Bašķis: Es pats pirms kādiem 15 gadiem Iļģuciema cietumā biju uz "Jautro un atjautīgo kluba" pasākumu. Tas man bija liels pārsteigums. Padomāju – pie mums arī varētu tādu sarīkot. Mēģinājām, bet īpašu atbalstu no mūsu ieslodzīto puses tā arī nesaņēmām. "Priekšniek, tas nav mūsu. Sports – jā!" Tā nu brīvprātīgi rīko visdažādākos sporta pasākumus. Sporta aktivitātes – tās mūsu vīriešiem patīk, bet mākslinieciskā puse diezgan stipri tiek slēpta, tikai daži pie kapelāna apgūst ģitāras spēles pamatus. Es arī pats esmu tāds, ka man tēlot ne visai patīk. Kad vajag sportot, tad jā – uz priekšu!

I. Zlatkovska: Mēs visi dziedājam – mums bija konkurss "Dziesma tavai dvēselei". Notika arī retro fotosesija. Mēs pamazām no jauna atsākam iepriekšējo aktīvo dzīvi, kāda bija pirms Covid laika.

A. Bašķis: Kaut kas no tā visa jau notiek arī pie mums, kad ir tematiskie skolas pasākumi, izlaidumi. Skolas ietvaros – jā, tad tas tā kā darbojas.

Varbūt jūs varat pastāstīt, kādēļ resocializācija ir svarīga?

I. Zlatkovska: Cilvēkam vajag parādīt, ka ir cita veida dzīve un labāks veids, kā dzīvot. Ne tikai būt "bedrē". Ir taču dažādas profesijas, ir cilvēki, ar kuriem var parunāt par dažādām tēmām, iemācīties kaut ko jaunu. Mums vajag rādīt nevis sliktāko, bet gan labāko. Un tas viss darbojas!

Varbūt jūs varat padalīties ar kādu piemēru?

A. Bašķis: Te nu atbilde ir acīmredzama. Ir vajadzīgs, lai ar cietumu sadarbotos brīvprātīgi, lai sabiedrība arī būtu iesaistīta šajos procesos. Joprojām valda uzskats – nu ko tur tas cietums! Darbinieki un notiesātie tur vārās savā sulā, bet mēs dzīvojam citu dzīvi. Sabiedrība aizmirst, ka pēc laika tas notiesātais atgriezīsies pie viņiem pašiem. Arī brīvprātīgie, kas nāk uz cietumu, jau redz to vidi, pastāsta par to saviem tuviniekiem, kolēģiem. Tā arī sabiedrība "tur, ārā" tiek iepazīstināta ar to, kas notiek cietumā. Mums ir jāpaliek atklātākiem, cik tas ir iespējams, protams. Jālauž priekšstati par cietumiem. Tur arī atrodas cilvēki, kas mācās un strādā, kuri grib kaut ko mainīt savā dzīvē, cilvēki, kas būtu gatavi piedalīties kādās aktivitātēs, uzveikt savas atkarības. Ka tas nav tik primitīvi: mēs sargājam, viņi sēž.

I. Zlatkovska: Spilgts piemērs: sieviete, bijusi narkomāne, izcieta sodu Iļģuciema cietumā, turklāt ne vienu reizi vien. Tagad viņa apmeklē cietumu kā brīvprātīgā kopā ar anonīmajiem narkomāniem. Zīniet, ir tādi piemēri, kad bijušās ieslodzītās pēc kāda laika piebrauc pie cietuma vārtiem, izsauc mani un ar lielu pateicību stāsta, kā viņām klājas un kur dzīvo, ka apprecējušās, piedzimis bērns. Satiekam pilsētā mūsu bijušās klientes, un arī viņas stāsta, ka viss ir kārtībā. Dažas profesiju ir ieguvušas Iļģuciema cietumā un strādā mūsu Centrāltirgū, veikalos par pārdevējām, kafējnicās, par frizierēm. Vieglāk, protams, sievietēm, kuras saņēmu atbalstu no brīvības – radniekiem, ģimenes locekļiem, tuviem cilvēkiem. Sliktāk ir tām, kuras nāk no bērnu namiem un ir redzējušas maz labā, vairāk sliktu.

A. Bašķis: Šajā jomā arī pie mums ir daudz kas mainījies. Mūsu cietumā trūkst darbaspēka, tāpēc jebkurš ieslodzītais, kas grib, var šeit atrast darbu, un tad viņam ir papildu līdzekļi gan produkcijai, gan arī savu sadzīves vajadzību apmierināšanai. Tā šobrīd nav problēma. Agrāk, lai atrastu darbu, mums notiesātie stāvēja rindā, jo piedāvājums bija stipri mazāks. Tagad mūsu darba devējiem trūkst darba roku, un mums pat nav tik daudz cilvēku, cik viņi varētu paņemt.

Esam jau pieraduši pie Covid-19 izaicinājumiem, un tie vairs nerada tik lielu pārsteigumu, bet tomēr – kā jūs darbu ietekmēja pandēmijas radītie ierobežojumi?

A. Bašķis: 3. maijā mēs beidzot noņēmām maskas. Tas atvieglāja komunikāciju gan ar kolēģiem, gan klientiem. Cerams, ka mums nebūs vairs šādu infekcijas viļņu un piedzīvojumu. Tas ļoti ietekmēja klientu uzvedību, jo viņi nevarēja izmantot satikšanās iespējas. Daudzas ģimenes šī iemesla dēļ pat izšķīrās. Ierobežojumi ļoti ietekmēja arī notiesāto resocializācijas plāna izpildi – apgrūtināja izvērtēšanas komisiju darbu, jo komunikācijas iespējas bija stipri ierobežotas. Mēs ieslodzītajiem nevarējām dot to, ko varētu ierastajā ikdienā, ja nebūtu tādu ierobežojumu, tāpēc notiesātie, kas tajā laikā atbrīvojās, bija stipri nesagatavotāki dzīvei brīvībā nekā citkārt, kad Covid nebija. Cilvēki nebija izgājuši apmācību, nebija izmantotas citas programmas. Varējām īstenot tikai individuālo darbu.

I. Zlatkovska: Bet mēs paši izdomājam visādas aktivitātes. Mums bija dota iespēja notiesātajām mācīties attālināti. Mūsu darbiniece saņēma uzdevumus no skolas, un dāmas tos pildīja. Protams, ka aizkavējās izlaidums. Nu neko, pārdzīvojām. Mums tagad ir ļoti liela noderīga pieredze, kā iespējams izdzīvot "bez nekā". Uz darbinieku pleciem gūla liela slodze, bet nu – kā bija, tā bija. Covid laiks mēģināja izšķirt mūs pašus brīvībā, daudz ko nedrīkstējām – ne pulcēties, ne svinēt svētkus. Bet mēs izturējām – jebko varam pārdzīvot. Galvenais, lai visi būtu dzīvi! Paldies

mūsu klientiem un, protams, darbiniekiem, ka netika pieļautas sarežģītas situācijas. Viss bija diezgan mierīgi. Protams, visos cietumos ir atsevišķas personas ar nosliecēm uz kaut kādiem psiholoģiskajiem "sprādzieniem" sarežģītās situācijās, bet es arī ļoti uztraucos, kā rīkoties, ja gadītos liels inficēšanās vilnis. Kad sākās pandēmija, mēs sarīkojām sapulci, visu izrunājām, sagatavojām telpas, ja būtu liels skaits inficēto. Nevaram jau arī pārslēgt Latvijas Cietumu slimnici, jo tur arī vietu skaits ir ierobežots, tāpēc sagatavojamies dzīvei Covid laikā paši. Pagājušā gada vasarā jau bija nedaudz vieglāks periods.

A. Bašķis: Jā, bija kādus četrus mēnešus.

I. Zlatkovska: Mazliet uzelpojām. Protams, ka saslimšanas gadījumi bija visos cietumos. Lielākā daļa tagad jau ir potēta, bet arī tas bija liels izaicinājums, starp citu.

A. Bašķis: Diezgan liels izaicinājums bija mūsu darbinieku pārliecināšanu, ka to vajag darīt, jo nebūs citu iespēju. Arī informācija masu medijos bija diezgan pretrunīga – katru nedēļu kaut kādi jauni nosacījumi. Vienam cilvēkam gan nācās aiziet no darba, jo nebija vakcinēties.

I. Zlatkovska: Mums arī viens tā paša iemesla dēļ aizgāja. Daļa darbinieku pārslimoja. Es pati sapotējos 2. aprīlī – vēl pirms pārvaldes rīkojuma.

Ir tādi piemēri, kad bijušās ieslodzītās pēc kāda laika piebrauc pie cietuma vārtiem, izsauc mani un ar lielu pateicību stāsta, kā viņām klājas un kur dzīvo, ka apprecējušās, piedzimis bērns.

A. Bašķis: Es arī aprīlī.

I. Zlatkovska: Mums nav variantu – ar savu piemēru jāmotivē padotie, vai ne?

A. Bašķis: Bija jau bažas, ka cilvēki varētu atteikties vakcinēties. Jau tā trūka darbinieku un uztrauca tas, ka tagad iztrūkums vēl būs lielāks. Bet viens man ir aizgājis un trīs, kas nav izpotējušies, ir

pārslimojuši. Tas sertifikāta derīguma termiņš arī ir tāds nosacīts un kaut kad jau beigsies, bet tad jau redzēs, kas būs tālāk.

I. Zlatkovska: Redzēs, jā. Mēs viņiem nodrošināsim kopējo imunitāti.

Vai ir gadījies kāds interesants bēgšanas mēģinājums? Piemēram, tuneļu rakšana?

I. Zlatkovska: Tikai mēģinājumi. Tuneļu rakšana bija padomju laikā. Starp citu, notiesātajam ļoti paveicās, jo starp blokiem bija vieta, kur mierīgi tādu tuneli varēja izrakt. Tas bija 1980. gados. Ilguciema cietumā bija bēgšanas gadījums no slimnīcas, ko apsargāja tikai viens cilvēks. Notiesātā vienkārši aizgāja pēc ūdens un aizbēga uz Baltkrieviju. Protams, ka mēs toreiz nekādā veidā nedabūjām viņu atpakaļ. Tagad noilguma termiņš arī jau sen pagājis. Viena dāma aizbēga no Dzemdību nama.

A. Bašķis: Ar bērnu vai bez?

I. Zlatkovska: Nē, bez bērna – pirms dzemdībām. Šo informāciju izplatījām slimnīcām un saņēmām ziņu, ka sieviete ar atbilstošām pazīmēm, bet citu vārdu un uzvārdu, nonākusi Bauskas slimnīcā. Mūsējie nekavējoties brauca pakaļ, noķēra un knapi paspēja nogādāt uz mūsu 1. dzemdību namu.

A. Bašķis: Mums arī bija tāds nosacīts mēģinājums. Līdz žogam divi tā kā aizskrēja, bet ar to arī viss beidzās.

I. Zlatkovska: Nav viegli slēpties visu mūžu. Nu nē, tad labāk izciest piespiesto sodu.

A. Bašķis: Tie divi klienti – viens aizbēga no Jēkabpils nodaļas, otrs no Olaines – bija pie mums sēdējuši, bet tad viņiem nebija tādu tieksmju. Un vēl 1994. gadā bija tā lielā bēgšana no Pārlielupes cietuma.

I. Zlatkovska: O, tur bija masveida bēgšana.

A. Bašķis: Ādažos notika Aizsardzības akadēmijas nometne, un tur bija izkarinātas bēgļu fotogrāfijas. Viens no organizatoriem jau bija sēdējis Valmieras cietumā, un es tolaik biju viņa vienības priekšnieks. Ja ir informācija, ka cilvēkam ir nosliece uz bēgšanu, tad viņu pastiprināti uzrauga Drošības daļa un tagad arī Uzraudzības daļa, kā arī citas struktūras. Mēs viņam īpaši atzīmējam tā saucamo noslieci uz bēgšanu un uzdodam papildu pienākumus darbiniekiem sekot līdzi viņa uzvedībai. Tiekme bēgt pārsvārā mūsu ieslodzītajiem "nāk līdzi", jo ir jau bijuši mēģinājumi, piemēram, aizbēgt no policijas iecirkņa vai citām iestādēm. Mums tā informācija ir, un mēs pievēršam šiem gadījumiem īpašu vērību.

Kas jums šķiet īpaši svarīgs un aktuāls, kāds vēstījums, ko jūs īpaši vēlaties nodot sabiedrībai?

I. Zlatkovska: Sabiedrībai – cietumā ir drošāk nekā uz ielas.

A. Bašķis: Mīļi gaidīti!

I. Zlatkovska: Mīļi gaidīti!

A. Bašķis: Pievienoties un kuplināt mūsu kolēģu skaitu. Nāciet, strādājiet cietumā!

I. Zlatkovska: Mūsu komandā.

A. Bašķis: Lai padarītu sabiedrību drošāku.

ILĢUCIEMA CIETUMA VĒSTURISKAIS APRAKSTS

VIENĪGAIS SIEVIEŠU CIETUMS LATVIJĀ, ATRODAS RĪGĀ, TVAIKŅU IELĀ 3. CIETUMS IZVIETOTS ĒKĀS, KAS RĪGAS NOMALĒ BŪVĒTAS 20. GADSIMTA SĀKUMĀ. KOPŠ 1946. GADA TERITORIJĀ ATRODAS NOTIESĀTO SIEVIEŠU KOLONIJA, BET 20. GADSIMTA DEVIŅDESMITO GADU SĀKUMĀ ILĢUCIEMĀ ATVĒRA IZMEKLĒŠANAS NODAĻU UN NODAĻU NOTIESĀTAJĀM NEPILNGADĪGAJĀM MEITENĒM!

Līdz specializētas ieslodzījuma vietas izveidei Ilguciemā sievietes, kuras bija pārkāpušas likumu, tāpat kā vīrieši, tika turētas pilsētu ieslodzījuma vietās, kurās lielākoties tika veidotas atsevišķas nodaļas ieslodzītajām. Nākamajās atkāpēs tiks dots neliels ieskats aptuveni 100 gadu senā vēstures posmā, kas saistīts tieši ar likumpārkāpēju – sieviešu izvietojumu Latvijas teritorijā esošajās ieslodzījuma vietās.

Līdz pat Pirmajam pasaules karam un kara laikā sieviešu juridiskais stāvoklis Krievijas impērijā noteica, ka sieviešu tiesību apjoms nebija pielīdzināms vīriešu tiesībām. Pārmaiņas ieviesa Latvijas Republikas likumdošana, kas sievietei un vīrietim paredzēja vienlīdz lielu atbildību valsts likumu priekšā. Latvijas Republikas pastāvēšanas sākumā, apstākļos, kad aizvien vairāk Latvijas sieviešu iesaistījās sabiedriskajā un politiskajā dzīvē, līdztekus pozitīvām pārmaiņām sievietes stāvoklī sabiedrībā karš un tā radītās sekas veicināja arī sieviešu iekļaušanos noziedzīgajā pasaulē. Šajā laika posmā iezīmējās tendence, ka sievietes aktīvi darbojas dažādās noziedzības jomās, turklāt tādās, kas pirms Pirmā pasaules kara nebūtu iedomājamas, piemēram, līdzdalība dažādās laupīšanās, arī aktīva nelegālā politiskā darbība.² Vienlīdz liela atbildība likuma priekšā nozīmēja ne tikai tiesību piešķiršanu, bet arī atbildības ieviešanu, tādējādi, pārkāpjot likumu, sodāmības iespējamība sievietēm un vīriešiem bija vienlīdz liela.

Līdz 1918. gadam Rīgā ieslodzītās sievietes tika izvietotas Rīgas Termiņcietaimā, bet telpu trūkuma dēļ 1918. gadā tika pārvestas uz arestnamu Tērbatas ielā 69.³ 1919. gadā, Galvenajai cietumu valdei uzsākot darbību, iespējams, nepiemērotu apstākļu dēļ šī ieslodzījuma vieta tika slēgta. Arī Liepājā pirmajos Latvijas Republikas neatkarības gados pastāvēja atsevišķa ieslodzījuma vieta sievietēm⁴, bet kopumā sievietes, tāpat kā vīrieši, tika izvietotas to pilsētu ieslodzījuma vietās, kurās tādās bija izveidotas. Ieslodzījuma vietās sievietes tika izvietotas no vīriešiem atsevišķās nodaļās. Sieviešu skaita proporcija attiecībā pret ieslodzīto vīriešu skaitu bija salīdzinoši augsta, tas ir, ceturtdaļa no ieslodzītajiem bija sievietes, bet jāatzīmē, ka sievietes cietumos un arestnamos pavadīja salīdzinoši īsu laiku.⁵

1922. gadā, Galvenajai cietumu valdei pakāpeniski uzlabojot ieslodzījuma vietu stāvokli, ieslodzītos atkal bija iespējams izvietot Termiņcietaimā, attiecīgi uz šo ieslodzījuma vietu no Centrālcietuma tika pārvietotas gan sievietes, gan nepilngadīgie, gan arī ar arestu sodītie ieslodzītie vīrieši. 1938. gadā Rīgas Termiņcietaimā atradās 266 ieslodzītās sievietes.⁶

2 Bērziņa, A. Latvijas republikas cietumos ieslodzītās sievietes, 1919.-1921. gads: ieslodzījuma raksturojums, ieslodzīto skaits un sociālais portrets, Latvijas arhīvi, vēsture, 2016.

3 Veitmanis, K. 1939. ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 90.

4 Turpat, 123.

5 Bērziņa, A. Latvijas republikas cietumos ieslodzītās sievietes, 1919.-1921. gads: ieslodzījuma raksturojums, ieslodzīto skaits un sociālais portrets, Latvijas arhīvi, vēsture, 2016.

*Olaines cietumā (Latvijas Cietumu slimnīca) ir atsevišķas nodaļas, kurās izvietotas sievietes.

6 Veitmanis, K. 1939. ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 95.

PĒC LATVIJAS NEATKARĪBAS
ATGŪŠANAS IESLODŽĪTO
SKAITS ŠAJĀ IESLODŽĪJUMA
VIETĀ PAKĀPENISKI TIKĀ
SAMAZINĀTS. IESLODŽĪTO
SIEVIEŠU SKAITS
20. GADSIMTA 90. GADU
SĀKUMĀ BIJA ŠĀDS:

Gads	Ieslodzīto skaits
1990.	337
1991.	273
1992.	213
1993.	213
1994.	272

Latvijas pirmās brīvvalsts laikā sievietes ieslodzījuma vietā tika nodarbinātas ar vērpšanu saistītos darbos, audēju un drēbnieku darbnīcās. 1924. gada rudenī Termiņcietaimā atklāja jaunu, sieviešu darba spēkam piemērotu nozari – veļas mazgātavu, kas pakāpeniski izvērtās par plašāko ieslodzījuma vietas darbnīcu. Sievietes mazgāja ne tikai cietuma veļu, bet izpildīja arī privātos pasūtījumus, kas strauji pieauga brīdī, kad Tieslietu ministrijas nama pagrabstāvā cietumu izstrādājumu veikalā tika atklāts veļas pieņemšanas punkts. Liela veļas mazgāšanas pasūtījumu daļa tika pieņemta no kara resora, jo gandrīz visas Rīgas karaspēka daļas veļas mazgāšanu bija nodevušas Termiņcietaimam. Vēlāk sievietēm iekārtoja arī citus darbus, kā, piemēram, dažādus rokdarbus, spalvu un vecu virvju plucināšanu.⁷

Kā jau iepriekš tika rakstīts, pilsētās, kurās atradās ieslodzījuma vietas, tika veidotas atsevišķas nodaļas ieslodzītajām sievietēm. Tā, piemēram, pēc 1938. gada 1. augusta statistikas datiem secināms, ka Jelgavas cietumā atradās 47 ieslodzītās, Liepājas cietumā – 45 ieslodzītās, Valmieras cietumā – 54, Cēsu cietumā – 25, Rēzeknes cietumā – 16, Ludzas cietumā – 8, Ventspils cietumā – 10, Tukuma cietumā – 14, Jēkabpils cietumā – 8, Alūksnes cietumā – 5 un arī Madonas cietumā – 5 ieslodzītās. Centrālcietumā ieslodzītās tika izvietotas tikai slimnīcas nodaļā (1938. gada 1. augustā Centrālcietumā

7 Turpat.

2001. gadā Ilģuciema cietumā tiek izveidota īpaša kristīgās audzināšanas/resocializācijas programma ieslodzītajām "Mirjama". Programmas ietvaros pasniedzēji – pazīstami Latvijas radošās intelīģences pārstāvji – palīdz notiesātajām sievietēm iepazīt garīguma spēku, izprast mūziku tās klasiskajā izpausmē, iepazīt skatuves mākslu.

atradās 13 sievietes), savukārt Daugavpils cietumā tika izveidota sieviešu psihiatrijas nodaļa, kurā 1938. gadā uzturējās 55 ieslodzītās.⁸

Šobrīd Latvijā vienīgā ieslodzījuma vieta, kurā tiek izmitinātas tikai sievietes, atrodas teritorijā, kur 2. pasaules kara laikā atradās slimnīca un karagūstekņu nometne. Sieviešu kolonija (tai skaitā arī zīdaiņu nams) šajā teritorijā tika izveidota 1946. gadā.⁹ Tāpat kā citās padomju laika labošanas darbu kolonijās, arī sieviešu kolonijā visas ieslodzītās tika iesaistītas ražošanas darbos. Sieviešu kolonija specializējās šūšanas darbos. Ieslodzījuma vietā esošās šūšanas fabrikas ražošanas apjomus būtiski palielināja 20. gs. 70. un 80. gados. Ražošanas plānu izpilde prasīja ieslodzīto skaita palielināšanu, līdz ar to uz Latviju soda izciešanai tika sūtītas notiesātās no kaimiņu republikām, piemēram, Krievijas, Baltkrievijas, Lietuvas. 1984. gadā tika reģistrēts vislielākais notiesāto sieviešu skaits kolonijā (iestāde Nr. OC-78/6) – 1350 ieslodzītās. Vēlāk sekoja virkne amnestiju, kā arī notiesāto sūtīšana uz viņu etnisko dzimteni, kas būtiski samazināja ieslodzīto sieviešu skaitu sieviešu labošanas darbu kolonijā.¹⁰

1991. gada novembrī sieviešu kolonijā tika izveidota atsevišķa nodaļa nepilngadīgajām meitenēm. Nepilngadīgajām ieslodzītajām tika paredzētas 30 vietas. Savukārt 1993. gada martā tika atvērta izmeklēšanas nodaļa, paredzot tajā 100 ieslodzīto vietas.¹¹

1994. gadā iestāde tika noteikta kā daļēji slēgta tipa sieviešu cietums ar audzināšanas iestādes nepilngadīgajām meitenēm un izmeklēšanas cietuma nodaļām. 1994. gada 1. augustā Ilģuciema cietumā atradās 397 ieslodzītās, tai skaitā 270 notiesātās, 10 nepilngadīgās, 117 ieslodzītās izmeklēšanas

nodaļā, kā arī 8 bērni zīdaiņu namā. 1994. gadā ieslodzījuma vietas funkcionēšanu nodrošināja 157 nodarbinātie, no tiem 70 uzraugi, 5 sociālie darbinieki, 1 psihologs, 6 ārsti, 7 medmāsas, 2 skolotāji. 20. gs. 90. gados ieslodzījuma vietā joprojām funkcionēja šūšanas fabrika, un ieslodzītās tika iesaistītas šūšanas darbos, šujot, piemēram, darba apģērbu, vīriešu kreklus, sieviešu halātus, blūzes un naktskreklus, kā arī gultas veļu.¹²

Jau 20. gs. 90. gadu sākumā bija skaidrs, ka telpas, kurās izvietota ieslodzījuma vieta, nav atbilstošas soda izpildes nodrošināšanai. Būtiski ieguldījumi ieslodzījuma vietas infrastruktūrā netika veikti, bet zināmu atbalstu tās uzturēšanai tieši 90. gados deva sadarbības partneri projekta "Nord-Balt Prison" ietvaros.

Ar Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas (turpmāk – LR IeM) 1996. gada 11. janvāra pavēli "Par brīvības atņemšanas leštāžu veidiem" Ilģuciema cietums noteikts kā daļēji slēgtais cietums ar izmeklēšanas nodaļu. Ar LR IeM 1996. gada 21. februāra pavēli "Par brīvības atņemšanas iestādēs izvietojamo ieslodzīto limitu" Ilģuciema cietumā maksimālais vietu skaits ir 350 vietas.¹³ Šajā periodā ieslodzījuma vietā tiek pievērsta papildu uzmanība ieslodzīto izglītības iespējām. Atbilstoši tā laika prasībām bija iekārtotas mācību klases, kurās ieslodzītās varēja apgūt gan vidējās izglītības priekšmetus, gan iegūt šuvēja specialitāti. Tāpat ieslodzītajām bija iespēja piedalīties dažādosursos (valsts valodas, datoru, rokdarbu u. c.). Brīvajā laikā ieslodzītajām tika nodrošināta iespēja apmeklēt bibliotēku, sporta zāli vai arī reliģiskos pasākumus.¹⁴ Kopš 1997. gada Ilģuciema cietumā darbojas anonīmo alkoholiķu biedrība.¹⁵ Savukārt 2001. gadā Ilģuciema cietumā tiek izveidota īpaša kristīgās audzināšanas/resocializācijas programma ieslodzītajām "Mirjama". Programmas ietvaros pasniedzēji – pazīstami Latvijas radošās intelīģences pārstāvji – palīdz notiesātajām

8 Veitmanis, K. 1939. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 81.

9 Latvijas daļēji slēgta veida Ilģuciema sieviešu cietums, buklets (aptuvenais izdošanas gads 1995.).

10 Turpat.

11 Latvijas daļēji slēgta veida Ilģuciema sieviešu cietums, buklets (aptuvenais izdošanas gads 1995.).

12 Turpat.

13 Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Ieslodzījuma vietu departaments, Biļetens Nr. 1. 1996. gads.

14 Ilģuciema cietums, Latvijas Republikas Ieslodzījuma vietu pārvalde, buklets, 1999.

15 Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Cietumu administrācija, Biļetens Nr. 3. 1997. gads.

sievietēm iepazīt garīguma spēku, izprast mūziku tās klasiskajā izpaušmē, iepazīt skatuves mākslu. Programmas ietvaros ieslodzītajām ir iespēja izglīties mākslas vēsturē, apgūt rokdarbus kā lietišķo mākslu, baudīt brīvību, dziedot gospeldziedājumus, atrisīt talantu, mācoties spēlēt dažādus mūzikas instrumentus, iepazīties ar kinematogrāfu un, analizējot galveno varoņu raksturus un rīcību speciāli atlasītās filmās, kas nominētas un apbalvotas starptautiskos kinofestivālos, atpazīt problēmsituācijas arī savā dzīvē.¹⁶ Programma "Mirjama" ir kā ārkārtīgi pozitīvs piemērs, kas caurvij un zināmā mērā arī ietekmē šīs ieslodzījuma vietas attīstību.

Ar LR Tieslietu ministrijas 2008. gada 27. augusta rīkojumu Nr. 1-1/419 "Par brīvības atņemšanas iestāžu veidiem un tajās izvietojamo ieslodzīto skaitu" tika noteikts, ka Ilģuciemā cietums ir daļēji slēgtais cietums ar atklātā cietuma nodaļu, audzināšanas iestādes nepilngadīgajām nodaļu un izmeklēšanas cietuma nodaļu. Ar iepriekš minēto rīkojumu tika noteikts, ka ieslodzījuma vietā ievietojamais ieslodzīto kopējais skaits ir 385, no tām notiesāto maksimālais skaits daļēji slēgtajā cietumā – 217, atklātā cietuma nodaļā – 5, audzināšanas iestādes nepilngadīgajām nodaļā – 10. Savukārt apcietināto maksimālais skaits – 153 (no tām 10 vietas paredzētas nepilngadīgām apcietinātajām personām). Faktiskais ieslodzīto skaits 2010. gadā (dati uz 01.10.2010.) bija 402 sievietes (129 apcietinātās, 273 notiesātās).

2010. gadā ieslodzītajām bija iespēja ieslodzījuma vietā apgūt gan vispārējo izglītību (56 ieslodzītās), gan profesionālo izglītību (64 ieslodzītās), tāpat daļai notiesāto bija iespēja strādāt (150 ieslodzīto). Ar sabiedriskās organizācijas "Ilģuciemā sievietes" piesaistīto līdzfinansējumu ieslodzījuma vietā tika īstenoti arī valsts valodas kursi. Salīdzinot iepriekš minētos datus ar 2022. gada datiem, jāsecina, ka 2022. gadā ir samazinājies ieslodzīto skaits, kas atrodas Ilģuciemā cietumā (ieslodzīto skaits 2022. gada 1. septembrī – 189), un līdz ar to ir samazinājies arī resocializācijas pasākumos iesaistīto skaits, piemēram, vispārējās izglītības programmu apgūvē bija iesaistītas 34 ieslodzītās, savukārt profesionālās izglītības (floristika, frizieru pakalpojumi, šūto izstrādājumu ražošanas tehnoloģijas, ēdināšanas pakalpojumi, mājkalpotājs, būvdarbi – apdares darbu strādnieks) apgūvē – 54 ieslodzītās. Taču būtiski gadu laikā ir audzis to ieslodzīto skaits, kuras iesaistās dažādos interešu izglītības pasākumos – Ilģuciemā cietumā 2022. gadā interešu izglītībā tika iesaistītas 318 ieslodzītās. Tāpat gadu gaitā ir pieaudzis arī resocializācijas programmu skaits, kurās ieslodzītās tiek motivētas piedalīties programmās "Esmu apzināts", "DAR", "Stresa mazināšanas programma", "Pārmaiņām Jā!". 2022. gadā programmā "Mirjama" iesaistījās 23 notiesātās.

Saskaņā ar ieslodzījuma vietu pārvaldes Personālvadības daļas sniegto informāciju 2022. gada 1. oktobrī Ilģuciemā cietuma darbību nodrošināja 94 amatpersonas ar speciālo dienesta pakāpi un 27 darbinieki, bet saskaņā ar štata amatu sarakstu Ilģuciemā cietumā ir paredzētas 154,75 amata vietas (124 amatpersonas un 30,75 darbinieki).

Neskatoties uz to, ka Ilģuciemā cietums ir vienīgais sieviešu cietums Latvijā, tam ir nozīmīga loma ieslodzījuma vietu sistēmā. Šobrīd ieslodzījuma vietā atbilstoši tai noteiktajām funkcijām tiek nodrošināts ikdienas darbs. Ilģuciemā cietums ir bijis un var būt par paraugu citām ieslodzījuma vietām inovatīvu un sekmīgu resocializācijas pasākumu īstenošanā.

¹⁶ Lošāne, R. Trojas zirgs, sievietes un impresionisms cietumā, Izstāde "Pieskāriens brīvībai 2", Laikraksts latvietis Nr. 277, 2013. <https://laikraksts.com/raksti/3835>

VĒSTURISKI

VALMIERAS CIETUMA VĒSTURISKAIS APRAKSTS

VALMIERAS PILSĒTA
VĒSTURES AVOTOS
PIRMO REIZI
MINĒTA 1323. GADĀ¹,
SAVUKĀRT ZIŅAS PAR
KONKRĒTAS ĒKAS
IZMANTOŠANU SODA
IZPILDEI DATĒJAMAS
AR 1795. GADU.
CARISKĀS KRIEVIJAS
LAIKĀ VALMIERAS
CIETUMS BIJA
IEKĀRTOTS PAŠĀ
PILSĒTAS CENTRĀ,
BASTIONES IELĀ.
KAD ĪSTI CIETUMA
ĒKA CELTA, NAV
SKAIDRI ZINĀMS, BET
TĀ ATZĪMĒTA JAU
1795. GADĀ IZDOTAJĀ
VALMIERAS KARTĒ.²

¹ <https://www.valmierasnovads.lv/pilseta/par-valmieru/vesture/>

² Veitmanis, K. 1939. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 131.

STATISTIKAS TABULA PAR LAIKU NO 1857. LĪDZ 1859.GADAM

Vērtēšanas kritērijs	Kurzemē	Vidzemē	Kopējie Krievijas guberņu rādītāji
Iedzīvotāju skaits guberņā	574425	917300	
Cietumu telpu skaits			
Cik cilvēkiem iekārtotas telpas	510	603	38908
Cik vienieslodzījuma kameru	46	3	2209
Cik slepenu kameru	2	12	1365
Arestēto skaits (izņemot pārsūtāmos)			
Privilīgētas pakāpes personas (vīr./siev.)	22/4	195/46	
Parastās pakāpes notiesātie	3121/595	8483/2715	124342/22323
Nepilngadīgie	356/176	195/452	3610/2004
Izsūtīšanai uz Sibīriju vai arestantu rotām	296	772	18615
Labošanas sodi bez brīvības atņemšanas	614	233	18857

19. gs. vidū Latvijas teritorijā izvietotie cietumi atradās Vitebskas, Kurzemes un Vidzemes guberņās, turklāt Vidzemes guberņa aptvēra ne tikai tagadējo Vidzemi teritoriju, bet arī lielāko daļu Igaunijas teritorijas. Kopā Vidzemes guberņā atradās 15 cietumi, 1 pārmācības nams un 4 policijas aresta nami, no tiem tagadējās Latvijas teritorijā atradās šādas ieslodzījuma vietas: Rīgā divi cietumi – viens valsts cietums ar 8 vienieslodzījuma kamerām un kopkamerām ar 106 vietām, pilsētas cietums ar 150 vietām un pārmācības nams 112 notiesātajiem; Valkā cietums ar 10 vietām; Slokā – ar 7 vietām; Valmierā trīs atsevišķas kameras ar 21 vietu.³

Pēc "Tieslietu ministrijas un tiesu vēstures" autoru vēlākā vērtējuma cietumu ēku stāvoklis Vidzemē, salīdzinot ar citām Krievijas guberņām, nebija visai slikts. Kopējo ainu par situāciju tā laika Krievijas guberņās rāda statistikas tabula par laiku no 1857. līdz 1859. gadam.⁴

Pirms pirmā pasaules kara cietums kalpoja Valmieras apriņķa vajadzībām un tajā atradās aptuveni 50 ieslodzīto. Cietuma telpas bija tumšas un drūmas, ar maziem lodziņiem, kuri ielas pusē aizklāti skārda kastēm, lai ieslodzītie nevarētu sazināties ar garāmgājējiem. Cietums darbojās arī kara laikā un tāpat vācu okupācijas laikā. Kad 1918. gada beigās Valmierā ienāca lielnieki, cietums bija pārpildīts ar lielnieku apcietinātām personām.⁵

1919. gada vasarā lielnieki no Valmieras atkāpās un kontroli pār teritoriju pārņēma Latvijas Republikas bruņotie spēki un Latvijas Pagaidu valdības pārstāvji, vienlaikus tajā uzsākot valsts pārvaldes veidošanu. Tās rezultātā Pagaidu valdības pārstāvji un pilnvarotie pārņēma nozīmīgāko pilsētas objektu un iestāžu darbību.

kā arī pilsētas vadība ieguva kontroli pār Valmieras cietumu, kurš atradās Rīgas ielā 12. Tobrīd Valmieras cietumā bija izvietoti 130 arestanti, no tiem 115 vīrieši un 15 sievietes.⁶

Pārņemot Valmieras cietumu 1919. gadā, tas bija ļoti bēdīgā stāvoklī. Turpmākajos gados to nācās stipri pārbūvēt un pārkārtot, lai radītu kaut cik atbilstošas telpas ieslodzīto izvietošanai. Valmieras cietumā varēja izvietot, augstākais, 60 ieslodzīto, bet viņu skaits bieži vien sasniedza 150, starp kuriem bija vienīgi izmeklēšanā esošie, ar arestu un cietumu sodītie. Pārējo kategoriju ieslodzītos pārsūtīja soda izciešanai uz Rīgas cietumiem.⁷

Tajā pašā laikā tika pārņemts arī Valmieras arestnams, kurš atradās kādai privātpersonai Kiršblaumenam piederošā ēkā un līdz šim tika no tā īrēts. 1920. gada 23. janvārī tika apsekotas arestnama telpas un secināts, ka tās sastāv no deviņām istabām, pagraba, klēts un malkas šķūņa. Visas telpas atradās neapmierinošā stāvoklī un bez tūlītēja remonta nebija lietojamas. Arestnamā tika nodarbināta tikai viena persona, bet šī arestnama darbība bija pakļauta Valmieras cietumam, un arī dokumentos tas netika atsevišķi izdalīts.⁸

Valmieras cietuma attīstību kavēja tā atrašanās vieta pilsētas centrā. Cietumā nebija pietiekami daudz telpu darbnīcu iekārtošanai, tādēļ vajadzēja domāt par darbu organizēšanu ārpus pilsētā esošā cietuma telpām. 1923. gadā cietumam no Valmieras

3 Krūmiņš, E. un Pokšāns, S. 1996. Brīvības atņemšanas soda izpilde, 1. daļa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, fonds "Drošība", 113.-115.
 4 Krūmiņš, E. un Pokšāns, S. 1996. Brīvības atņemšanas soda izpilde, 1.daļa. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, fonds "Drošība", 116.-118.
 5 Veitmanis, K. 1939. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 131.

6 Bērziņa, A. Latvijas Republikas penitenciārās sistēmas veidošana Neatkarības kara laikā, 1919-1921: Valmieras cietuma piemērs/ Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi 4/2018, Starpdisciplināri pētījumi Latvijas vēsturē, LU Akadēmiskais apgāds, 2019.
 7 Veitmanis, K. 1939. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 132.
 8 Bērziņa, A. Latvijas Republikas penitenciārās sistēmas veidošana Neatkarības kara laikā, 1919-1921: Valmieras cietuma piemērs/ Jauno vēsturnieku zinātniskie lasījumi 4/2018, Starpdisciplināri pētījumi Latvijas vēsturē, LU Akadēmiskais apgāds, 2019.

muižas piešķīra 25,84 ha zemes ar riju. Rija tika pārbūvēta, iekārtojot tajā nelielas telpas ieslodzīto novietnei, lopu kūti un dzīvokļus fermas darbiniekiem. 1930. gadā cietumam piešķīra papildu plāvu 20 ha platībā, kas ļāva ieslodzījuma vietai attīstīt arī lopkopību. Fermā šo gadu laikā jau bija izveidojies krietns ganāmpulks brūno sugas lopu. Tāpat fermā ierīkoja dārzniecību un kokaudzētavu.⁹ Cietuma telpu sliktais stāvoklis spieda Galveno cietumu valdi domāt par jauna cietuma celšanu fermas robežās. Jaunā cietuma plānu apstiprināja 1930. gadā. Budžetā celtniecībai tika paredzēti 400 000 Ls, bet saimnieciskās krīzes dēļ no šī plāna nācās atteikties. 1934. gadā pēc drošības ieslodzījuma ieviešanas Cietumu departaments sāka priekšdarbus Darba nama organizēšanai. Esošajos cietumos Darba namu nevarēja iekārtot, jo nebija tam piemērotu telpu. Pēc ilgas meklēšanas Zemkopības ministrija piekrita nodot Tieslietu ministrijai Valmieras muižas centru, likvidējot savu izmēģinājumu staciju. Ar tā laika Zemkopības ministra atbalstu Tieslietu ministrija pēc Ministru kabineta 1935. gada 1. oktobra lēmuma saņēma īpašumā Valmieras muižas centru, 343,3 ha zemes, vairākas ēkas un inventāru. Pēc šī lēmuma varēja sākt plānot Valmieras cietuma pārcelšanu uz Valmieras muižu un abu iestāžu apvienošanu.¹⁰

Darba nama telpām vispiemērotākās bija agrākās muižas kalpu mājas – divas masīvas laukakmens ēkas, t. s. "Kreposta" mājas, bet cietuma vajadzībām – agrākās pils ēka. Kā "Kreposta" mājas, tā arī pils ēka bija piešķirta Valmieras pagasta pašvaldībai, kas "Kreposta" mājās bija iekārtojusi nespējnieku patversmi, bet pils

ēkā – pamatskolu. Ar Valmieras pagasta pašvaldību izdevās panākt vienošanos par abu minēto objektu nodošanu Tieslietu ministrijas īpašumā par 20 000 Ls (šo summu vēlāk paaugstināja līdz 50 000 Ls, kas ļāva pagasta pašvaldība uzcelt jaunu skolu).¹¹

Valmieras pagasta pašvaldība "Krepostas" māju Tieslietu ministrijai nodeva jau 1936. gada sākumā, un tajā nekavējoties tika uzsākti pārbūves darbi, iesaistot tajos pirmos Darba nama iemītniekus. Pārbūves darbi turpinājās divus gadus, to noslēgumā radās divas monumentālas ēkas, savienotas ar mūra žogiem. Abām ēkām tika uzcelti otrie stāvi un izbūvētas arī pagrabtelpas. Pirmās ēkas abos stāvos un ēkas 2. stāvā iekārtoja telpas apmēram 250 darba nama iemītniekiem, bet otras ēkas 1. stāvā iekārtoja dažas darbnīcas, virtuvi, pirti un dzīvokli virsuzraugam. Pagrabstāvos iekārtoja vairākas darbnīcas, noliktavas un karcerus. Kancelejas telpas uzcēla piebūves veidā. Visi pārbūves darbi lētā darbaspēka un uz vietas esošo laukakmeņu dēļ izmaksāja tikai 55 000 Ls. 1936. gada 1. aprīlī notika Valmieras muižas centra pārņemšana. Pēc tam iesākās intensīvs darbs, lai apsaimniekotu gandrīz 400 ha lielo zemes platību, kas daudzās vietās vēl nebija kultivēta, apkoptu apmēram 80 galvu lielo ganāmpulku, 100 cūkas un 25 zirgus, kā arī lai savestu kārtībā dažas nolaistas ēkas. Strādnieku netrūka, jo Darba nams arvien pildījās ar jauniem iemītniekiem, kuru skaits pēc kāda laika jau pārsniedza 200.

Darba nama izveidošana radīja priekšnoteikumus papildu darbinieku piesaistei. Par priekšnieka vietnieku tika iecelts agrākais izmēģināšanas stacijas agronoms. Tika palielināts arī uzraugu skaits. 1930. gadu otrajā pusē Valmieras cietumā bija šāds

9 Veitmanis, K. 1939. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 131.

10 Žigure, A. Latvijas policijas vēsture 1928-1940, trešā grāmata/ Likuma vārdā, 1998, 165.

11 Veitmanis, K. 1939. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 134.

VALMIERAS CIETUMĀ UN DARBA NAMĀ
1938. GADA 1. AUGUSTĀ BIJA ŠĀDS
IESLODZĪTO SASTĀVS:

administratīvā kārtā sodītie	1 vīr.
ar arestu sodītie	3 vīr. un 1 siev.
ar cietumu sodītie	17 vīr. un 7 siev.
ar pārmācības namu sodītie	1 siev.
izmeklēšanā esošie	21 vīr. un 8 siev.
Darba namā	184 vīr. un 37 siev.
uz sev. lik. pamata apcietinātie	1 vīr.
Kopā	227 vīrieši un 54 sievietes
Pavisam kopā	281 ieslodzītais

darbinieku sastāvs: priekšnieks, 2 priekšnieka palīgi, 1 ārsts, 1 skolotājs, 1 grāmatvedis, 3 kancelejas darbinieki, 1 feldšeris, 4 virsuzraugi, 50 uzraugi, 3 uzraudzes, 1 uzraugs-važonis, 3 fermas instruktori, 1 mašīnists un 3 lopkopības darbinieki, kopā 75 darbinieki.

Grūtības radīja divu iestāžu pārvaldība, no kurām cietums vēl atradās pilsētā. 1937. gadā cietumu pārcēla uz Valmieras muižu, iekārtojot nodaļu Darba namā, bet sievietes pārvietoja uz veco fermu.

Lai rastu iespēju plašāk nodarbināt Darba nama iemītniekus arī ziemas laikā, 1938. gada vasarā tika uzsākta lina apstrādāšanas fabrikas izbūve, pārbūvējot agrākās muižas zirgu stallus.

Lai gan galvenais uzsvars Valmieras darba namā tika likts uz ieslodzīto nodarbināšanu, tomēr svarīga bija arī ieslodzīto garīgā jeb intelektuālā izglītošana. Cietumā ieslodzītajiem tika nodrošināta iespēja apmeklēt dievkalpojumus, tika organizēti arī izglītojoši pasākumi, ieslodzītajiem bija arī iespēja izmantot kopējo bibliotēku.¹²

1934. gadā Cietumu departaments Valmieras cietumā nodibināja skolu. 1937. gada reglaments paredzēja šādus obligātos mācību priekšmetus: latviešu valoda, matemātika, Latvijas vēsture, Latvijas ģeogrāfija un valsts iekārta. Latviešu valodā

¹² Veitmanis, K. 1939. Ieslodzījuma vietas 1918-1938. Rīga: Kriminālpolitiskā departamenta izdevums, Valsts dzelzceļu tipogrāfija, 134.

ieslodzītie bija jā māca lasīt, glīti rakstīt un pareizi izteikt savas domas, kā arī praktiski pielietot apgūto, piemēram, vēstuļu, lūgumu un citu iesniegumu pareizā sastādīšanā. Aritmētikā – atrisināt aritmētiskus uzdevumus un iegūtās zināšanas lietot praktiskajā dzīvē. Latvijas vēsturē, apskatot dažādus laikmetus, īpaši jā uzsver Latvijas valsts dibināšanas laiks un atbrīvošanas cīņas. Ģeogrāfijā ieslodzītos iepazīstināja arī ar vispārējo ģeogrāfiju un kosmogrāfiju. Cietuma skolas apmeklēšana obligāta bija tiem, kuriem jāpavada ieslodzījumā vismaz 6 mēneši (ja nebija vecāks par 40 gadiem un nav beidzis obligāto pamatskolu). Skolu obligāti vajadzēja apmeklēt visiem nepilngadīgajiem. Pārējiem ieslodzītajiem vispārējās attīstības līmeņa celšanai lasīja lekcijas. No 1936. gada līdz 1937. gadam visos Latvijas cietumos tika noturēti 911 priekšlasījumi ar kopējo klausītāju skaitu 43 397.¹³

Līdz ar Latvijas okupāciju 1940. gada jūnijā tika pārtraukts uzsāktais ieslodzījuma vietu sistēmas attīstības kurss. Par cietumu priekšniekiem attiecīgi tika izvēlēti padomju varai politiski uzticami cilvēki. Arī cietumam Nr. 9, kā tobrīd tika pārsaukts Valmieras cietums, tika mainīta vadība. Drīz vien tika uzsākti priekšdarbi Labošanas darbu kolonijas Nr. 2 izveidei Valmierā.¹⁴

Izveidojoties padomju cietumu sistēmai, no 1955. gada šeit bija Labošanas darbu kolonija ar šifrētu nosaukumu. Katra desmitgade ienesa savas izmaiņas un rekonstrukcijas pasākumus: paplašinot ražošanu, cēla cehus, papildus būvēja dzīvojamos korpusus un komunālās ēkas.¹⁵

13 Žigūre, A. Latvijas policijas vēsture 1928-1940, trešā grāmata/ Likuma vārdā, 1998, 188.

14 Krūmiņš, E. un Pokšāns, S. 1996. Brīvības atņemšanas soda izpilde, 1. daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 166.-167.

15 Ieslodzījuma vietu departaments, Valmieras cietums, buklets.

Atvērt labošanas darbu kolonijas bija raksturīgi visam pēckara periodam līdz pat Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanai. Labošanas darbu koloniju faktiskais mērķis bija realizēt kādu apjomīgāku saimniecisku uzdevumu, nevis noteiktu penitenciāro problēmu risināšana, piemēram, notiesāto resocializācija. Ieslodzīto darbaspēks tika iesaistīts daudzu objektu celtniecībā. Ar lielajām celtniecības organizācijām sistēmas ietvaros tika slēgti tā sauktie kontrahentu līgumi, kuru galvenais saturs bija – kolonijas piegādā darbaspēku, bet darbus vada un apmaksā kontrahents atbilstoši tautsaimniecībā noteiktajiem izcenojumiem.¹⁶

Labošanas kolonija Nr. 2 (Valmieras cietums) tika profilēta mēbeļu ražošanā. Paraleli mēbeļu ražošanai tika izgatavotas arī dārza mājīņas, kastes tarai. Ieslodzītie tika nodarbināti arī metālapstrādē, bet visienesīgākais ražošanas virziens bijis radioaparātu sagatavju ražošana, kas tika veikta pēc Rīgas radiotehnikas rūpnīcas pasūtījuma.¹⁷

Labošanas darbu koloniju funkcionēšanu un iekšējo dzīvi regulēja 1970. gada 23. decembrī pieņemtais Latvijas labošanas darbu kodekss, kas bija Krievijas Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas tāda paša nosaukuma kodeksa tulkojums. Labošanas darbu likumdošanas pamatiem bija PSRS likuma spēks, līdz ar to jebkādas novirzes no kodeksa republiku ietvaros nebija pieļaujamas. Pēc 1970. gada kopumā nostiprinājās brīvības atņemšanas iestāžu galvenais veids – labošanas darbu kolonijas, kas no cietuma atšķīrās šādi: cietumos notiesātie tika ieslēgti kamerās, savukārt kolonijās ieslodzītajiem bija iespēja brīvi pārvietoties atļautajā teritorijā, bet dzīvojamās telpas, kas faktiski bija strādnieku kopmītnes, nebija atļauts slēgt pat nakts laikā. Tas ne tikai radīja papildu

16 Krūmiņš, E. un Pokšāns, S. 1996. Brīvības atņemšanas soda izpilde, 1. daļa. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, fonds "Drošība", 180.-181.

17 S. Čepjolkina sniegtā informācija.

problēmas likumā noteiktā režīma nodrošināšanai, bet bija arī nopietns iemesls neskaitāmiem kārtības pārkāpumiem, kas bieži vien robežojās ar noziegumiem.¹⁸

Atgūstot valsts neatkarību, nācās secināt, ka padomju laika mantojums bija diezgan drūms. Ieslodzījuma vietu infrastruktūra bija nolietota – cietumi nebija ne droši, ne civilizēti. Esošā sodu izpildes sistēma tika kritizēta gan no pašmāju ekspertu, gan arī no Eiropas padomes puses, kas rezultējās normatīvo aktu grozījumos nolūkā humanizēt brīvības atņemšanas soda izpildi. Tika mīkstināti soda izciešanas režīmi, piešķirot notiesātajiem tādas papildu tiesības kā, piemēram, privātā apģērba nēsāšana, palielināja satikšanās un pienesumu skaitu, atļāva lietot personīgos televizorus un radio. Šie grozījumi tika izdarīti, reaģējot uz notiesāto masveida akcijām, kas 1990. gada beigās un 1991. gada sākumā notika praktiski visās Latvijas soda izpildes iestādēs, jūtami dezorganizējot to darbu un soda izciešanas režīmu.¹⁹ Tai pašā laikā demokrātijas iezīmes, kas pamazām ietilpa arī ieslodzījuma vietās, likumpārkāpēji uztvēra kā visatļautību un kā papildu iespēju nepakļauties likumīgajai varai un cietuma administrācijai. Pagājušā gadsimta deviņdesmito gadu sākumā ieslodzījuma vietās bija vērojama dažāda veida destruktīva rīcība, atklāta nepakļaušanās un arī bēgšana.²⁰

Nopietnas pārmaiņas ieslodzījuma vietu sistēmā notika, sākot ar 1994. gada 30. decembri, kad tika izdarītas ļoti nozīmīgas izmaiņas Latvijas sodu izpildes kodeksā (līdz 30.12.1994. – Latvijas Labošanas darbu kodekss). Tika atjaunota brīvības atņemšanas soda progresīvā sistēma, kas visus cietumus iedalīja pēc drošības pakāpēm.²¹ Izmaiņas skāra visas ieslodzījuma vietas, tai skaitā arī Valmieras cietumu, kura padomju laika Labošanas darbu kolonijas nosaukums tika nomainīts 1993. gada 27. decembrī.

Ar LR leM 1996. gada 11. janvāra pavēli "Par brīvības atņemšanas iestāžu veidiem" Latvijas penitenciārā sistēmā cietumi tiek iedalīti slēgtajos (tajā laikā tie ir 7), tai skaitā arī Valmieras cietums, daļēji slēgtajos (3 iestādes), atklātajos (2 iestādes), izmeklēšanas cietumos (2 iestādes), kā arī audzināšanas iestādēs nepilngadīgajiem (1 iestāde). Ar šo pašu pavēli tiek noteikts, ka vairākos cietumos tiek izveidotas izmeklēšanas nodaļas, tai skaitā arī Valmieras cietumā.²² Savukārt ar LR leM 1996. gada 21. februāra pavēli "Par brīvības atņemšanas iestādēs izvietojamo ieslodzīto limitu" tiek noteikti ieslodzījuma vietu izvietojuma limiti, un Valmieras cietumam tiek noteikts maksimālais ieslodzīto izvietojuma vietu skaits – 750.²³

Ieslodzījuma vietu sistēmas attīstībā 90. gados būtiska loma bija Eiropas Padomes atbalstītajam un koordinētajam "Nord-Balt Prison" projektam. Šī projekta mērķis bija uzlabot cietumu sistēmu Baltijas valstīs, palīdzot pārveidot cietumu vadības struktūru, veidojot cietumu personālā jaunu attieksmi pret ieslodzītajiem un soda izciešanas mērķi. Projekta ietvaros tika veicināta sadraudzība starp Latvijas ieslodzījuma vietām un sadarbības partneriem

¹⁸ Turpat, 181.

¹⁹ Turpat, 183.

²⁰ Mācību centra (muzeja) materiāli.

²¹ Grozījumi Latvijas Labošanas darbu kodeksā. Iegūts no: <https://likumi.lv/ta/id/58969-grozijumi-latvijas-labosanas-darbu-kodeksa> [sk. 10.10.2022.]

²² Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Ieslodzījuma vietu departaments, Biljetens Nr. 1. 1996. gads.

²³ Turpat.

Cietumā tiek nodrošināta gan vispārējās izglītības mācību programmas īstenošana (37 notiesātie), gan arī profesionālās izglītības programma galdniecībā (14 notiesātie). Paralēli iepriekš minētajam ieslodzījuma vietā tiek īstenots plašs interešu izglītības darbs, kas saistīts ar valsts valodas apguvi, vizuālā terapija un sociālās izglītības kurss.

Norvēģijā un Zviedrijā.²⁴ Projektam bija būtiska loma personāla izglītošanā – personāls ieguva zināšanas par citu pieeju, citiem standartiem un citu attieksmi pret notiesāto. Bet ne mazāk svarīgs bija arī materiālais atbalsts, kas projekta ietvaros ļāva pilnveidot ieslodzījuma vietu materiāltehniko bāzi.

Projekta "Nord-Balt Prison" ietvaros Valmieras cietumam izveidojās ilgstoša sadarbība ar Īlas cietumu Norvēģijā. Tās ietvaros Valmieras cietumā tika nogādātas tādas lietas kā gultasveļa, apģērbs ieslodzītajiem, veļas mazgājamās mašīnas, trauku mazgājamās mašīnas un cita sadzīves tehnika, medicīnas aparātūra.²⁵

1997. gadā Valmieras cietumā tika atklāts sporta komplekss "Cerība". Tajā celtniecības un apdares darbus veica paši ieslodzītie, bet atbalstu materiālu iegādē nodrošināja Norvēģijas Īlas cietums, piegādājot krāsas telpu apdarei, kā arī parūpējoties par sporta inventāra sagādi. Sporta kompleksa atklāšana rezultējās

²⁴ Mācību centra (muzeja) materiāli.

²⁵ Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Ieslodzījuma vietu departaments, Biljetens Nr. 1. 1996. gads.

Valmieras cietuma organizētā spartakiādē, kuras ietvaros noritēja sacensības minifutbolā, basketbolā un volejbolā. Sporta sacensībās piedalījās aptuveni ceturtdaļa no tobrīd Valmieras cietumā esošajiem notiesātajiem. Atsevišķi tika organizētas arī cietuma darbinieku sporta spēles.²⁶

1998. gadā, apkopojot iepriekšējos gados saņemto palīdzību "Nord-Balt" projekta ietvaros, tiek norādīts, ka "...pateicoties šai palīdzībai, izmainījies cietumu (Valmieras, Grīvas, Jēkabpils) ārējais izskats: teritorija, dzīvojamās un ražošanas telpas. Tika saņemtas dažnedažādas mēbeles, sporta trenāžieri, dažādas sadzīves tehnikas iekārtas. Notiesātie un darbinieki saņēma apģērbu un apavus. 1998. gada jūnijā Valmieras cietums saņēma pilnīgi jaunu kokapstrādes iekārtu – smalcinātāju, ar kuru iespējams sasmalcināt mežistrādes pārpalikumus. Rezultātā uzlabosies ražošanas atkritumu izmantošanas process un palielināsies notiesāto nodarbinātības līmenis."²⁷

Kopš 2000. gada 1. janvāra ieslodzījuma vietu pārvalde atrodas Tieslietu ministrijas pakļautībā. Saskaņā ar Tieslietu ministrijas 2001. gada 31. janvāra rīkojumu Nr. 1-1/34 "Par brīvības atņemšanas iestāžu veidiem un tajās izvietojamo ieslodzīto vietu skaitu" Valmieras cietums tiek noteikts kā slēgtais cietums ar izmeklēšanas nodaļu, turklāt tiek palielināts maksimālais vietu skaits, attiecīgi nosakot, ka notiesāto maksimālais skaits, kas var tikt izvietots šajā ieslodzījuma vietā ir 750, savukārt apcietināto maksimālais skaits – 150.

2003. gadā Valmieras cietuma kopējais ieslodzīto vietu skaits tika mazināts par 50 notiesāto vietām,²⁸ savukārt 2008. gadā, gan nemazinot kopējo ieslodzīto vietu maksimālo skaitu, tiek mainīta proporcija starp vietu skaitu slēgtajā cietumā un izmeklēšanas nodaļā, attiecīgi paredzot, ka maksimālais notiesāto skaits šajā ieslodzījuma vietā ir 720, savukārt izmeklēšanas nodaļai atvēlot 130 vietas.²⁹

Ja par laika posmu līdz 2000. gadam ir atrodama informācija par dažādiem brīvā laika pasākumiem Valmieras cietumā, kā, piemēram, sporta, māksliniecisko izstrādājumu veidošana un svētku koncertu organizēšana,³⁰ tad jau pēc 2000. gada pieejamā informācija, liecina par gana plašu resocializācijas pasākumu īstenošanu. Piemēram, 2007. gadā Valmieras cietumā atrodas 676 ieslodzītie (dati uz 15.03.2007.), no tiem 92 apcietinātie un 584 notiesātie (277 – zemākajā režīma pakāpē, 238 – vidējā režīma pakāpē, 69 – augstākajā režīma pakāpē). Dažāda veida nodarbinātībā tiek iesaistīti 150 notiesātie, no tiem 59 saimnieciskajā apkalpē, 91 ražošanā. Cietumā tiek nodrošināta gan vispārējās izglītības mācību programmas īstenošana (37 notiesātie), gan arī profesionālās izglītības programma galdniecībā (14 notiesātie). Paralēli iepriekš minētajam ieslodzījuma

vietā tiek īstenots plašs interešu izglītības darbs, kas saistīts ar valsts valodas apguvi, vizuālā terapija un sociālās izglītības kurss.

Cietumā ir izveidota bibliotēka, kapelāna vadībā notiek garīgā aprūpe. Tāpat tiek nodrošināta arī notiesāto psiholoģiskā aprūpe. 2007. gadā Valmieras cietumā tika īstenotas 6 sociālās rehabilitācijas programmas.

Pēdējā desmitgadē tieši Valmieras cietuma infrastruktūras atjaunošanā un modernizēšanā ir investēti nozīmīgi finanšu resursi. Tā, piemēram, 2016. gadā tika atklāta renovētā Valmieras cietuma izmeklēšanas cietuma nodaļa, ir veikts sarežģīts, bet nozīmīgs darbs cietuma infrastruktūras pieslēgšanā pilsētas ūdens apgādei, savukārt šobrīd noris kameru korpusa renovācija.³¹

2022. gadā Valmieras cietumā, ņemot vērā iepriekšējos gados veikto ievērojamo rekonstrukciju, ieslodzījuma vietai noteiktais līmits ir 506 ieslodzīto vietas, no tām izmeklēšanas nodaļā noteikts maksimāli izvietojamo apcietināto skaita līmits – 90 vietas, taču faktiski izvietoto ieslodzīto skaits būtiski atšķiras – kopā Valmieras cietumā atrodas 224 ieslodzītie, no tiem 46 personas atrodas izmeklēšanas cietumā, savukārt slēgtā cietuma zemākajā pakāpē izvietoti 120 notiesātie, bet slēgtā cietuma augstākajā pakāpē – 58 notiesātie (dati uz 10.10.2022.).

2022. gada septembrī dažādās izglītības programmās piedalījušies 63 ieslodzītie, tai skaitā vispārējās izglītības programmās 15 ieslodzītie, profesionālās izglītības programmās (metālapstrāde, būvdarbi, kokizstrādājumu izgatavošana) 48 ieslodzītie, savukārt interešu izglītībā ir iesaistīti 31 ieslodzītais. Valmieras cietumā tiek nodrošināta vairāku resocializācijas programmu īstenošana, kā, piemēram, "Dzīves skola - 3"; motivācijas programma "Pārmaiņām Jā!", uzvedības korekcijas programma jauniešiem "EQUIP", "Programma seksuālos noziegumus izdarījušo personu monitoringam un uzraudzībai". 2022. gadā ieviestas divas jaunas resocializācijas programmas – viena ir paredzēta senioriem "Dzīve turpinās", otra – vecākiem "Vecāku prasmes". Ieslodzījuma vietā pilnvērtīgi tiek nodrošināta gan ieslodzīto psiholoģiskā un sociālā palīdzība, gan arī garīgā aprūpe. Ieslodzītajām personām ir iespēja strādāt gan komersantu piedāvātajās darba vietās (76 notiesātie), gan arī ieslodzījuma vietas saimnieciskajā apkalpē (22 notiesātie).

Saskaņā ar ieslodzījuma vietu pārvaldes Personālvadības daļas sniegto informāciju 2022. gada 1. oktobrī Valmieras cietuma darbību nodrošināja 151 amatpersona ar speciālo dienesta pakāpi un 22 darbinieki, bet saskaņā ar štata amatu sarakstu Valmieras cietumā ir paredzētas 229 amata vietas (205 amatpersonas un 24 darbinieki).

Gan atskatoties vēsturē, gan arī apzinot šodienas situāciju Valmieras cietumā, ir sēcināms, ka šai ieslodzījuma vietai ir noteikta un stabila vieta Latvijas ieslodzījuma vietu sistēmā. Pēdējo gadu laikā šīs ieslodzījuma vietas infrastruktūrā ir ieguldīti būtiski ieslodzījuma vietu pārvaldes budžeta resursi, tā pakāpeniski tiek attīstīta par mūsdienīgu un šim laikmetam atbilstošu soda izpildes vietu.

26 Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Cietumu administrācija, Biļetens Nr. 1. 1997. gads.

27 Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Ieslodzījuma vietu pārvalde, Biļetens Nr. 2. 1998. gads.

28 Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas 2003. gada 25. februāra rīkojums Nr. 1-1/90 "Par brīvības atņemšanas iestāžu veidiem un tajās izvietojamo ieslodzīto vietu skaitu".

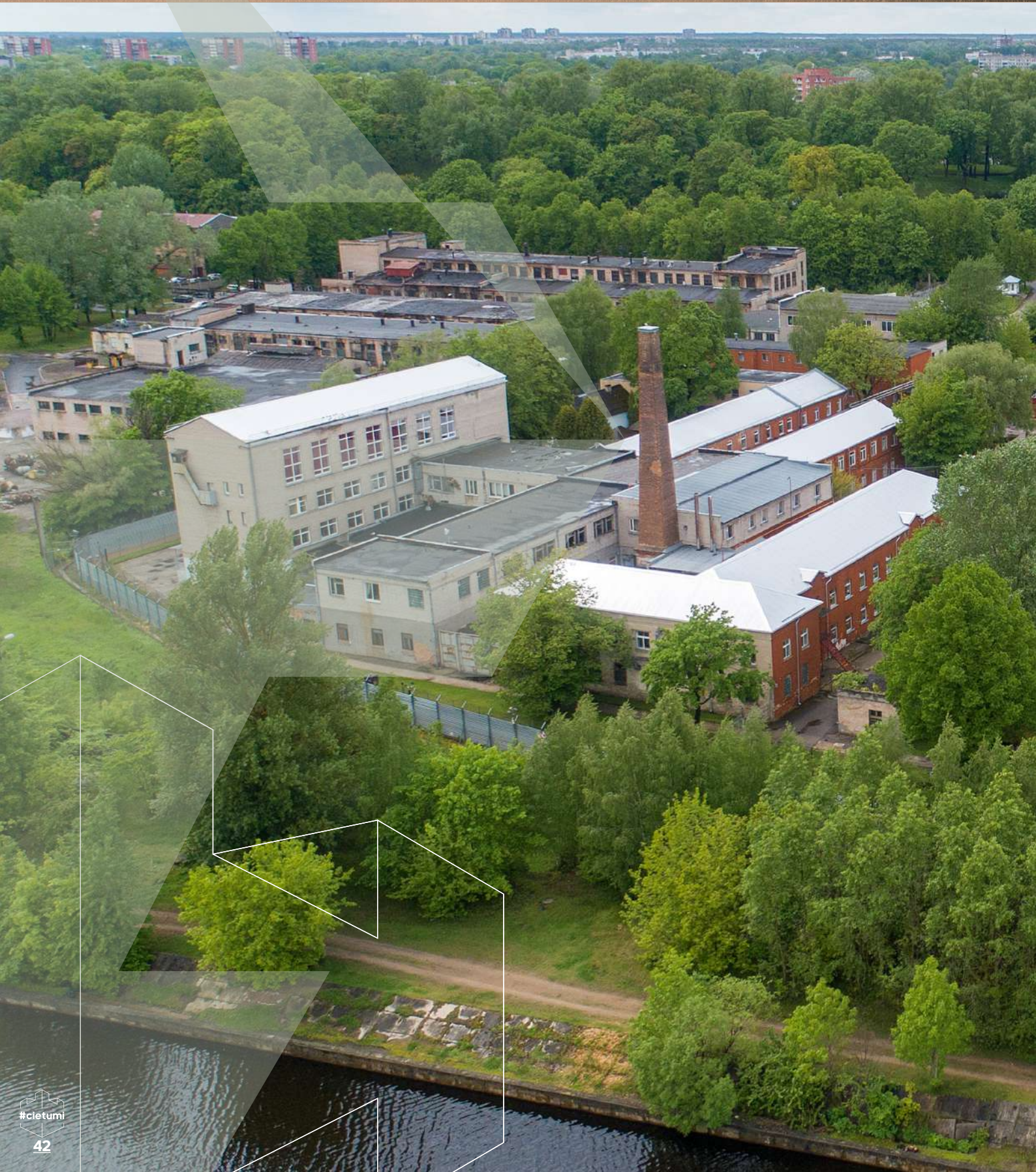
29 Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas 2008. gada 25. februāra rīkojums Nr. 1-1/419 "Par brīvības atņemšanas iestāžu veidiem un tajās izvietojamo ieslodzīto vietu skaitu".

30 Latvijas Republikas Iekšlietu ministrija, Ieslodzījuma vietu pārvaldes Biļeteni.

31 A. Bašķis. Valmieras cietums, 2021. gads (prezentācija).

MŪSDIENĪGI

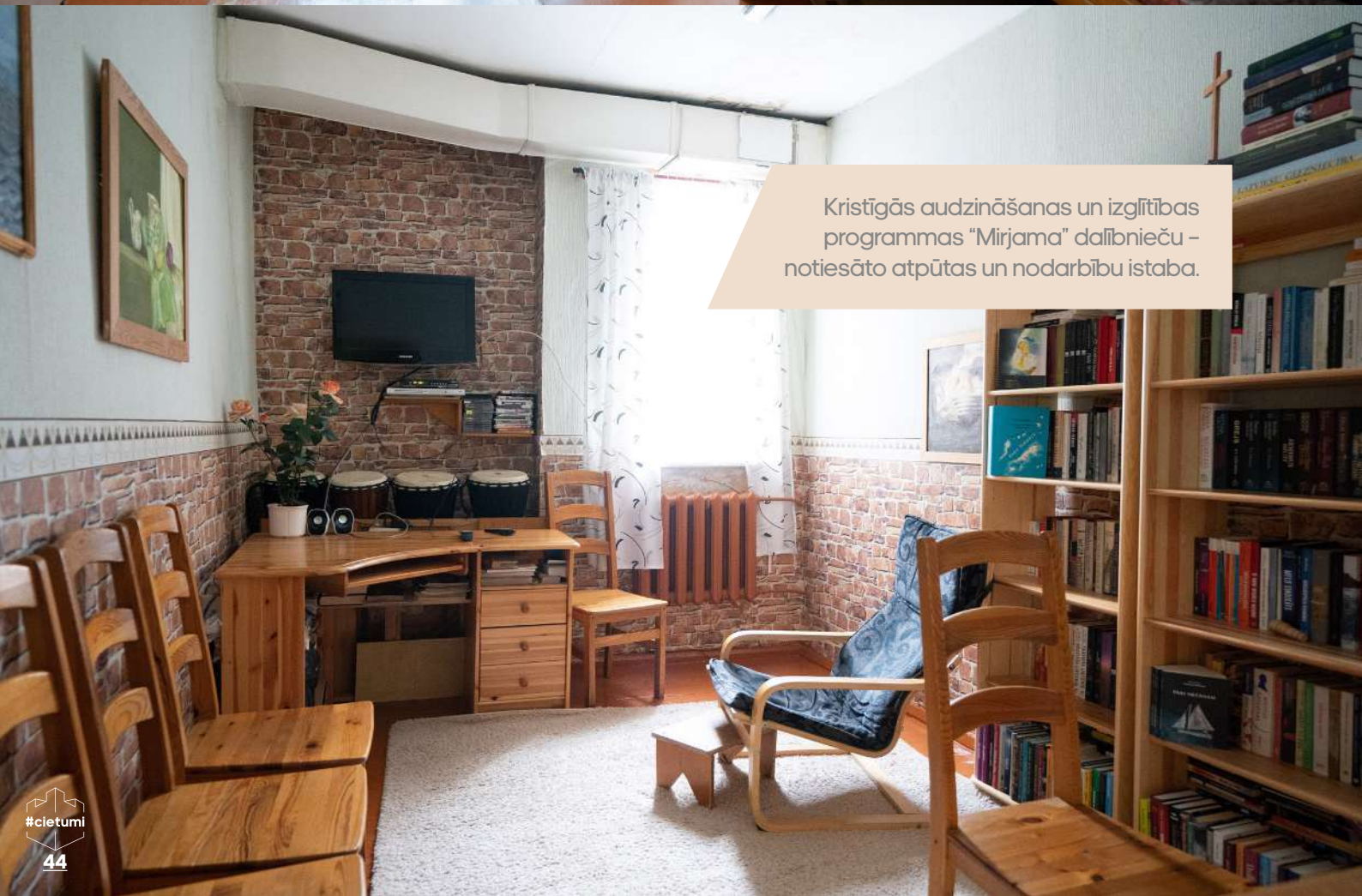
ILĢUCIEMA CIETUMA FOTOREPORTĀŽA

Kristīgās audzināšanas un izglītības programmas "Mirjama" dalībnieču – notiesāto dzīvojamā istaba.

Kristīgās audzināšanas un izglītības programmas "Mirjama" dalībnieču – notiesāto atpūtas un nodarbību istaba.

Kristīgās audzināšanas un izglītības
programmas "Mirjama" mācību un
lūgšanu telpa.

LATVIŠU TĀVĀTAS NĀCIONĀLĀ ATĀRĀJA

Latvian National Revival

1860. g. - 1918. g.

1860. g. - 1918. g. - Latvian National Revival

1860. g. - 1918. g. - Latvian National Revival

1860. g. - 1918. g. - Latvian National Revival

1860. g. - 1918. g. - Latvian National Revival

LATVIJU TĪRĀ PASAULES KĀRĀ LAUKA

Latvian Rural World War

1914. g. - 1918. g.

1914. g. - 1918. g. - Latvian Rural World War

1914. g. - 1918. g. - Latvian Rural World War

1914. g. - 1918. g. - Latvian Rural World War

ASTONAS ZVAIGZNES

Five Stars of Astons

1914. g. - 1918. g.

1914. g. - 1918. g. - Five Stars of Astons

1914. g. - 1918. g. - Five Stars of Astons

1914. g. - 1918. g. - Five Stars of Astons

LATVIJU NEATKARĪBU

Latvian Independence

1918. g. - 1940. g.

1918. g. - 1940. g. - Latvian Independence

1918. g. - 1940. g. - Latvian Independence

1918. g. - 1940. g. - Latvian Independence

LATVIJAS VALSTS NO 1920. LĪDZ 1934. GADAM

Latvian State from 1920 to 1934

1920. g. - 1934. g.

1920. g. - 1934. g. - Latvian State from 1920 to 1934

1920. g. - 1934. g. - Latvian State from 1920 to 1934

1920. g. - 1934. g. - Latvian State from 1920 to 1934

LATVIJAS NEATKARĪBAS IZŅĪCINĀŠANĀS

Latvian Independence Achievements

1918. g. - 1940. g.

1918. g. - 1940. g. - Latvian Independence Achievements

1918. g. - 1940. g. - Latvian Independence Achievements

1918. g. - 1940. g. - Latvian Independence Achievements

Iļģuciema cietuma mācību centrs.

Rīgas Stila un modes tehnikuma kvalifikācijas programmas "Šūšana un šūto izstrādājumu tehnoloģija" mācību un praktisko nodarbību telpa.

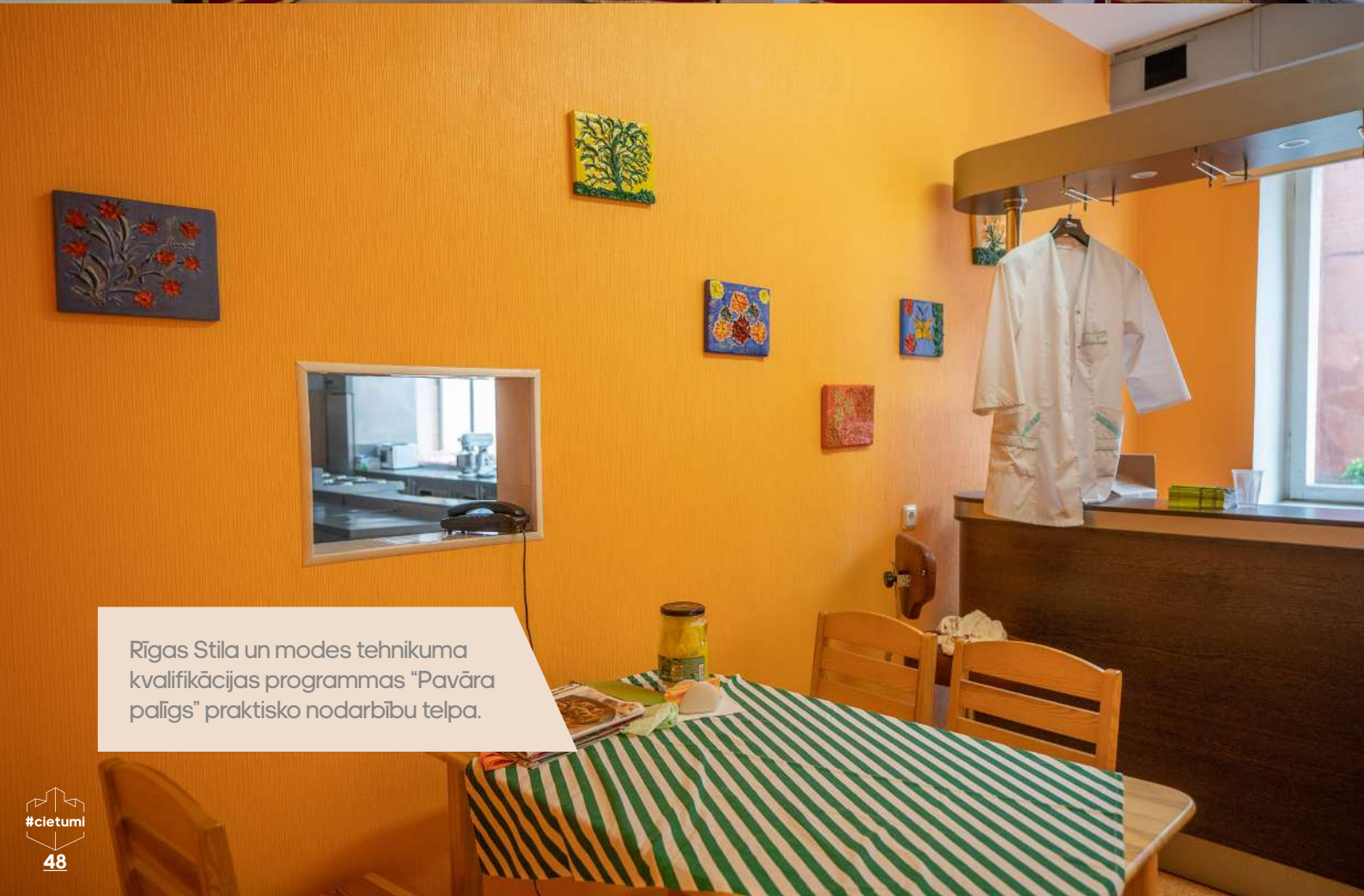

Rīgas Stila un modes tehnikuma kvalifikācijas programmas "Friziera pakalpojumi" mācību un nodarbību telpa.

Iļģuciema cietumā paredzētā telpa un atribūtika garīgās aprūpes saņemšanai pareizticīgajām notiesātajām.

Rīgas Stila un modes tehnikuma kvalifikācijas programmas "Pavāra palīgs" praktisko nodarbību telpa.

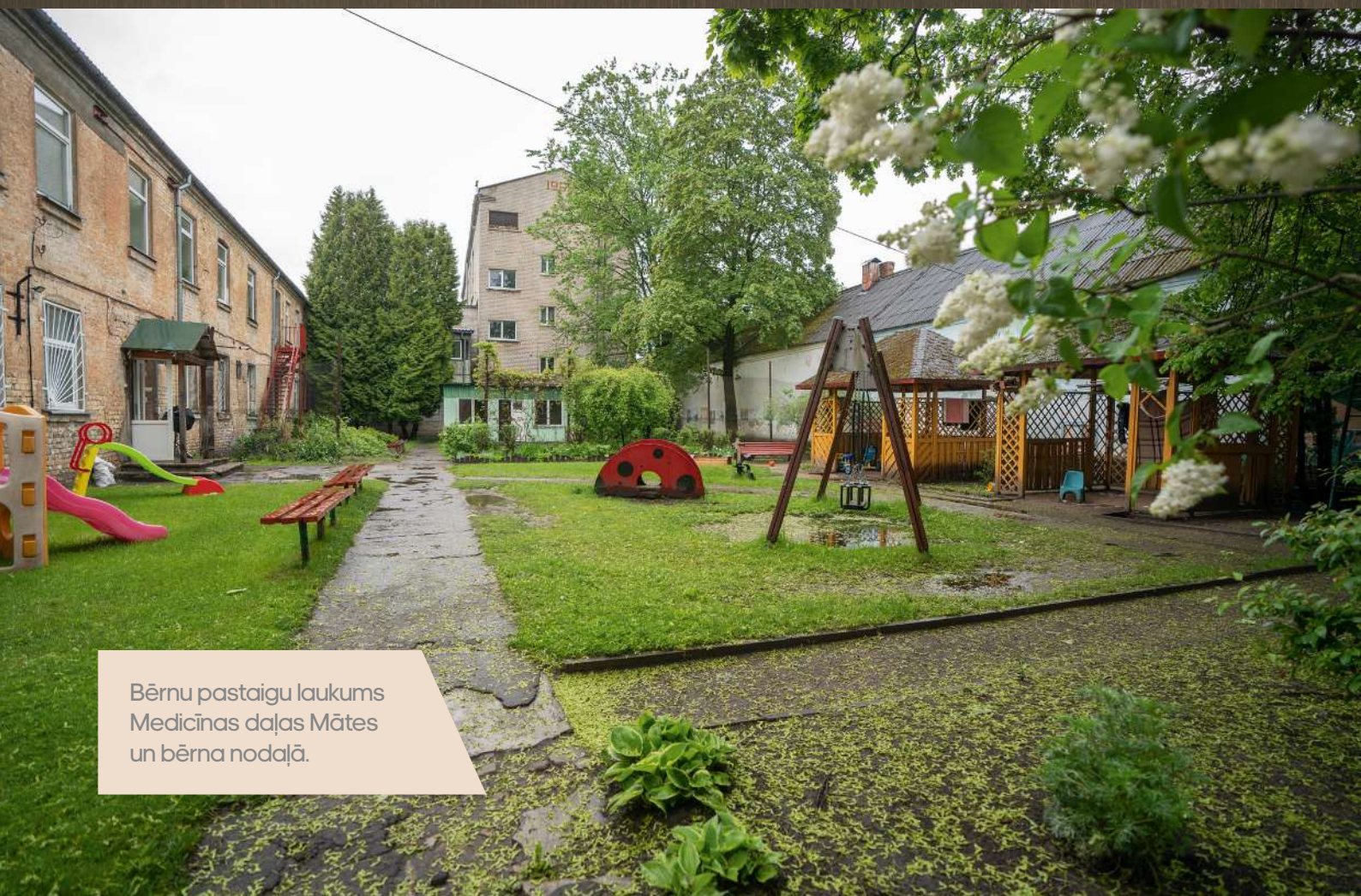

Neformālās izglītības
"Fotografēšana studijas
apstākļos" praktiskā nodarbība.

Rīgas Stila un modes tehnikuma
kvalifikācijas programmas "Pavāra
palīgs" mācību un nodarbību telpa.

Bērnu pastaigu laukums
Medicīnas daļas Mātes
un bērna nodaļā.

Bērnu nodarbību telpa
Medicīnas daļas Mātes
un bērna nodaļā.

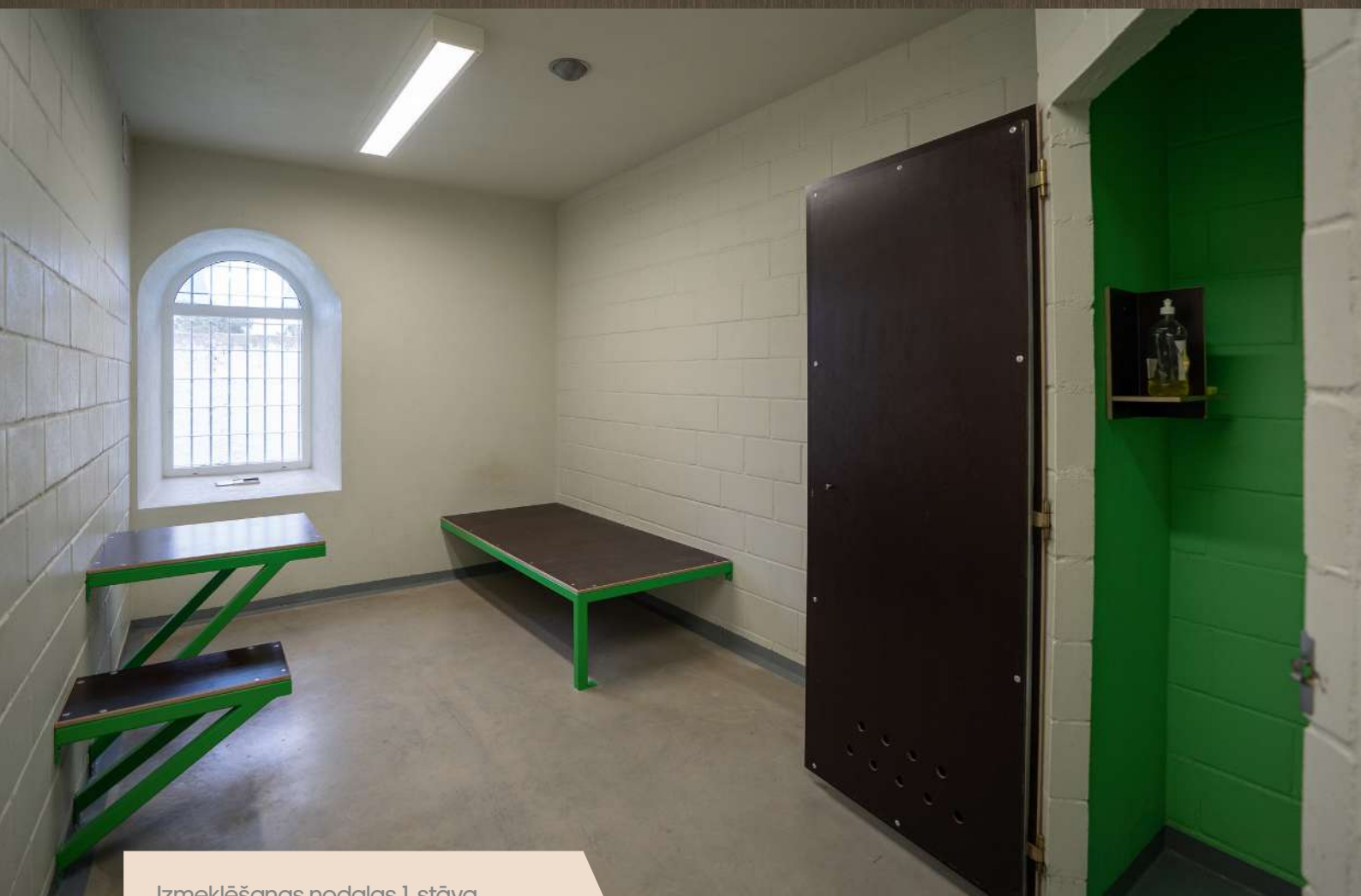

Bēnu rotaļu telpa
Medicīnas daļas Mātes
un bērna nodaļā.

VALMIERAS CIETUMA FOTOREPORTĀŽA

Ēkas, kur pašreiz atrodas Valmieras cietums, būvētas 1876. gadā kā muižas kalpu māja, Latvijas pirmās neatkarības laikā šeit bijis Darba nams, bet 1937. gadā cietumu no Valmieras centra pārcēla uz Darba nama telpām. 1960. gadā ēku pārbūvēja un pārdēvēja par Labošanas darbu koloniju Nr. 2. Savukārt 1993. gadā cietuma korpusā tika izveidots Vidzemes reģiona izmeklēšanas izolators. Šodien Valmieras cietums ir slēgta tipa cietums ar izmeklēšanas nodaļu, kur sodu izcieš pilngadīgie vīrieši par smagiem un sevišķi smagiem noziedzīgiem nodarījumiem.

Izmeklēšanas nodaļas 1. stāva soda izolatora vienvietīgā kamera un divvietīgā kamera ieslodzītājiem ar kustību traucējumiem.

Divi bezkameru režīma korpusi,
kur ir izvietotas sešas notiesāto
vienības kopmītņu tipa telpās.

2013.-2014. gadā Valmieras cietaumā tika īstenots Eiropas Komisijas līdzfinansēts projekts "Pastum, pastum - pievelcies" programmas "Jaunatne darbībā" apakšprogrammas "Jauniešu iniciatīvas" ietvaros. Projektu īstenoja Valmieras cietauma neformālā notiesāto jauniešu grupa "Laika stūmēji", kuru atbalstīja Valmieras cietauma administrācija. Ar projekta palīdzību notiesātie jaunieši rada iespēju dažādot ikdienu, pavadot brīvo laiku lietderīgi ar daudzu veidu aktivitātēm, ko sniedza šis projekts, kā arī iesaistot un ieinteresējot līdzdarboties pārējos ieslodzītos. Tika izveidota Radošā darbnīca.

Izmeklēšanas nodaļas un kameru korpusa pastaigu laukumi. Skats no augšas.

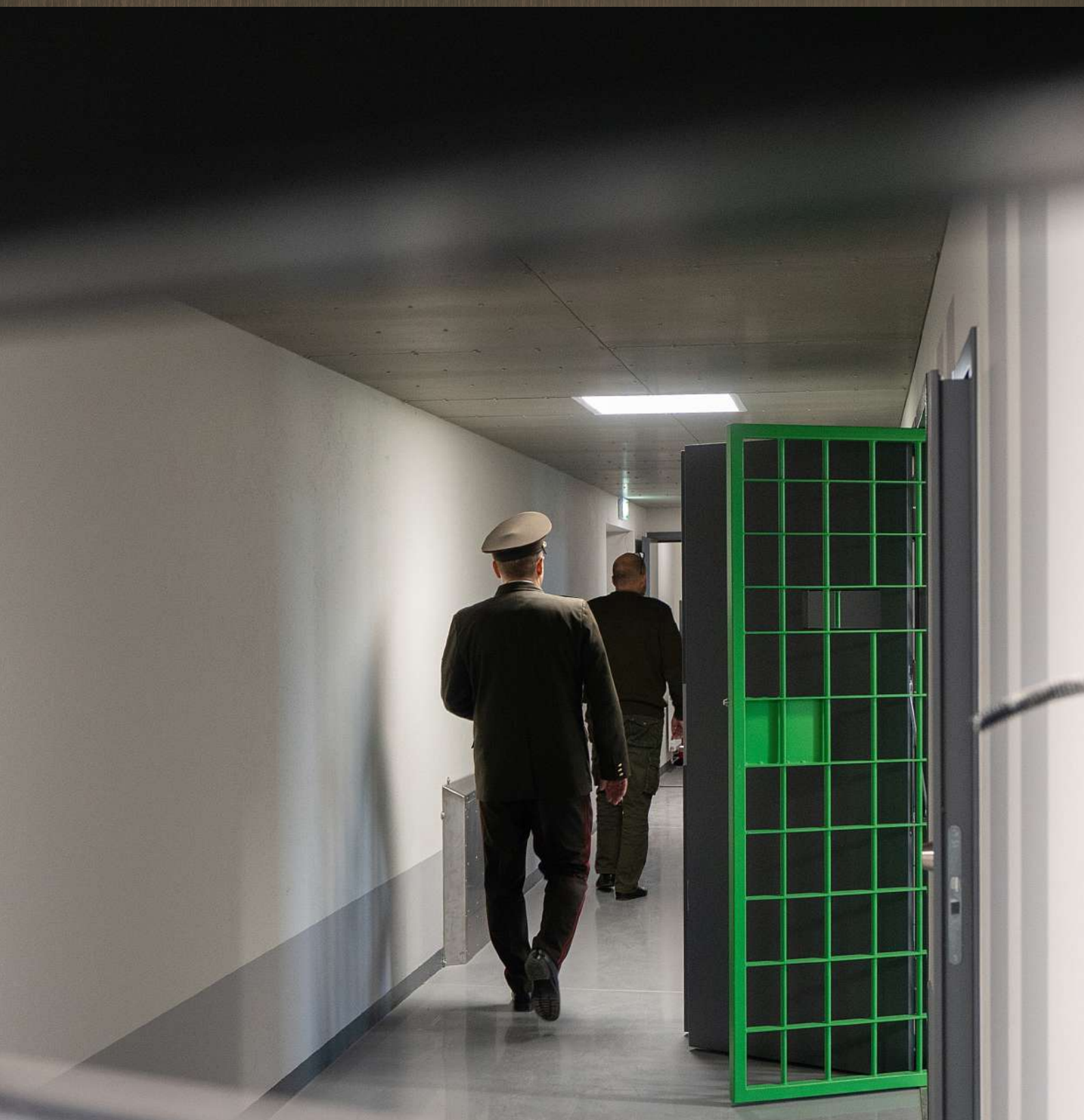

Izmeklēšanas nodaļas gaitenis.

Izmeklēšanas nodaļas
un kameru korpusa
pastaigu laukumi.

Kameru korpusa gaitenis.

Rīgas Valsts tehnikuma kokapstrādes iekārtu operatoru mācību grupas prakses telpas. Ar tehnikuma pedagoga atbalstu notiesātie izgatavo rokdarbus, ar kuriem piedalās Valmieras novada pašvaldības rīkotajās izstādēs.

Ēdināšanas iecirkņa ēdamzāle
notiesātājiem, kuri atrodas
vienībās bezkameru režīmā.

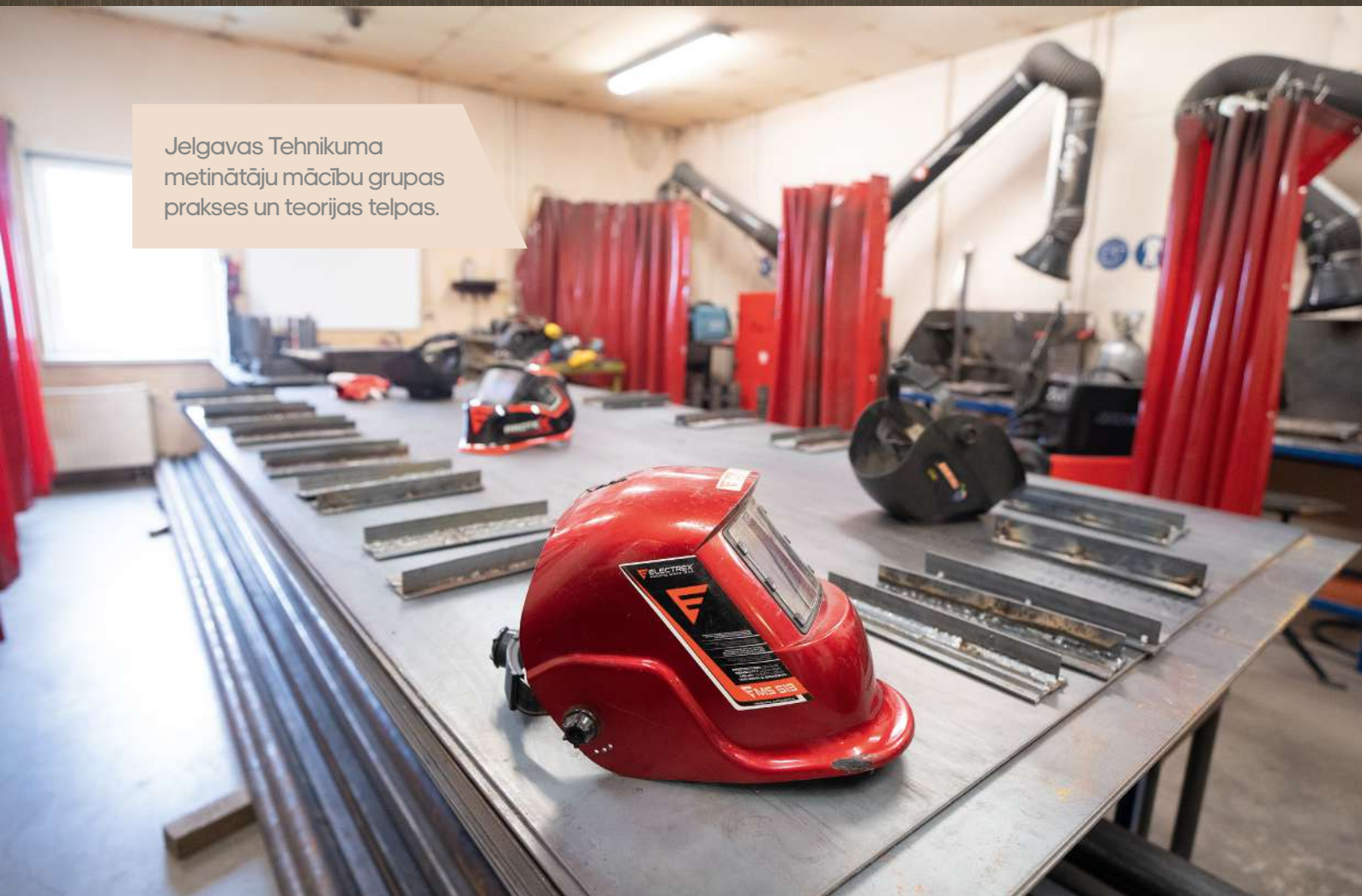
Atsevišķa telpa ēdināšanas
iecirķņa ēdamzālē, kur atrodas
kopējās lietošanas ledusskapji
un notiesāto pārtikas produkti.

SIA "Successu" ražotne. Uzņēmums darbojas kokapstrādes nozarē un Valmieras cietumā no 2014. gada nodarbina vidēji 70 notiesātos.

Jelgavas Tehnikuma
metinātāju mācību grupas
prakses un teorijas telpas.

Jelgavas Tehnikuma apdares darbu strādnieku mācību grupas izglītojamie veica teorijas klases kosmētisko remontu mācību prakses ietvaros. Realizējot projektu "Zemgales cietumos ieslodzīto resocializācija", Valmieras cietumā 2012. gadā pabeigti arodmācību telpu renovācijas darbi, kā arī iegādātas jaunas mēbeles un iekārtas, kuri saudzīgi tiek lietoti arī šobrīd. Arodizglītības telpas būvētas 1967. gadā.

Sporta komplekss, kurš sastāv no trim zālēm (futzāle, basketbola zāle un svaru celšanas zāle) un futbola laukuma ārā. Sporta komplekss uzbūvēts 1979. gadā un renovēts 1999. gadā ar norvēģu atbalstu.

AMATS ŠĶĒRSGRIEZUMĀ

CIETUMA PRIEKŠNIEKA VIETNIEKS

Darba pienākumi:

- 1) Plāno, vada, organizē un koordinē noteiktas darbības jomu ieslodzījuma vietā;
- 2) Koordinē un kontrolē vairāku ieslodzījuma vietas struktūrvienību darbu;
- 3) Kontrolē un analizē noteiktas darbības jomas ieslodzījuma vietas struktūrvienību darbu, iesniedz cietuma priekšniekam priekšlikumus nepilnību novēršanai un situācijas uzlabošanai;
- 4) Sniedz priekšlikumus par racionālu ieslodzījuma vietas struktūras izveidi;
- 5) Pilda cietuma priekšnieka amata pienākumus tā prombūtnes laikā.

Amatam noteiktā augstākā speciālā dienesta pakāpe: pulkvežleitnants.

Darba vieta: ieslodzījuma vietu pārvaldes ieslodzījuma vietas.

Ja ieslodzījuma vietā notiek ar ķīlnieku sagrābšanu, grautiņiem vai dedzināšanu saistītas masu nekārtības vai masveida pretošanās amatpersonām un ja ar citiem līdzekļiem pārtraukt šīs darbības nav iespējams, ieročus drīkst pielietot pēc Pārvaldes priekšnieka vai viņa vietnieka mutvārdu rīkojuma, amatpersonai patstāvīgi pieņemot lēmumu par ieroča pielietošanu.

Ja ieslodzījuma vietā notiek ķīlnieka sagrābšana, grautiņi, dedzināšana, masu nekārtības vai masveida pretošanās amatpersonām, lekslietu ministrijas sistēmas iestāžu amatpersonām ar Pārvaldes priekšnieka vai viņa vietnieka mutvārdu atļauju ir tiesības:

- 1) iekļūt ieslodzījuma vietā ar ieročiem, speciālajiem līdzekļiem vai tehniskajām ierīcēm;
- 2) ieslodzījuma vietā pielietot ieročus, lietot speciālos cīņas paņēmienus, speciālos līdzekļus vai tehniskās ierīces.

INTERVIJA AR CIETUMA PRIEKŠNIEKA VIETNIEKU PULKVEŽLEITNANTU SERGEJU SMIRNOVU

Kāpēc un kā pieņēmt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā?

Tajā laikā es jau biju nodienējis obligāto militāro dienestu un četrus gadus mācījies universitātē. Visu šo laiku biju dzīvojis ar vecākiem, mācības tuvojās beigām, gribēju būt neatkarīgs un uzsākt savas dzīves gaitas, tāpēc nolēmu meklēt darbu. Mani draugi, ar kuriem es kopā biju dienestā, jau strādāja cietumā, un tieši viņi motivēja mani nākt šajā darbā. Tā arī es kļuva par Uzraudzības daļas uzraugu. Tolaik, līdzīgi kā šobrīd, bija darbinieku trūkums, un man paveicās, ka es ļoti ātri pēc iestāšanās darbā uzsāku strādāt maiņās, tas nozīmē, diennakti strādāju un trīs brīvas. Tobrīd šis grafiks mani pilnībā apmierināja, jo bija daudz brīva laika, kas ļāva man turpināt studijas maģistrantūrā, un pietiekami laba alga jaunam cilvēkam, lai būtu patstāvīgs.

Kas jūs motivē turpināt strādāt šajā amatā?

Kad atnācu strādāt uz cietumu, viss man šķita divaini, biedējoši, neparasti. Pie daudz kā nācās pierast: ļoti divainām cietuma smaržām, metāliskām skaņām, režģiem, kuri bija absolūti visur, savdabīgiem cilvēkiem gan klientu, gan arī darbinieku vidū. Pirmajā dienesta gadā bija ļoti grūti, pat gribējās aiziet. Tajā brīdī biju ļoti jauns, viss šķita interesanti, aizraujoši un, protams, manas rakstura īpašības – pacietība un neatlaidība – nospēlēja savu. Šobrīd es nespēju iedomāties sevi citā vietā, jo no sava darba es gūstu baudu. Bieži ir grūti, esmu noguris, bet laba komanda, stabilitāte un gandarījums par padarīto atspēko visas grūtības.

Ar kādiem uzdevumiem un grūtībām saskaraties ikdienas darbā? Kāda ir dienesta specifika?

Šobrīd Daugavgrīvas cietums ir lielākais Latvijā gan klientu, gan darbinieku skaita ziņā. Ir jāsaprot: jo vairāk klientu un darbinieku, jo vairāk viņiem rodas jautājumu un problēmu, kas ikdienā ir jārisina. Katrs cilvēks ir personība ar savu "es", un viņiem visiem jāatrod pieeja, katrai problēmai ir jārod risinājums. Protams, ka cietumā viss darbs ir attiecīgi strukturēts, katrs darbinieks strādā savā virzienā un dara savu darba apjomu. Tieši cietuma priekšnieka un viņa vietnieku uzdevums ir izdarīt tā, lai katra darbinieka atsevišķais darbs kļūtu par vienu kopīgo mehānismu. Priekšnieka vietnieku uzdevums ir palīdzēt priekšniekam saliedēt visu daļu darbinieku kopīgo mērķu sasniegšanai.

Kādas rakstura īpašības ir nepieciešamas jūsu amatā?

Es uzskatu, ka ir jābūt noteiktam rakstura īpašību kopumam, lai būtu veiksmīgs priekšnieka vietnieks. Noteikti jābūt tādām īpašībām kā pacietība, neatlaidība, analītisks prāts. Jāpiemīt spējai apstrādāt lielu informācijas apjomu un pieņemt pareizo lēmumu, drosmi uzņemties atbildību par pieņemtajiem lēmumiem un kļūdām. Ļoti svarīga ir arī humora izjūta.

Kāds, jūsuprāt, ir sabiedrības, arī radu un draugu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā?

Cietums lielai sabiedrības daļai saistās ar kaut ko svešu, nezināmu, un viss nezināmais cilvēkiem rada bailes vai diskomfortu.

Vienīga pieredze, ko cilvēki iegūst vai uzzina par cietumu, ir no filmām vai citu cilvēku nostāstiem. Penitenciārā sistēma nepātraukti ir pārmaiņu procesā, līdz ar to šobrīd cietums absolūti nav tāds, kāds bija agrāk, vai tāds, kādu mums rāda kino. Visi, kas strādā cietumā, skatoties mākslas filmas, kur pieskaras cietuma tematikai, bieži vien parādīto uztver ar smaidu, jo lielākā daļa no filmās redzētā neatbilst patiesībai vai tiek mākslinieciski pārveidota. Runājot par radiem un draugiem, ir jāsaka, ka daudzi ar lielu interesi grib uzzināt ko vairāk par cietuma dzīvi un mūsu darba specifiku.

Un kā jūs stāstāt līdzcivēkiem par savu darbu?

Es esmu no tiem cilvēkiem, kuri mīl savu darbu, tāpēc ar lielu aizrautību stāstu cilvēkiem par cietuma dzīvi, lai viņiem rastos pareizs priekšstats un zustu bailes no mūsu sistēmas.

Pastāstiet par kādu atmiņā palikušo spilgtāko brīdi sava dienesta laikā.

Cietumā strādā ļoti jautri un atraktīvi cilvēki, tāpēc arī notikumu ir daudz un ļoti amizanti. Esmu strādājis dažādās daļās un amatos, un par katru no tiem ir, ko atcerēties un par ko stāstīt stundām! Viens no tādiem ir laiks, kad es tik tikko biju ieņēmis Uzraudzības daļas priekšnieka amatu. Protams, ar lielu sparu ķēros pie dienesta pienākumu pārbaudēm posteņos, zināšanu pārbaudēm, pie disciplīnas un subordinācijas celšanas. Šo darbību rezultātā uzraugu vidū izplatījās baumas, ka man ir radnieki un neapšaubāms atbalsts Tieslietu ministrijā. Teica, ka valdība mainīsies un arī mani nomainīs. Mainījās valdības un ministri, bet es savu amatu nomainīju tikai pēc septiņiem gadiem uz cietuma priekšnieka vietnieka amatu.

Kas jūsu darbu atšķir no pārējā ieslodzījuma vietu pārvaldes personāla darba?

Kā es jau teicu, cietuma priekšnieks un viņa vietnieki ir tie cilvēki, kas vada visu komandu. Priekšnieka vietnieku uzdevums ir virzīt visu daļu darbus, lai pilnvērtīgi tiktu sasniegts galīgais rezultāts. Darbinieki vērsas pie priekšnieka vietniekiem, lai atrisinātu problēmas vai saņemtu atbildes uz sev interesējošajiem jautājumiem, un mūsu uzdevums, balstoties uz esošām zināšanām un pieredzi, ir pieņemt pareizo lēmumu, jo tas var ietekmēt visu cietuma dzīvi.

Kas jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Pirmām kārtām, prieks par padarīto, kad uz ielas satiec kādu no mūsu bijušajiem klientiem, kas nebūt nav bijis no tiem labākajiem, un viņš ar degsmi acīs stāsta par to, ka strādā, ka viņam ir sieva un viņi gaida bērniņu. Tu saproti, ka šis cilvēks darīs visu, lai vairs nenokļūtu cietumā. Pēdējā laikā tādu satieku daudz. Tad arī rodas gandarījums par to, ka esmu ieguldījis savus spēkus, lai mainītu cilvēka domāšanu. Otrām kārtām, prieku sagādā arī kolēģi. Uzskatu, ka mums ir ļoti laba komanda, cilvēki uz kuriem var paļauties, ar kuriem kopā var ne tikai intensīvi strādāt, bet arī patīkami atpūsties. Daudzi mani kolēģi mani iedvesmo, un strādāt kopā ar viņiem ir īsts gandarījums!

INTERVIJA AR RĪGAS CENTRĀLCIETUMA PRIEKŠNIEKA VIETNIEKU PULKVEŽLEITNANTU ARMANDU ĀDAMSONU

Kāpēc un kā pieņēmt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā?

Šo lēmumu es nepieņēmu uzreiz. Es iestājos Policijas akadēmijā. Pirmajā kursā mūs uzrunāja ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāvji. Viņi aicināja dienestā studentus no tām pilsētām, kurās bija cietumi. Es pats biju no Valmieras. Lekcijā mums pastāstīja, ka cietumu sistēma nav tik drūma, tajā iespējama ātra karjeras izaugsme un ir ļoti nepieciešami latviešu valodas zinātāji, kas ieviešis jaunas vēsmas cietumu sistēmā. Un tad mēs kādi padsmīti cilvēki piekritām. Laikam ejot, man bija zināmas pārdomas, vai vajag palikt cietumu sistēmā, jo toreizējie darba apstākļi cietumos un cietumu vide krasi atšķiras no šī brīža. Taču paliku. Biju šajā grupā akadēmijā un tiku strādāt Matīsa cietumā. Patika kolektīvs un vadības attieksme. Un tieši Matīsa cietumā sanāca karjeras kāpums. Un priekšnieka vietnieks es jau esmu kopš 2007.gada, kad vēl bija Matīsa cietums.

Kas Jūs motivēja turpināt dienestu gan šajā amatā, gan sistēmā kopumā?

Tā patika un vēlme palikt dienestā vairāk pat radās kolektīva dēļ. Darba apstākļi, protams, nebija tie labākie. Bet likās, ka darbs sanāk un novērtējums bija gan no vadības, gan arī darbā ar klientiem. Tas radīja padarīta darba sajūtu. Bija darba piedāvājumi, bet domāju, ka labi, ka nekur neaizgāju.

Ar kādiem uzdevumiem, grūtībām saskaraties ikdienas darbā? Kāda ir dienesta specifika?

Patī lielākā problēma, kas bija un ir arī šobrīd, ir neaizpildītās amatu vietas. Man vienmēr bijis žēl situācijās, kad pie mums atnāk labi cilvēki, mēs viņus apmācām, bet pēc tam viņi aiziet uz citiem dienestiem. Ka mēs viņus nenoturam. Tāpat arī darba specifika ir tāda, ka esi tā kā izolētā valstī un arī ne vienmēr darbā viss ir paredzams. Tieši vietnieka amatā ir jāpārzina ļoti plašs jautājumu loks.

Kādas rakstura īpašības ir nepieciešamas, lai varētu strādāt šajā amatā?

Svarīgi ir veidot tādas attiecības gan ar klientiem, gan kolēģiem, lai cilvēki nekautrētos nākt klāt un prasīt kādu padomu. Vietniekam jābūt iejūtīgam, savā ziņā psihologam, jo nākas risināt dažādas konfliktsituācijas un ir jāspēj atrast vidusceļu. Un ir svarīgi, lai cilvēki tevī ieklausītos. Un uzticētos.

Kāds jūsu prāt ir sabiedrības, jūsu draugu un radu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā? Kā jūs rīkojaties gadījumos, kad sabiedrības locekļiem jāstāsta par savu darbu?

Tuvākie par manu darbu zina. Bet paziņām es cenšos par savu darbu nestāstīt, jo tās ir darba lietas. Kad bērni paaugās, tad ar viņiem runājam par lietām, ko svarīgi saprast un dzīvē nepieļaut.

Svarīgi ir veidot tādas attiecības gan ar klientiem, gan kolēģiem, lai cilvēki nekautrētos nākt klāt un prasīt kādu padomu. Vietniekam jābūt iejūtīgam, savā ziņā psihologam, jo nākas risināt dažādas konfliktsituācijas un ir jāspēj atrast vidusceļu. Un ir svarīgi, lai cilvēki tevī ieklausītos. Un uzticētos.

Pastāstiet par kādu atmiņās paliekošāko brīdi savā dienesta laikā?

Kā patīkamāko varu minēt kolektīva saliedēšanas pasākumus, piemēram, sporta spēles, kuras visi gaidīja un ar prieku brauca uz tām. Tā bija lieliska iespēja satikt kolēģus pozitīvā gaisotnē. No darba pieredzes, atmiņās paliek gandarījums par paveikto, kad ir atrisinātas kādas sarežģītas situācijas un novērsti ar drošību saistīti riski.

Kas jūsu darbu atšķir no cita personāla darba?

Savulaik man piedāvāja darbu centrālajā aparātā, bet es nepiekritu, jo man patīk strādāt ar cilvēkiem, nevis papīriem.

Kas jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Gandarījums ir par darbavietu, par to, ka savā darbā esi novērtēts, un ka vari strādāt un pildīt dienesta pienākumus. Un kamēr, vēl tiec līdzī jaunajām tehnoloģijām, liekas-viss ir kārtībā.

CIETUMA PRIEKŠNIEKA DEŽURĒJOŠAIS PALĪGS

Darba pienākumi:

- 1) Organizē ieslodzījuma vietā ieslodzīto personu apsardzi un uzraudzību;
- 2) Vada amatpersonu darbu dežūrmaiņas laikā;
- 3) Nosaka dienesta uzdevumus, organizē posteņu maiņu un atpūtas laiku;
- 4) Uzsākot dienesta pienākumu izpildi, veic dežūrmaiņas amatpersonu instruktažu;
- 5) Pārbauda dežūrmaiņas amatpersonu dienesta pienākumu izpildi;
- 6) Nodrošina ieslodzījuma vietā noteiktās dienas kārtības izpildi;
- 7) Pieņem ieslodzītos ieslodzījuma vietā un pārbauda ieslodzīto ievietošanas ieslodzījuma vietā pamatotību;
- 8) Organizē ieslodzīto, telpu un teritoriju pārmeklēšanu un apskati;
- 9) Nodrošina caurlaižu režīma nosacījumu ievērošanu ieslodzījuma vietā;
- 10) Izpilda lēmumu par ieslodzīto ievietošanu soda izolatorā un atbrīvošanu no tā;
- 11) Ziņo ieslodzījuma vietas vadībai par dežūrmaiņas laikā pieļautajiem disciplīnas un dienesta pārkāpumiem, uzraudzību un apsardzi ieslodzījuma vietā;
- 12) Pilda cietuma priekšnieka pienākumus tā īslaicīgas prombūtnes laikā.

Amatam noteiktā augstākā speciālā dienesta pakāpe: majors.

Darba vieta: ieslodzījuma vietu pārvaldes ieslodzījuma vietas.

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 423 cietuma priekšnieka dežurējošais palīgs pieņem personu, kurai ir piespriests sods — brīvības atņemšana, brīvības atņemšanas iestādē organizē notiesāto skaitlisko pārbaudi, iestādes priekšnieka prombūtnes laikā dod rīkojumu par notiesātā izolēšanu uz laiku, kas nepārsniedz 64 stundas, ja notiesātā pārkāpumu var pārtraukt tikai ar notiesātā ievietošanu soda vai disciplinārajā izolatorā.

INTERVIJA AR CIETUMA PRIEKŠNIEKA DEŽURĒJOŠO PALĪGU MAJORU MĀRI ZIRNI

Kāpēc un kā pieņēmt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā? Kas jūs motivē turpināt strādāt šajā amatā?

Apstākļu sakritības dēļ nonācu Valmieras cietumā. Vairāki draugi jau strādāja cietumā, tāpēc biju daudz dzirdējis par šo darbu. Viens no draugiem bija atstājis dienestu cietumā, lai dotos piepelnīties uz ārvalstīm, bet vēlāk, atgriezoties mājās, izlēma atgriezties iepriekšējā darbā un aicināja arī mani iesniegt dokumentus dienesta uzsākšanai Valmieras cietumā. Tā sākās manas darba gaitas Valmieras cietuma Uzraudzības daļas uzrauga amatā. Dienestu uzsāku ar domu nedaudz pastrādāt, līdz atradīšu citu nodarbošanos, bet laika gaitā darbs ar ieslodzītajiem aizrāva, un nu jau šeit esmu 15 gadus. Turpināt strādāt šajā amatā mani motivē iespējamā profesionālā izaugsme, vadības atzinība un, protams, konkurētspējīgais atalgojums.

Ar kādiem uzdevumiem vai grūtībām saskaraties ikdienas darbā? Kāda ir dienesta specifika?

Mans uzdevums dežurmaiņas laikā ir organizēt un vadīt cietuma dzīvi, sākot ar ieslodzīto uzraudzību, apsardzi, ieslodzīto ikdienas vajadzību nodrošināšanu, personāla vadīšanu, un beidzot ar nemitīgu darbinieku motivēšanu, lai tiktu izpildīti visi uzdotie uzdevumi. Diemžēl dienestā saskaramies ar lielu darbinieku trūkumu, kas ļoti apgrūtina pilnvērtīgu uzdevumu izpildi lielās pārslodzes un psiholoģiskās spriedzes dēļ.

Kādas rakstura īpašības ir nepieciešamas jūsu amatā?

Manuprāt, ir nepieciešama neatlaidība, lai pēc iespējas kvalitatīvāk varētu izpildīt uzdevumus, rūpīgums, jo jāseko līdzi, lai tiktu pieņemti tiesiski lēmumi un normatīvajiem aktiem atbilstoši noformēta dokumentācija, godīgums un atbildības sajūta. Jāspēj uzņemties atbildību par padarīto un arī nepadarīto.

Kāds, jūsuprāt, ir sabiedrības, arī radu un draugu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā?

Manuprāt, tā sabiedrības daļa, kurai nav bijusi nekāda saistība ar cietumu, to uztver kā kaut ko tālu un nesaprotamu – tik, cik ir redzēts Holivudas filmās. Pastāstot par cietuma dzīvi mūsdienu Latvijā, cilvēki ir pārsteigti, ka viss ir pilnīgi citādāk – ka notiek ieslodzīto nodarbināšana pie privātiem uzņēmējiem, ka ir iespēja apgūt dažādus arodus, atrodoties ieslodzījuma vietā, ka ir ļoti labi sadzīves apstākļi.

Katrā gadījumā cietuma dzīvi uz mājām es nenesu un neko mājās par notikumiem cietumā nestāstu, bet radi un draugi par vispārzināmām lietām ir informēti.

Pastāstiet par kādu atmiņā palikušo spilgtāko brīdi sava dienesta laikā.

Nepieciešama neatlaidība, lai pēc iespējas kvalitatīvāk varētu izpildīt uzdevumus, rūpīgums, jo jāseko līdzi, lai tiktu pieņemti tiesiski lēmumi un normatīvajiem aktiem atbilstoši noformēta dokumentācija, godīgums un atbildības sajūta.

Darbs ar ieslodzītajiem ir ļoti dinamisks ar notikumiem bagāts, bet visvairāk atmiņā paliek un ir laba sajūta, kad ir atrisināta kāda nopietna konflikta situācija un neviena no iesaistītajām pusēm nepaliek aizvainota, bet ir panākts kompromiss.

Kas jūsu darbu atšķir no pārējā ieslodzījuma vietu pārvaldes personāla darba?

Dežurmaiņas laikā atbildu par visu cietumu, par darbiniekiem un ieslodzītajiem – tas ir ļoti atbildīgs amats.

Kas Jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Gandarījums ir tad, kad izdodas iecerētais, kad izdodas izpildīt kādu grūtu uzdevumu, kad tiek atrisināta kāda sarežģīta situācija.

INTERVIJA AR CIETUMA PRIEKŠNIEKA DEŽURĒJOŠO PALĪGU MAJORU PJOTRU VIDONČIKOVU

Kāpēc un kā pieņemt lēmumu strādāt ieslodzījuma vietā? Kas jūs motivē turpināt strādāt šajā amatā?

Pirms 2016. gadā pieņemu lēmumu piedalīties konkursā uz Olaines cietuma priekšnieka dežurējošā palīga vakanci, biju vairāk nekā 13 gadus nostrādājis dažādos amatos Jelgavas cietumā. Kā pēdējo ieņēmu vecākā inspektora (jurista) amatu. Uzkrātais zināšanu un pieredzes apjoms, kā arī iegūtā iekšēja ticība saviem spēkiem deva man pārliecību, ka varētu pieņemt jaunu izaicinājumu. Uzvarēju konkursā, un sākās mana karjera Olaines cietumā. Kā motivējošo faktoru varu minēt, ka šis darbs man deva iespēju realizēt sevi kā personību, attīstīt savas spējas un gūt gandarījumu par paveikto. Turklāt vērtēju savu darbu kā "uz sabiedrību vērstu", proti, apzināti un mērķtiecīgi pildot savus ikdienas dienesta pienākumus, es jūtu, ka dodu kaut nelielu, bet manos spēkos esošo ieguldījumu sabiedrības labā.

Ar kādiem uzdevumiem vai grūtībām saskaraties ikdienas darbā? Kāda ir dienesta specifika?

Olaines cietumam ir vairāk funkciju salīdzinājumā ar citām brīvības atņemšanas iestādēm, proti, cietumā ir izvietots Atkarīgo centrs, slēgtā un atklātā tipa nodaļa, kā arī Latvijas Cietumu slimnīca. Tajā atrodas gan apcietinātās, gan visu kategoriju notiesātās personas. Tāpat cietums ir vienīgā brīvības atņemšanas iestāde, kur ir izvietoti gan vīrieši, gan sievietes. Visām minētajām ieslodzīto kategorijām pastāv atšķirīga normatīvo aktu bāze, kas reglamentē viņu ikdienas dzīvi un kas jāņem vērā, organizējot un veicot savus dienesta pienākumus. Tāpat katram ieslodzītajam ir nepieciešama individuāla pieeja, ņemot vērā viņa dzimumu, psiholoģiskās īpašības, slimības profilu un medicīniskās indikācijas, īpaši ieslodzītajiem ar psihiskām novirzēm un pēc smagas alkohola intoksikācijas.

Kādas rakstura īpašības ir nepieciešamas jūsu amatā?

Manupāt, tā ir analītiska domāšana, proti, spēja risināt problēmu, izmantojot loģisku un sistemātisku pieeju. Cietums ir kā dzīvs organisms, un dažkārt ir nepieciešams pieņemt nestandarta lēmumus atbilstoši esošajai situācijai. Papildus tam – "vēss prāts", tālrunā spēja rīkoties mierīgi, pat aukstasinīgi. Ārkārtējas situācijas cietumā notiek periodiski, lai arī kā tu nebūtu mēģinājis tās novērst, un, galvenais, pieņemot lēmumu, nepakļauties jūtām un emocijām. Bez tam ir jābūt spējai uzņemties atbildību par saviem lēmumiem. Problemātiskās situācijās cenšos aktīvi rīkoties, negaidot, ka tās atrisināsies pašas vai atrisinās kāds cits.

Kāds, jūsuprāt, ir sabiedrības, arī radu un draugu viedoklis par darbu ieslodzījuma vietā?

Sabiedrībā joprojām valda uzskats par brīvības atņemšanas iestādēm kā ļaunuma, vardarbības un cietsirdības avotu, kas pamatā veidojas no filmām, avīzēm, interneta tīkla un citiem masu medijiem. Īstenībā dzīvē notiek citādāk. Kad man jautā par manu darbu, es cenšos izstāstīt un izskaidrot, ka tikai daži no ieslodzītajiem ir patiešām bīstami, uzsverot to, ka katrs gadījums jāizvērtē individuāli. Reizēm arī saskaros, ka daļa draugu un radu nemaz negrib zināt par to, kas notiek cietumos.

Pastāstiet par kādu atmiņā palikušo spilgtāko brīdi savā dienesta laikā.

Ir jābūt spējai uzņemties atbildību par saviem lēmumiem. Problemātiskās situācijās cenšos aktīvi rīkoties, negaidot, ka tās atrisināsies pašas vai atrisinās kāds cits.

Reiz savā darbā saskāros ar notiesāto, kurš tika apcietināts astoņdesmito gadu beigās ar brīvības atņemšanu uz 20 gadiem. Drīzumā tuvojās soda izciešanas beigu termiņš un atbrīvošanās. Sarunā ar viņu sapratu, ka cilvēks šos 20 gadus bija atrauts no reālās dzīves, jo viņa zināšanas par ārpusauli un notikumiem ir saistītas ar to laiku, kad vēl bija kooperatīvi, "perestroika" un Padomju Savienība ar tā laika ekonomiskajiem un sociālajiem procesiem. Kā un kāds viņš atgriezies sabiedrībā? Kopš tā laika vēl vairāk esmu pārliecināts, ka brīvības atņemšanas mērķis ir nevis izolēt ieslodzīto aiz augstām sienām un restotiem logiem, bet, izmantojot resociālizācijas līdzekļus, dot iespēju pēc atbrīvošanas integrēties sabiedrībā un "atvērt jaunu lappusi" savā dzīvē.

Kas jūsu darbu atšķir no pārējās ieslodzījuma vietu pārvaldes personāla darba?

Manu darbu no citiem ieslodzījuma vietu pārvaldē nodarbinātajiem atšķir tas, ka cietuma priekšnieka dežurējošais palīgs aizvieto cietuma priekšnieku viņa prombūtnes laikā, tādejādi manos pienākumos ietilpst organizēt primāras darbības bīstamu un ārkārtēju situāciju novēršanai vai atrisināšanai. Tāpat arī atbildība par pieņemtajiem lēmumiem ir lielāka, nekā citos dienestos strādājošām amatpersonām, ņemot vērā to, ka dažkārt no spējas ātri un pareizi novērtēt situāciju un rīkoti atbilstoši tai ir atkarīga cita cilvēka dzīvība un veselība.

Kas jūsu darbā sniedz gandarījumu?

Runājot par gandarījumu, gribētos teikt, ka savu darbu vērtēju kā kopējo komandas darbu, ko es ikdienā veicu kopā ar citiem cilvēkiem – gan padotajiem, gan cietuma vadību, gan ar darbiniekiem no citām struktūrvienībām. Vērtējot kopīgiem spēkiem sasniegtos darba rezultātus, jūtos pateicīgs saviem kolēģiem, kā arī gandarīts par paveikto.

KRISTĪNE ĶIPĒNA,
TIESLIETU MINISTRIJAS KRIMINĀLSODU
IZPILDES POLITIKAS NODAĻAS VADĪTĀJA

KRIMINĀLSODU IZPILDES SISTĒMAS NĀKOTNES IZAICINĀJUMI

Šī raksta mērķis ir iezīmēt attīstību un tos izaicinājumus, kas mūs visus kopā sagaida tuvākajos gados. Labā ziņa ir tā, ka, laikus zinot par nākotnes notikumiem, ir vieglāk saplānot rīcību, lai atbilstoši reaģētu.

Tā kā pārstāvu Tieslietu ministriju, tad runāšu par globālākiem izaicinājumiem, turklāt tādiem, kas vienādi skar visu kriminālsodu izpildes sistēmu – un šajā gadījumā gan Valsts probācijas dienesta, gan ieslodzījuma vietu pārvaldes darbību. Runa būs galvenokārt par aktivitātēm Eiropas Padomes Penoloģiskās sadarbības padomē, kas ir vienīgā šāda līmeņa institūcija, kurā tiek lemti kriminālsodu izpildes attīstībai nozīmīgi jautājumi un kurā esmu Latvijas pārstāve jau vairāk nekā 10 gadu. Šajā padomē ir pārstāvētas Eiropas Padomes dalībvalstu cietumu un probācijas sistēmas, un 2022. gada oktobra beigās notika kārtējā šīs padomes plenārsēde, kurā tika izskatīti divi būtiski dokumenti, par ko runāšu arī turpmāk.

Eiropas Padomes baltā grāmata par darbu ar personām ar mentālās veselības problēmām cietumos un probācijā¹

Šis dokuments analizē situāciju Eiropā, norāda uz izaicinājumiem, informē par labo praksi, kā arī ietver rekomendācijas par nepieciešamo turpmāko rīcību, lai uzlabotu darbu ar šādām personām. Dokumenta izstrādes pamatā ir 2021. gadā veiktā Eiropas Padomes dalībvalstu aptauja. Šo dokumentu Eiropas Padomes Ministru Padome plāno pieņemt 2022. gada nogalē.

Kāpēc par šo dokumentu ir jārunā? Tāpēc, ka tas aktualizē Latvijā pēdējos gados aizvien aktuālāko jautājumu – kā strādāt, kā veidot kriminālsodu izpildi, ja ir tik daudz klientu ar garīgās veselības un uzvedības problēmām, kas padara "normālu" darbu gandrīz neiespējamu? Šāda dokumenta tapšana nozīmē, ka tā ir problēma visās Eiropas Padomes dalībvalstīs, un šajā dokumentā paustie zinātnisko konsultantu secinājumi ir skarbi.

Baltās grāmatas izstrādes pamatā esošajā anketā tika izmantota Pasaules Veselības organizācijas definīcija: **mentālās veselības traucējumi ir: depresija, bipolāri afektīvie traucējumi, šizofrēnija un citas psihozes, demence un attīstības traucējumi, ieskaitot autismu.**

Šī definīcija mazliet atšķiras no tās, kuru esam pieraduši lietot, tā ir šaurāka, bet tā aptver šīs problēmas smagāko daļu. Turpmāk šeit lietošu jēdzienu – mentālās veselības traucējumi, lai tiktu izmantota precīza definīcija un būtu skaidrs tās tvērums.

Baltajā grāmatā tiek minēts, ka **mentālās veselības traucējumu izplatība** valstīs ļoti variē: tā ir no 0-80 % attiecībā uz ieslodzītajiem (vidēji 18 %), savukārt probācijas klientiem tie variē no 2-90 % (vidēji 15 %). Tāpat interesanti, ka aptauja rāda, ka 93 % valstu cietumu sistēmās ir stratēģija/politika attiecībā uz mentālās veselības traucējumu problēmas risināšanu, savukārt tikai 53 % valstu ir šāda stratēģija/politika probācijas jomā. Pēdējā atziņa ir diezgan satraucoša, lai gan attiecībā uz probācijas klientu mentālās veselības traucējumu risināšanu ir vairāk pieejami sabiedrībā esošie veselības aprūpes resursi, t. sk. ārsti.

Mentālās veselības traucējumi rada būtisku risku sabiedrībai un indivīdam pašam. Tāpēc **pašnāvību profilakse** ir aspekts, kam jāpievērš uzmanība kriminālsodu izpildes laikā, kad soda izpildes organizācijas dēļ parasti veidojas negatīva ietekme uz tā jau mentālās veselības jomā jūtīgu vai nestabilu klientu. Brīvības atņemšanas soda izpildei līdzīgs nāk arī tās negatīvie efekti – pārpildīti cietumi (šis nav aktuāli Latvijai), starppersonu vardarbība, personu izolēšana, privātuma trūkums, jēgpilnu aktivitāšu trūkums, izolācija no sociālā atbalsta tīkla, nedrošība par nākotni (darbs, attiecības utt.), neatbilstoša veselības aprūpe utt.

¹ Prisons and probation: a Council of Europe White Paper regarding the management of persons with mental health disorders.
<https://rm.coe.int/pc-cp-2021-8rev9-e-whitepaper-docx/1680a84652>

Baltajā grāmatā minēts, ka ir milzīga atšķirība attiecībā uz pašnāvību prevencijas pasākumiem cietumos vai probācijā. Vismaz kaut kādi pašnāvību novēršanas pasākumi eksistē 90 % dalībvalstu cietumu sistēmās, un tikai 13 % dalībvalstu probācijas sistēmās. Vienā no šajā dokumentā pieminētajiem pētījumiem (*Bertolote and Fleischmann (2002)*) ir secināts, ka 90 % pašnāvību gadījumu ir bijis diagnosticējams mentālās veselības traucējums, parasti depresija, psihoze vai vielu ļaunprātīga lietošana (depresija kombinācijā ar alkohola kaitējošu lietošanu ir visizplatītākā diagnoze). Tas nozīmē, ka kriminālsodu izpildes laikā, kad klients atrodas cietuma vai probācijas personāla uzraudzībā, personāla spējai atpazīt mentālās veselības traucējumu pazīmes ir milzīga nozīme, lai nodrošinātu atbilstošus profilakses pasākumus.

Runājot par baltajā grāmatā ietvertajiem secinājumiem, tie, manuprāt, ir ļoti aktuāli un atbilstoši arī Latvijas situācijai. Daži no tiem ir skarbi un diemžēl liecina par sabiedrības nevēlēšanos "redzēt" personas ar mentālās veselības traucējumiem un risināt šo sarežģīto problēmu.

Ir ļoti daudz multisektorālu faktoru, kas ietekmē to, kāpēc **krimināltiesību sistēmā nonāk pārāk daudz personu ar mentālās veselības traucējumiem**. Baltajā grāmatā pieminēts kāds Kanādas Atkarību un mentālās veselības centra publikācijā (2020) ietverts skaidrojums:

*lemeslu, kāpēc personas ar mentālās veselības traucējumiem nonāk krimināltiesību sfērā, ir liels skaits, un tie ir savstarpēji saistīti. Tādi sociālie faktori kā stigma, strukturāla nabadzība, neadekvāts nodrošinājums ar mājokli un traumas var radīt risku vai pat izraisīt mentālās veselības traucējumus un vielu kaitējošu lietošanu. Krimināltiesību un sodīšanas politika var izraisīt pārāk biežu kriminālo sankciju pielietošanu pret šādām personām. Tāpat ir piemēri, kad mentālās veselības problēmas rezultējas krimināli sodāmās darbībās. Milzīgais personu skaits ar mentālās veselības traucējumiem krimināltiesību sistēmā faktiski noved pie **mentālo slimību "kriminalizēšanas"**.*

Manuprāt, šis secinājums diemžēl ir attiecināms arī uz Latvijas gadījumu, jo arī mūsu valstī tie iedzīvotāji, kas nevēlas ārstēt savus mentālās veselības traucējumus, parasti nonāk kriminālsodu izpildes sistēmā, jo agrāk vai vēlāk izdara kaut ko tādu, kas ir krimināli sodāms. Tādejādi kriminālsodu izpildē nonāk personas, kurām vienkārši vajag psihiatrisku aprūpi, un sastopas ar visiem negatīvajiem efektiem, kas diemžēl piemīt kriminālsodu izpildei. Papildus arī pēc soda izpildes beigām sabiedrības veselības aprūpes sistēma neparedz nekādu specifisku rīcību (atbalstu, palīdzību, līdzgaitnieku utt.) šādām personām, par kurām ir pilnīgi skaidrs, ka, turpmāk neārstējoties, nelietojot medikamentus, agrāk vai vēlāk tiks atkārtoti izdarīts noziedzīgs nodarījums.

Baltā grāmata secina, **ka cietums ir nepiemērota vieta personām ar mentālās veselības traucējumiem**, un sabiedrībā cietumus bieži izmanto kā "izgāztuvi" šādām personām. Personas ar mentālās veselības traucējumiem cietumos ir pakļautas stigmatizācijas un diskriminācijas riskam, kas ir likumsakarīgs iznākums šo personu nespējai rīkoties atbilstoši priekšrakstiem vai nespējai iekļauties.

Bez skarbiem secinājumiem baltā grāmata dod norādes arī uz **ieteicamo rīcību**, turklāt ne tikai cietumu vai probācijas jomā, bet arī plašākā nozīmē:

- 1) mentālās veselības traucējumu atklāšanai, novēršanai un atbilstošai rīcībai ar šādām personām ir liela nozīme efektīvas un drošas cietumu pārvaldības nodrošināšanai;

Kriminālsodu izpildē ļoti būtiski ir veidot procesus tā, lai tie nepārkāpj sarkanās līnijas – nerada cilvēktiesību pārkāpumus, kam ir tiesiskas sekas. Tāpēc arī šajā rekomendāciju projektā šāda veida MI izmantošanas ierobežojumiem gan cietumos, gan probācijā tiek pievērsta liela loma.

- 2) ir nepieciešama personu ar mentālās veselības traucējumiem novirzīšana uz mentālās veselības aprūpes sistēmu visās kriminālprocesa stadijās (aizturēšana, izmeklēšana, iztiesāšana, soda izpilde). Personu ar mentālās veselības traucējumiem ieslodzīšana atbilstošu mentālās veselības risinājumu/alternatīvu trūkuma dēļ ir jāaizliedz ar likumu;
- 3) ir jānodrošina adekvāta piekļuve mentālās veselības izvērtējumam, ārstēšanai un aprūpei visiem ieslodzītajiem;
- 4) ieslodzītajiem, kuriem nepieciešama akūta psihiatriskā ārstēšana, ir jānodrošina pieeja vispārējo slimnīcu psihiatriskajām nodaļām;
- 5) psiholoģiskā atbalsta nodrošināšana un racionāla medikamentu izmantošana;
- 6) personāla, tai skaitā cietumu vadības, uzraugu un ārstniecības personu apmācība darbam ar klientiem ar mentālās veselības problēmām, ieskaitot pašnāvību atklāšanu un novēršanu, informētību par cilvēktiesībām, kā arī gan ieslodzīto, gan personāla informēšanu par pieejamo veselības aprūpi;
- 7) informēšanas un apmācību nodrošināšana ieslodzītajiem un viņu ģimenes locekļiem par mentālās veselības jautājumiem, kā arī citi ieteikumi.

Visticamāk, šai baltajai grāmatai sekos jauna Eiropas Padomes rekomendācija par darbu ar personām ar mentālās veselības traucējumiem kriminālsodu izpildes iestādēs. Šī rekomendācija būs nevis par to, kā ārstēt šādas personas, bet par to, kā organizēt darbu ar šādiem klientiem kriminālsodu izpildē – cietumos un probācijā.

Eiropas Padomes rekomendācijas projekts par mākslīgā intelekta un saistīto digitālo tehnoloģiju izmantošanas ētiskajiem un organizatoriskajiem aspektiem cietumu un probācijas dienestos²

Šis ir otrs dokuments, kas top Penoloģiskās sadarbības padomē un kurš ir pat vēl izaicinošāks par mentālās veselības traucējumu tēmu, jo ir pilns ar nezināmo. Šo rekomendāciju projekta pieņemšana tiek plānota 2023. gadā, tāpēc vēl ir laiks izvērtēt mākslīgā intelekta izmantošanai nospraucamās robežas un definēt atbilstošus ierobežojumus. Šo rekomendāciju projekta izstrādes pamatojums ir saistīts ar to, ka visā pasaulē straujiem soļiem attīstās mākslīgā intelekta (turpmāk – MI) un ar to saistīto digitālo tehnoloģiju (turpmāk – DT) izmantošana. MI un DT izmantošana atsevišķās valstīs (ne Eiropā) jau rada jautājumus par cilvēktiesību ievērošanu dažādās jomās (piemēram, personu profilēšana ar noteiktām tiesiskām sekām). Par laimi, Eiropas valstu cietumu un probācijas sistēmās MI un ar to saistītās DT pagaidām vēl netiek plaši izmantotas vai vispār netiek lietotas, tāpēc ir īstais brīdis, lai noteiktu standartus to izmantošanai.

Rekomendāciju projektā tiek izmantota šāda MI definīcija:³
Mākslīgais intelekts aptver tādas sistēmas, kuru ietvaros datori, roboti un citas mašīnas spēj analizēt apkārtējo vidi vai "lielos datus" un pieņemt lēmumus ar noteiktu autonomijas pakāpi, lai sasniegtu noteiktu mērķi. Mākslīgais intelekts atdarina cilvēka prāta spējas uzvert, mācīties, risināt problēmas un pieņemt lēmumus.

Šī definīcija liecina par to, ka jaudu, ar kādu pēc noteikta laika var darboties mākslīgais intelekts, un vienlaikus norāda uz riskiem, kas var rasties, ja tā veidotājiem ļautu darboties absolūti nekontrolēti. Jāpiebilst, ka gan Eiropas, gan nacionālajā līmenī mākslīgā intelekta jautājums jau tiek diezgan nopietni reglamentēts.

Kriminālsodu izpildē ļoti būtiski ir veidot procesus tā, lai tie nepārkāpj sarkanās līnijas – nerada cilvēktiesību pārkāpumus, kam ir tiesiskas sekas. Tāpēc arī šajā rekomendāciju projektā šāda veida MI izmantošanas ierobežojumiem gan cietumos, gan probācijā tiek pievērsta liela loma. MI un ar to saistīto DT izmantošanai tiek noteikti šādi galvenie principi:

- MI un ar to saistīto DT attīstības un izmantošanas gaitā ir **stingri jāievēro cilvēktiesības**;
- visi procesi, kas nepieciešami MI un ar to saistīto DT izstrādei, attīstībai un uzturēšanai, kuras tiek izmantotas cietumu un probācijas dienestos, ir **jānosaka likumā**;
- MI ir jāizmanto tikai tad, ja tas ir **stingri nepieciešams**, un tādā veidā, kas rada **vismazāko negatīvo efektu** uz cilvēktiesībām, ja tā intensitāte atbilst tā izmantošanas **mērķim un sagaidāmajam rezultātam**;
- ja noteikti lēmumi tiek pieņemti, izmantojot MI un ar to saistītās DT, tad jāpastāv **efektīvai to pārsūdzēšanas iespējai**, nodrošinot, ka šādu pārskatīšanu veic cilvēks;

2 <https://rm.coe.int/pc-cp-2021-17rev6-e-pc-cp-ai-recommendations-september-2022/1680a84181>

3 **Artificial Intelligence (AI):** *Artificial intelligence refers to systems which enable computers, robots or other machines to analyse their environment or big data and to take action, with some degree of autonomy in order to achieve specific goals. AI mimics the perception, learning, problem solving, and decision making capabilities of the human mind*

4 https://topportals.mk.gov.lv/public_participation/937bff5b-af3f-472d-ab2e-f1d45e4fe796

- MI un ar to saistītās DT ir jāizmanto tādā veidā, kas saglabā un veicina **pozitīvas un labvēlīgas cilvēiskas attiecības starp personālu un likumpārkāpēju**, un tas ir noderīgs klientu uzvedības izmaiņu nodrošināšanā un nodrošina sociālo iekļaušanu;
- MI un ar to saistītajām DT, kuras izmanto, lai nodrošinātu kārtību, uzraudzību un drošību, ir jānodrošina **labāka risku un krīzes vadība**. Tā izmantošanai jābūt **stingri nepieciešamai, proporcionālai** sasniedzamajam mērķim un jāspēj **izvairīties no jebkāda negatīva efekta**, kas tā "uzmācīgās" dabas dēļ var rasties attiecībā uz klienta un personāla privātumu un labklājību;
- MI izmantošanai **elektroniskās uzraudzības procesā**, ieskaitot biometriskās identifikācijas metodes, ir jābūt proporcionālai mērķim, un tā ir jāizmanto tikai tad, kad tas strikti nepieciešams. Tai jānotiek **regulārā cilvēku kontrolē un jābūt uz cilvēku orientētiem (human-centred)**, tai jābūt vērstai uz klienta integrācijas veicināšanu un jārespektē visas drošības garantijas, kuras paredzētas elektroniskās uzraudzības procesa ietvaros.

Projektā ir minēti arī citi principi attiecībā uz MI izmantošanu klientu risku novērtēšanā, ieslodzīto kontaktu atvieglošanā ar ieslodzījuma vietu, personu uzvedības uzraudzībā, datu aizsardzībā utt. Tāpat rekomendāciju projektā ir norāde uz to, ka MI un ar to saistītās DT nevar aizstāt personāla un klientu savstarpējo komunikāciju.

No šī īsā atspoguļojuma redzams, ka rekomendāciju projekts ir izaicinājums ne tikai Eiropas Padomes institūcijām, bet tāds būs arī mums – šo rekomendāciju ieviešējiem. Un jau šobrīd ir radušies reāli jautājumi nacionālajā līmenī (vairāk gan probācijas darbībā) par to, vai mums tik ierastais riska un vajadzību novērtēšanas process ar tā pamatā esošajiem algoritmiem nav mākslīgā intelekta izpausme, kura būtu citādāk reglamentējama. Līdzīgi jautājumi tuvākajos gados varētu rasties par daudzām mūsu ikdienā ierastām un izmantotām tehnoloģijām – piemēram, videonovērošanas, uzraudzības un apsardzes sistēmās, turklāt, aizvien vairāk tehnoloģiski attīstoties, ar šādiem izaicinājumiem sastapsimies aizvien biežāk.

NOBEIGUMS

Šajā rakstā koncentrējos uz aktualitātēm Eiropas Padomes darbībā, jo par nacionālajām aktualitātēm ir daudz lielāka iespēja iegūt informāciju pieejamos avotos, piemēram, 2022. gada 2. novembrī publiskajai apspriešanai TAP portālā tika ievietots jaunais likumprojekts⁴ "Grozījumi Latvijas Soduzpildes kodeksā", kas paredz pāreju uz divu veidu cietumu sistēmu. Šis portāls ir visiem pieejams, un sadaļā "Sabiedrības līdzdalība" var iepazīties ar šo nozīmīgo projektu, kurā tomēr vēl ir iespējami daži sīki papildinājumi.

Izdarot secinājumus pēc visa iepriekš minētā – nākotne kriminālsodu izpildes jomā ir un būs pilna ar jauniem izaicinājumiem, turklāt tādiem, kas ir saistīti ne tikai ar ieslodzīto un probācijas klientu mainīgajām vajadzībām, bet arī tādiem izaicinājumiem, kas izriet no sabiedrības un tehnoloģiju attīstības veida un ātruma. Tas viss kopumā prasa un prasīs nemitīgu pilnveidošanos un piemērošanos, kas faktiski jau šobrīd ir mūsu darba pamatā.

Lai mums visiem kopā izdodas!

MĀRIS LUSTE

ESF PROJEKTA "RESOCIALIZĀCIJAS SISTĒMAS
EFEKTIVITĀTES PAAUGSTINĀŠANA" VADĪTĀJS

**PĀREJA UZ PIERĀDĪJUMOS
BALSTĪTU DARBU AR
NOTIESĀTAJIEM**

Kas dzīvo cietuma kamerā?

Uz brīdi iedomāsimies, ka visi Latvijas notiesātie ir tikai desmit cilvēki, kas sodu izcieš vienā cietuma kamerā. Balstoties statistikā, varam aptuveni secināt, ka šādā gadījumā trīs no tiem būtu notiesāti par zādzību, laupīšanu vai krāpšanu, divi – par slepkavību, smagiem vai vidēji smagiem miesas bojājumiem, vēl tikpat par nodarījumiem, kas saistīti ar narkotikām vai psihotropām vielām, bet viens – par seksuālu vardarbību vai izvarošanu.¹ Un tikai divi no tiem būtu notiesāti par mazāk izplatītiem noziedzīgiem nodarījumiem, kam ar tiesas spriedumu seko brīvības atņemšana. Šī statistika gan liecina tikai par notiesātā tā saucamo "indeksa noziegumu" jeb noziedzīgu nodarījumu katrā konkrētajā soda izciešanas reizē. Cilvēks līdz cita cilvēka nonāvēšanai vairākas reizes var tikt pieķerts un notiesāts par zādzībām, taču iespējama arī pretēja situācija. Galvenā nozīme jebkurā gadījumā ir faktoriem, kas cilvēka uzvedību ietekmē mantkārīgu, vardarbīgu vai, piemēram, citam cilvēkam nevēlamu, seksuāla rakstura kriminālu darbību virzienā. Taču nozīmīga loma šajā ir arī dzimuma un vecumposma specifikai, kā arī katra cilvēka kognitīvajām un emocionālajām īpatnībām.

Lai arī recidīva ierobežošana allaž bijis soda izpildes virsuzdevums, kā liecina statistika – seši no desmit mūsu nosacītajiem klientiem te jau ir bijuši. Taču notiesātā atkārtota atgriešanās ieslodzījumā visos gadījumos nebūt nav tiesībsargājošo un postpenitenciārā atbalsta institūtu izgašanās. Rūdīta recidīvista daudzgadu pauze starp nodarījumiem drīzāk ir panākums. Tāpat kā rūdīta rīkļurāvēja pārkvalificēšanās uz nodarījumiem, kam Krimināllikums paredz vieglākas sankcijas. Ja vien varam uzskatīt, ka pozitīvas pārmaiņas bijušā ieslodzītā uzvedībā notikušas, pateicoties pierādījumos balstītai uzvedības korekcijai kvalificētu speciālistu vadībā, nevis par spīti, piemēram, viņa ilgai eksistencei degradētā cietumu infrastruktūrā.

Lai arī mūsu klienti izdarījuši atšķirīgus noziegumus, vairumam ceļš uz restotajām debesīm ir aptuveni līdzīgs. Saspīlētas attiecības un

¹ Nepieciešams ņemt vērā, ka viena persona ar vienu tiesas spriedumu var tikt notiesāta arī par nodarījumiem, kas pieder pie divām vai vairākām minētajām noziedzīgo nodarījumu grupām.

Jau vairāk kā ceturtdaļgadsimtu darbojoties kriminālsodu izpildes nozarē, šīs publikācijas autors vērs lasītāja uzmanību, ka šobrīd cietumu darbības jomā norisinās minētā laikposma nozīmīgākā reforma. Un tās nosaukums ir – pāreja uz pierādījumos balstītu darbu ar notiesātajiem.

pavirša audzināšana ģimenē un ar to saistītais jēdzīgu vaļasprieku trūkums, tāpat kā nicīga attieksme pret noteikumiem un citiem cilvēkiem, aizraušanās ar atkarību izraisošām vielām, agrīni uzvedības traucējumi, problēmas skolā un vēlāk arī darbā, cik nu katram iegādājies pastrādāt. Un, protams, kamerā nokļūt palīdzējis arī apgrozīšanās sev līdzīgu ļaunu lokā. Meklējot paralēles sporta pasaulē – šie sociālo neveiksmju čempioni ir kā netrenēti skrējēji, kas dzīves distancē atpaliek no konkurentiem par vairākiem apliem. Un vienīgais, kā tie prot uzlabot savu pozīciju, ir noteikumu pārkāpumi, mēģinot izsmaukt taisnāku ceļu, un citu skrējēju notriekšana no kājām, kam seko diskvalifikācija jeb – cietums.

Kur cietuma kuģi stūrē ieslodzīto dzīves kapteiņi?

Atgriežoties pie statistikas, nav grūti pamanīt, ka Latvijas ieslodzījuma vietu sistēma, cenšoties panākt likumā noteikto recidīva ierobežošanas virsmērķi, joprojām ir uzticīga klasiskiem risinājumiem, kas pazīstami jau kopš moderno cietumu idejas pirmssākumiem pirms trīssimt gadiem. Laikmetu griežos agrīnās korekcijas iestādes akcentu darbā ar notiesātajiem allaž likušas uz disciplīnu un savstarpējo kontaktu ierobežošanu, darbu un izglītību, kā arī uz garīgo aprūpi, kas pēc savas būtības ir balstīta cilvēku ticībā nevis pierādījumos. Taču bez pierādījumiem arī viss pārējais balstīts tikai ticībā, ka ieguldījumi nesīs cerēto efektu.

Atbilstoši statistikai 2021. gadā nodarbināti tika 32 % ieslodzīto.² Par atskaites punktu ņemot minētā gada pēdējo dienu, 38 % ieslodzīto bija iesaistīti formālajā un neformālajā izglītībā.³ Gada griezumā simtos bija mērāmi ieslodzītajiem organizētie dievkalpojumi un svētbriži, savukārt individuālas pastorālās pārrunas – tūkstošos. Visai bagātīgi ieslodzītie tika iesaistīti arī brīvā laika pasākumos – 2021. gadā tādu bija 712, kamēr resocializācijas programmās, no kurām tikai daļai uzstādīts uzvedības korekcijas mērķis, piedalījās tikai 79 ieslodzītie. Taisnības labad gan jāsaņūka, ka uzvedības korekcijas programmās var tikt iesaistītas tikai notiesātās personas. Sasaistot šo intervences veidu ar tiesas spriedumu justīcijas, nevis cilvēka dzīves kvalitātes uzlabošanas interesēs, paradoksālā kārtā līdz kārtējam tiesas spriedumam, kura gatavošana var ilgt gadiem, no uzvedības korekcijas ir “pasargāts” pat visrūdītākais recidivists.

Kā zināms, 2021. gadu ieslodzījuma vietās ievērojami ietekmēja Covid-19 epidemioloģiskie ierobežojumi. Tajā pašā laikā tieši resocializācijas programmās iesaistīto dalībnieku skaita kritums salīdzinājumā ar citām nodarbēm bija viskrasākais – tajās piedalījās gandrīz piecas reizes mazāk dalībnieku nekā 2020. gadā un sešas reizes mazāk nekā 2019. gadā. Ja 2017. gadā programmās bija iesaistīti 18 % ieslodzīto, tad 2021. gadā vairs tikai 2,48 %. Turpretim izglītībā iesaistīto ieslodzīto īpatsvars 2021. gada pēdējā dienā bija 72 % no iepriekšējā gada un 78 % no 2019. gada rādītāja. Savukārt nodarbinātībā 2021. gada rādītājs palika gandrīz nemainīgs – atpaldiekot par pāris procentpunktiem no 2020. gada rādītāja un pat pārsniedzot attiecīgo 2019. gada vērtību. Programmu pieejamības deficītu nekompensēja arī psiholoģiskā aprūpe – ņemot vērā ieslodzīto kopējā skaita samazināšanos, arī individuālo konsultāciju skaits 2021. gadā bija mazāks nekā gadu iepriekš. Lai arī tieši resocializācijas programmas ir ieslodzījuma vietu personāla ekskluzīvā kompetence, epidemioloģisko ierobežojumu apstākļos lielākas iespējas ieslodzītajiem bija iesaistīties pasākumos, kas cietumā tiek importēti – komersantu nodrošinātajā nodarbinātībā un izglītības iestāžu organizētajās mācībās.

Atgriežoties pie mūsu desmit nosacītajiem klientiem, nu mēs redzam, ka uzvedību, kas viņus novedusi līdz slepkavībai, laupīšanai, izvarošanai, zādzībām, kā arī narkotiku ražošanai un izplatīšanai, mēs joprojām cenšamies ietekmēt galvenokārt ar izglītību, darbu, sporta spēlēm, kultūras pasākumiem un pastorālām

sarunām, nevis strukturētu uzvedības korekciju rūpīgi atlasītu dalībnieku grupā vai individuāli – ar konkrētiem mērķiem un uzdevumiem katrai nodarbībai. Taču, ja moderno cietumu zinātnes celmlaužiem pirms dažiem simtiem gadu vēl nebija pierādījumu par efektīvākajiem intervences līdzekļiem, šodien mūsu rīcībā tādi ir. Un šis ir iemesls, kādēļ publikācijas ievadā minēta pēdējās desmitgadēs nozīmīgākā reforma brīvības atņemšanas soda izpildē. Ja, piemēram, izglītības un nodarbinātības saturā nav fundamentālu pārmaiņu, un tādēļ iesaistīto ieslodzīto īpatsvars gadu no gada saglabājas apmēram nemainīgs, noziedzīgas uzvedības korekcijas jomā pārmaiņas Latvijas ieslodzījuma vietu sistēmā norisinās ar gluži tektonisku vērienu.

Mēs būsīm lieli tik, cik mūsu griba!⁴

Uz šo brīdi noslēgumam tuvojas resocializācijas jeb sociālās uzvedības korekcijas un sociālās rehabilitācijas programmu pilnā inventarizācija, kas ietver ne tikai esošo programmu efektivitātes pētījumus, bet arī to pilnveidi, kā arī jaunu programmu iegādi un pielāgošanu Latvijas apstākļiem. Covid-19 izraisītie epidemioloģiskie ierobežojumi ir nākuši kā pārdomu brīdis restartam, kas iestādi ved uz pierādījumos balstītu darbu ar notiesātajiem. Pateicoties elastīgajai pieejai personāla apmācībā, 2021. gads ir noritējis programmu vadītāju sagatavošanas zīmē – mācībās par pilnveidotajām un jaunajām programmām attālināti varēja iesaistīties vairāk nekā pusotrs simts dalībnieku. Un nodarbināto mācības līdztekus nu jau pierādījumos balstīto programmu aprobācijas uzsākšanai ieslodzīto grupās turpinās arī šobrīd. Ar šo notiesāto uzvedības korekcija no motivētu un iniciatīvas bagātu darbinieku personīgās iniciatīvas ir pārtapusi par stratēģiski nostiprinātu, institucionalizētu un visaptverošu iniciatīvu recidīva mazināšanai. Ieviešot pierādījumos balstītas programmas agrāko vietā, iestāde ir pacēlusi savas darbības kvalitātes latiņu – nu jaunais reālisms ir jēgpilna klientu noziedzīgās uzvedības korekcija sabiedrības drošības un viņu pašu dzīves kvalitātes interesēs, nevis tikai ieslodzīto iesaiste jebkādas jēgpilnās aktivitātēs ārpus kameras, kā uz to ieslodzīto cilvēktiesību nodrošināšanai aizvadītajās desmitgadēs allaž mudinājusi Eiropas Padomes Spīdzināšanas novēršanas komiteja.

Taču šī ir grandioza ambīcija, kuras panākumi atkarīgi tikai no visa personāla padziļinātas lietu izpratnes un spējas mobilizēties kopīga mērķa sasniegšanai. Atbilstoši pierādījumiem cilvēka noziedzīgās uzvedības maiņai talkā jāņem terapeitiskas metodes. Un tiesībsargājošas iestādes personāla pakāpeniska pārkvalificēšanās terapeitos nav jautājums, kas būtu atrisināms ātri. Taču nozīmīgākā šajos procesos ir mūsu kopīgā pārmaiņu griba.

² Šeit un turpmāk – ieslodzījuma vietu pārvaldes 2021. gada publiskais pārskats

³ Jāņem vērā, ka formālajā un neformālajā izglītībā iesaistīto dalībnieku kopskaits nav uzskatāms par izglītībā iesaistīto ieslodzīto precīzu īpatsvaru – ieslodzītais vienlaikus var būt iesaistīts gan formālajā, gan neformālajā izglītībā

⁴ Citāts no Raiņa lugas “Indulis un Ārija”

DZĪVE UN DARBA KVALITĀTE IESLODZĪJUMA VIETĀ: JAUNS IZPĒTES INSTRUMENTS

ESF PROJEKTA NR. 9.1.3.0/16/I/001
“RESOCIALIZĀCIJAS SISTĒMAS
EFEKTIVITĀTES PAAUGSTINĀŠANA”

MG. PSYCH. INESE JOKSTE,
RISKU UN VAJADZĪBU NOVĒRTĒŠANAS
BLOKA VADOŠĀ PĒTNIECE

MG. PSYCH. KRIŠUS ANCĀNS
RISKU UN VAJADZĪBU NOVĒRTĒŠANAS
BLOKA VADĪTĀJS

Latvijas Ieslodzījuma vietu pārvaldei un Norvēģijas Korekcijas dienestam (*Norwegian Correctional Service*) ir ilga un veiksmīga sadarbības vēsture. Ar Norvēģijas grantu atbalstu ir realizēti un arī šobrīd tiek īstenoti vairāki projekti, kas veicina ieslodzījuma vietu attīstību. Viena no šī brīža aktualitātēm ir NFI projekts "Mācību centra infrastruktūras un apmācībām paredzēta ieslodzījuma vietas paraugkorpusa izveide Olaines cietuma teritorijā". Šī projekta ietvaros ir paredzēts ne tikai uzbūvēt un ieviest jaunu mācību centru, bet arī veikt pētījumu par dzīves un darba kvalitāti ieslodzījuma vietās. Šī pētījuma iniciators ir Norvēģijas Korekcijas dienests, kurš saviem sadarbības partneriem vairākās Eiropas valstīs nodrošināja apmācības darbam ar metodoloģiju MQPL+, kas sastāv no MQPL (aptauja ieslodzītajiem) un SQL (aptauja personālam). Latviju šajās apmācībās pārstāvēja ESF projekta Nr. 9.1.3.0/16/1/001 "Resocializācijas sistēmas efektivitātes paaugstināšana" Risku un vajadzību novērtēšanas bloka vadītājs Krišus Ancāns un vadošā pētniece Inese Jokste, kas šobrīd jau ir sākuši īstenot pētījumu ieslodzījuma vietās. Izmantojot šo pētījuma metodoloģiju, noteikts tā saucamais bāzes līmenis – tiek konstatēta situācija konkrētā brīdī un attiecīgi tiek izziņātas ieslodzījuma vietas stiprās puses un trūkumi. Tam seko darbs ar veicamajiem uzlabojumiem, kas tiek īstenoti, balstoties uz pētījumā konstatēto. Pēc nozīmīga laika perioda mērījumi tiek veikti atkārtoti, lai novērtētu ieslodzījuma vietas progresu.

Praktiskās apmācības darbam ar MQPL un SQL norisinājās 2022. gada 24.-29. aprīlī, Norvēģijā, Kongsvingeras ieslodzījuma vietā. Apmācību laikā tika veiktas intervijas ar ieslodzītajām personām un ar ieslodzījuma vietas darbiniekiem, ievākti aptauju dati, kā arī iegūtie dati apstrādāti un izdarīti pirmie secinājumi. Mācības organizēja Norvēģijas Korekcijas dienesta starptautiskās sadarbības nodaļa. Tajās piedalījās ne tikai Norvēģijas korekcijas dienesta sadarbības partneru pārstāvji no dažādam Eiropas

valstīm – Latvijas, Lietuvas, Bulgārijas, Rumānijas, Polijas, ASV –, bet arī citu institūciju, piemēram, Eiropas Padomes pārstāvji.

Mācības vadīja Kembridžas Universitātes Ieslodzījuma vietu pētījumu centra (*Cambridge University Prisons Research Centre*) pārstāvji un šīs metodoloģijas autori *Alison Liebling, Bethany Schmiat, Katherine Auty un Debora Kant*.

Metodoloģija MQPL+ ir izstrādāta ar mērķi veikt ieslodzījuma vietu novērtēšanu vairākās dimensijās, ņemot vērā ieslodzījuma vietas darbinieku un ieslodzīto viedokļus, kas tiek iegūti, gan veicot interviju, gan ar aptauju palīdzību. Ir būtiski uzsvērt, ka tieši metožu kombinācija (intervija un aptauja) un arī novērotais ieslodzījuma vietā sniedz lielāku iespēju gūt precīzāku izpratni par katras konkrētās ieslodzījuma vietas stiprajām pusēm un pilnveides iespējām. Vadoties no mācību laikā gūtās pieredzes, ir redzams, ka tieši šāda pieeja ļoti labi strādā un ļauj gūt vispusīgu izpratni. Šī pieeja lielā mērā ir balstīta etnogrāfijas pētījumu metodoloģijā. Tās pamatā ir divas Kembridžas Universitātes Ieslodzījuma vietu pētījumu centrā izstrādātas aptaujas un metodoloģija to pielietošanai, kas paredzēta cietuma ieslodzīto dzīves kvalitātes (MQPL) novērtēšanai un darbinieku darba dzīves kvalitātes (SQL) novērtēšanai. Metode balstīta uz ierosinotās izpētes (*Appreciative inquiry*) pieeju, kuras pamatā ir sadarbība starp pētnieku un pētāmo, stipro pušu – resursu uzsvēršana, kopīgi veidojot labo praksi, stratēģisko plānu, organizācijas kultūru. Ierosinotā izpēte ir vienlaikus gan metodoloģija, gan pārmaiņu iniciators. Attiecībā uz MQPL un SQL ir svarīgi sadzirdēt, ko darbinieki un ieslodzītie uzskata par šobrīd visaktuālāko, svarīgāko. Šo aptauju stiprā puse ir tā, ka tās tika izstrādātas konsultācijās ar Anglijas un Velsas nozares ekspertiem, kas reāli strādā ieslodzījumu vietās vai ir bijuši ieslodzīti, nodrošinot, ka aptaujās iekļautās grūti izmērāmas dimensijas (piemēram,

personāla un ieslodzīto attiecības, cieņa, cilvēcība, godīgums un drošība) un lietotā valoda ir atbilstoša ieslodzījuma vietu realitātei.

MQPL – ieslodzīto dzīves kvalitātes aptauja atspoguļo galvenos ieslodzītā dzīves kvalitātes aspektus: harmoniska vide; profesionalitāte; drošība; sadzīves apstākļi un saziņa ar ģimeni; labklājība un attīstības iespējas. Savukārt SQL – ieslodzījuma vietas darbinieku aptauja atspoguļo personāla darba dzīves kvalitāti četrās kategorijās: pārvaldība; apmierinātība ar darbu; autoritāte; orientācija uz ieslodzītajiem. Ir arī divas papildu dimensijas: tradicionālā kultūra; sodīšana. Tradicionālā kultūra attiecas uz negatīvu orientāciju uz ieslodzītajiem un vadītājiem, savukārt sodīšana atspoguļo cinismu un aizvainojumu pret ieslodzītajiem vai pozitīvu orientāciju uz rehabilitāciju un attiecīgi atbalstu.

Ir jāuzsver, ka šī metodoloģija jau samērā ilgstoši tiek izmantota Lielbritānijas ieslodzījumu vietās, kā arī citur pasaulē, piemēram, Norvēģijā, Nīderlandē (skat. Liebling, Schmidt, Beyens, Boone, Johnsen, Kox, Rokkan, & Vanhouche, 2021). MQPL un SQL aptaujas ir uzskatāmas par uzticamu metodi, lai "novērtētu ieslodzīto priekšstatus par dzīvi cietumā un iegūtu cietuma sociālā klimata "temperatūras rādītājus"" (House of Commons, 2005: Audit 69; sk. arī Liebling with Arnold, 2004). Par to liecina arī veiktie pētījumi, kas apstiprina izstrādāto aptauju un to dimensiju uzticamību (Liebling, Hulley & Crewe, 2012).

Aptaujās iegūtie dati tiek apstrādāti, izmantojot statistikas metodes, un iegūtie rezultāti tiek atspoguļoti kā vidējie rādītāji un procenti, kas, savukārt, tiek apkopoti kopējā ziņojumā, kurš tiek balstīts uz aptauju rādītājiem, novērojumiem un intervijām, kā to paredz MSQL un SQL metodoloģija.

Ir būtiski uzsvērt, ka šī ieslodzījuma vietu dzīves un darba apstākļu izpētes metodoloģija ir pieeja, kas paredz atkārtotus mērījumus vienā un tajā pašā ieslodzījuma vietā, lai būtu iespējams konstanti attīstīt un pilnveidot ieslodzījuma vietu dzīves un darba apstākļus, veicot atkārtotus mērījumus, kas atspoguļotu sasniegumus (salīdzinot ar iepriekšējiem mērījumiem) vai izgaismotu kādas jaunatklātas grūtības vai stiprās puses, ar ko būtu jāstrādā un kas būtu jāpilnveido. Lai gan ir iespējams salīdzināt ieslodzījumu vietas savā starpā, tas tomēr nav šīs metodoloģijas mērķis, tā kā katra ieslodzījuma vieta ir unikāla un katrā no tām ir savas specifiskās grūtības un savas stiprās puses (Schmidt, Liebling, Auty, & Kant, 2022).

Šobrīd pētījums ir uzsākts arī Latvijas ieslodzījuma vietās. Sagatavošanās darbos pirms pētījuma uzsākšanas tika veikta aptauju tulkošana un adaptācija lietošanai Latvijas ieslodzījuma

Par katru no ieslodzījuma vietām tiks sagatavots ziņojums, kurā būs atspoguļoti gan iegūtie dati, gan intervijās gūtās atziņas. Iespējams, ka nākotnē notiks šī pētījuma attīstība, kur tiks noteikts bāzes līmenis arī citās ieslodzījuma vietās un tiks veikti atkārtoti mērījumi, lai noskaidrotu progresu un konstatētu nepieciešamos uzlabojamus.

vietās. Ir paredzēts veikt Olaines atkarīgo centra, Olaines Cietumu slimnīcas un Olaines cietuma Brīvā režīma nodaļas, kā arī Cēsu Audzināšanas iestādes nepilngadīgajiem izpēti, nosakot šo iestāžu tā saucamo bāzes līmeni – metodoloģijā minēto dimensiju šī brīža līmeni konkrētajā ieslodzījuma vietā. Par katru no ieslodzījuma vietām tiks sagatavots ziņojums, kurā būs atspoguļoti gan iegūtie dati, gan intervijās gūtās atziņas. Iespējams, ka nākotnē notiks šī pētījuma attīstība, kur tiks noteikts bāzes līmenis arī citās ieslodzījuma vietās un tiks veikti atkārtoti mērījumi, lai noskaidrotu progresu un konstatētu nepieciešamos uzlabojamus. Šobrīd šī projekta finansējums ir paredzēts līdz 2024. gada aprīlim, kas ir EEA/Norway Grants programmas perioda noslēguma datums, tomēr ir paredzēts pētījuma aktivitātes turpināt citā projektā.

Izmantotie avoti

House of Commons (2005). House Affairs, Parliamentary Business, Publications and Records, Recent Government Initiatives. Accessed at: www.publications.parliament.uk/pa/cm200405/cmselect/cmhaff/193/19306.htm.

Liebling, A.; assisted by Arnold, H. (2004). Prisons and their Moral Performance: A Study of Values, Quality, and Prison Life. Oxford: Oxford University Press.

Liebling, A., Hulley, S., & Crewe, B. (2012). Conceptualising and Measuring the Quality of Prison Life. In: Gadd, D., Karstedt, S., & Messner, S.F. (Ed.), The SAGE Handbook of Criminological Research Methods, London: Sage Publications Ltd., 358-372

Liebling, A., Schmidt, B.E., Beyens, K., Boone, M., Johnsen, B., Kox, M., Rokkan, T., AnSofe Vanhouche, A-S., (2021). Doing Team Ethnography in a Transnational Prison. International Criminology, 1, 123-134 (2021). <https://doi.org/10.1007/s43576-021-00014-1>

Schmidt, B., Liebling, A., Auty, K., & Kant, D., (2022). MSQL un SQL apmācības, Konsvingere, Norvēģija. 22.-29. aprīlis, 2022. Nepublicēti materiāli.

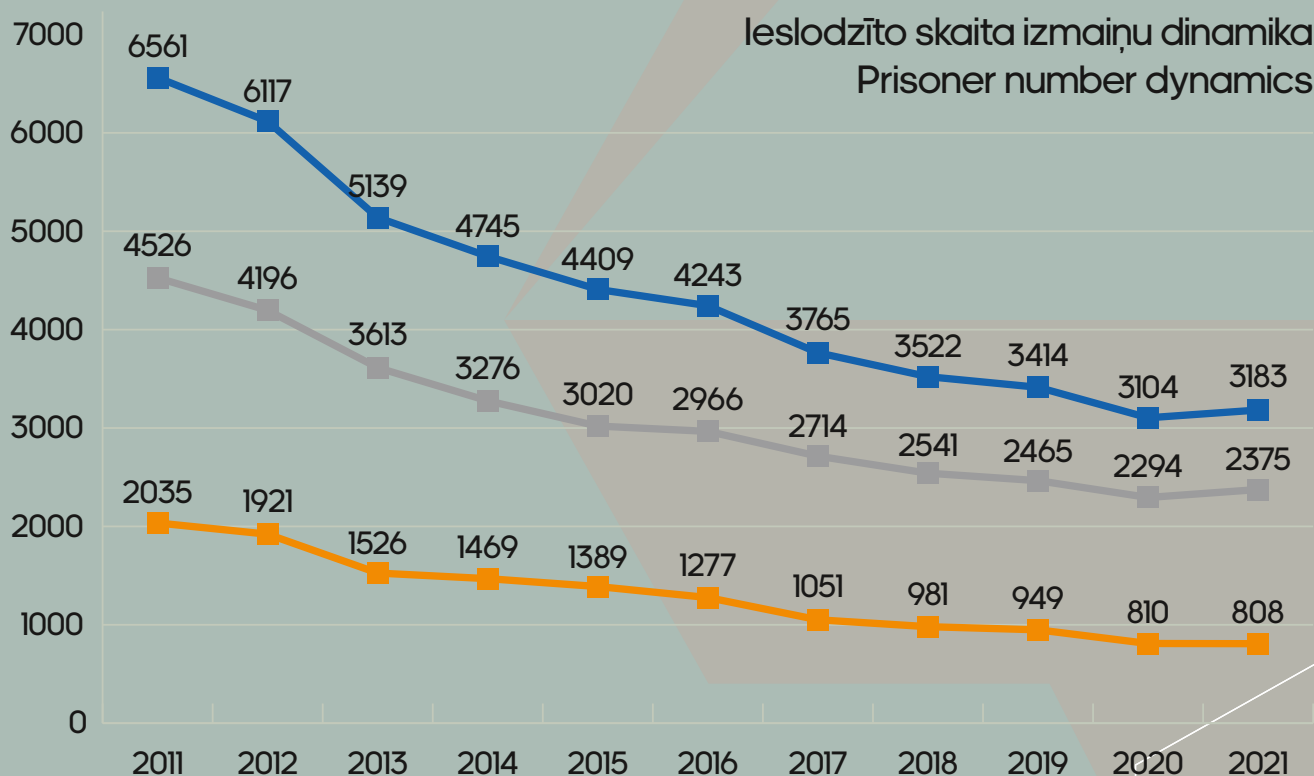

ANALĪTISKI

2022. gada sākumā ieslodzījuma vietu pārvaldes ieslodzījuma vietās atradās 3183 ieslodzītās personas (808 apcietinātie, 2375 notiesātie).

At the beginning of 2021 in imprisonment places of the Latvian Prison Administration there were 3183 prisoners (808 detainees, 2375 inmates).

Vairāk nekā 90 % ieslodzīto ir vīrieši, bet sievietes ieslodzījumā ir 8,42 % no kopējā ieslodzīto personu skaita. Skatoties ieslodzīto īpatnību - lielākā daļa ieslodzījuma vietās ievietoto cilvēku ir notiesātie - 74,62 %, apcietināto skaits veido mazāk nekā trešdaļu - 25,38 %. Neliels procents no visiem ieslodzītajiem ir ārzemnieki - tikai 1,82 %, savukārt nepilngadīgo ieslodzīto skaits no kopējā ieslodzīto skaita pēdējo desmit gadu laikā ir krasi samazinājies un tagad ir vēl mazāks nekā ārzemnieku skaits - 0,85 %.

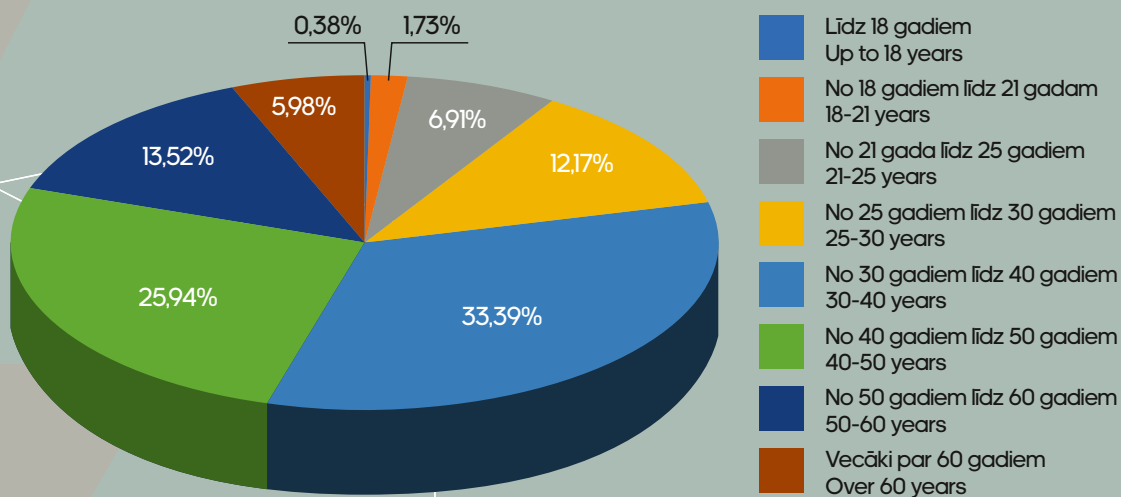
More than 90 % of prisoners are men, as women in prison amounts to only 8,42 % out of all prisoners. When looking at the prisoner proportions - the majority of persons placed in prisons are convicted persons - 74,62 %, while detainees make up less than one third - 25,38 %. Only a small percentage out of all prisoners are foreigners - only 1,82 %, however, the number of juveniles compared with the total number of prisoners during the last 10 years has drastically declined and now is even lower than that of foreigners - 0,85 %.

Interesants ir notiesāto personu sadalījums pēc vecuma, kur lielākais procents no notiesātajiem ir no 30 līdz 40 gadiem veci – 33,32%.

Curious is the inmate distribution by age, where the largest percentage of inmates are 30 to 40 years old – 33.32%.

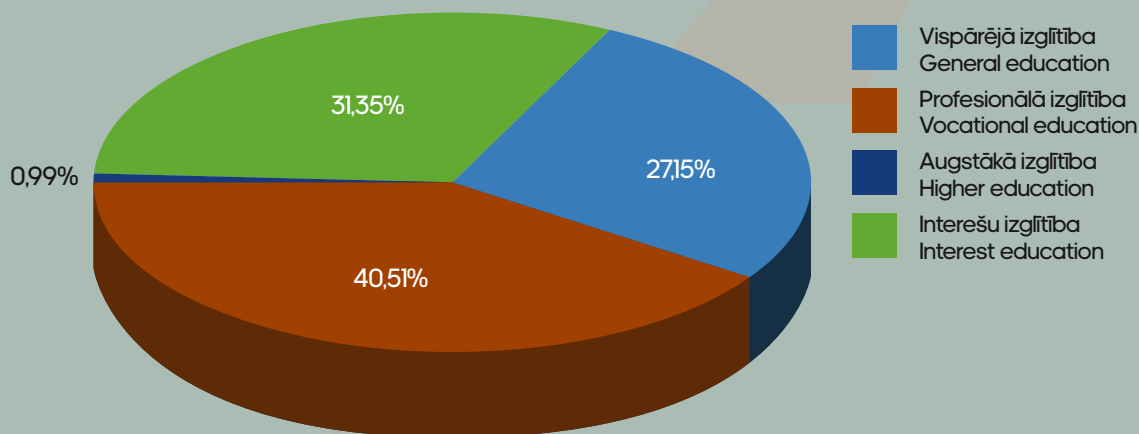
Notiesāto sadalījums 2021. gada 31. decembrī pēc vecuma
Distribution of inmates by age on 31.12.2021

Šobrīd ieslodzījuma vietu sistēma lielu uzsvāru liek tieši uz ieslodzīto resocializāciju – tie ir izglītības pasākumi, brīvā laika pavadīšanas aktivitātes, kā arī uz reintegrāciju sabiedrībā vērstās aktivitātes. Kopumā ieslodzījuma vietās 2021. gadā izglītības programmās vidēji tika iesaistīti 1183 ieslodzītie. 2021. gada 31. decembrī izglītības programmās tika iesaistīti 1212 ieslodzītie, kas ir 38 % no kopējā ieslodzīto skaita.

Currently prison system focuses on prisoner resocialisation – educational activities, free time activities, as well as activities intended for reintegration to society. In total in imprisonment places in 2021 in education programmes were involved on average 1183 prisoner. On 31st December 2020, in education programmes there were involved 1212 prisoners – i.e. 38 % out of total prisoner number.

Izglītības programmās iesaistīto ieslodzīto īpatsvars no kopējā izglītojamo skaita 2021. gada 31. decembrī
Percentage of prisoners involved in educational programmes

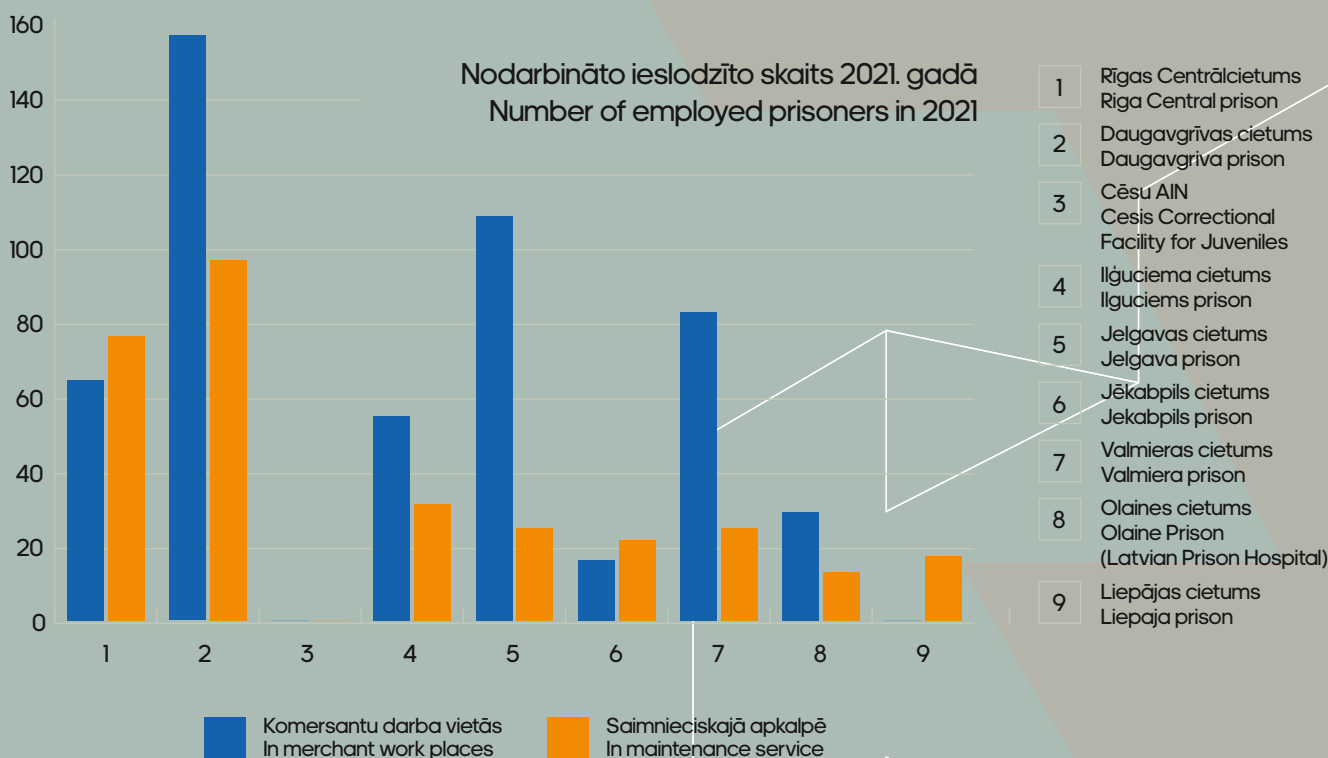

IESLODZĪTO NODARBINĀTĪBA

2021. gadā tika nodarbināti 761 ieslodzītie, no tiem cietumu saimnieciskajā apkalpē strādāja 284 notiesātie, komersantu izveidotajās darba vietās – 477 ieslodzītie, tajā skaitā 4 Ilguciema cietuma apcietinātās.

PRISONER EMPLOYMENT

In 2021, 761 prisoners were employed, out of which 284 worked in the maintenance service and 477 worked in merchant work places, including 4 detainees from Ilguciems Prison.

RESOCIALIZĀCIJAS PROGRAMMU ĪSTENOŠANA

2021. gadā resocializācijas programmās tika iesaistīti 79 ieslodzītie, resocializācijas programmas pabeidza 32 ieslodzītie, kas ir 41 % no resocializācijas programmās iesaistīto ieslodzīto kopskaita. Vērtējot šo rādītāju, jāņem vērā, ka vairākas programmas tika pārtrauktas epidemioloģiskās situācijas ierobežojumu dēļ.

ATKARĪBU MAZINĀŠANAS PROGRAMMAS ĪSTENOŠANA

2021. gadā atkarības mazināšanas programma Pārvaldes Olaines cietuma Atkarīgo centrā (turpmāk – Centrs) tika īstenota trijās apakšprogrammās – Atlantis, Pathfinder un integrētā Atlantis-Pathfinder programma.

RESOCIALISATION PROGRAMME IMPLEMENTATION

In 2021, 79 prisoners were involved in resocialisation programmes. 32 prisoners finished their resocialisation programmes which constitutes 41 % out of all prisoners involved in resocialisation programmes. However, when evaluating this indicator, it must be considered that several programmes were stopped due to the restrictions of epidemiological situation.

IMPLEMENTATION OF ADDICTION REDUCTION PROGRAMME

Addiction reduction programme is implemented in Olaine prison (Latvian Prison Hospital) Addiction centre, it is carried out by the staff of the Addiction centre and it is implemented by using three sub-programmes – Atlantis, Pathfinder and an integrated Atlantis/Pathfinder programmes.

IESLODZĪTO VESELĪBAS APRŪPE

2021. gadā ieslodzījuma vietās ieslodzītajiem tika novērotas un ārstētas šādas infekcijas slimības:

- Tuberkuloze – 13 gadījumi;
- HIV – 487 gadījumi;
- AIDS – 127 gadījumi;
- HBV – 196 gadījumi;
- Sifiliss – 1 gadījums.

Saskaņā ar 2021. gada 31. decembra datiem ieslodzījuma vietās tika reģistrēti:

- 6544 – psihisko un uzvedības traucējumu gadījumi; to skaitā 1363 narkomānijas gadījumi;
- 337 – HCV gadījumi;
- 174 – HIV gadījumi;
- 136 – AIDS gadījumi;
- 7 – tuberkulozes gadījumi.

PRISONER HEALTH CARE

In 2021 in imprisonment places prisoners were monitored and treated due to the following diseases:

- Tuberculosis – 13 cases;
- HIV – 487 cases;
- AIDS – 127 cases;
- HBV – 196 cases;
- Syphilis – 1 cases.

According with data on 31st December 2021, in imprisonment places there were registered:

- 6544 cases of psychological or behavioural disorders, including 1363 cases of drug addiction;
- 337 cases of HCV;
- 174 cases of HIV;
- 136 cases of AIDS;
- 7 cases of tuberculosis.

BRĪVĀ LAIKA AKTIVITĀTES UN SADARBĪBA AR NEVALSTISKAJĀM ORGANIZĀCIJĀM

Lai nodrošinātu ieslodzīto brīvā laika pilnvērtīgu pavadīšanu, 2021. gada laikā ieslodzījuma vietās tika organizēti 712 brīvā laika pasākumi. No kopējā pasākumu skaita:

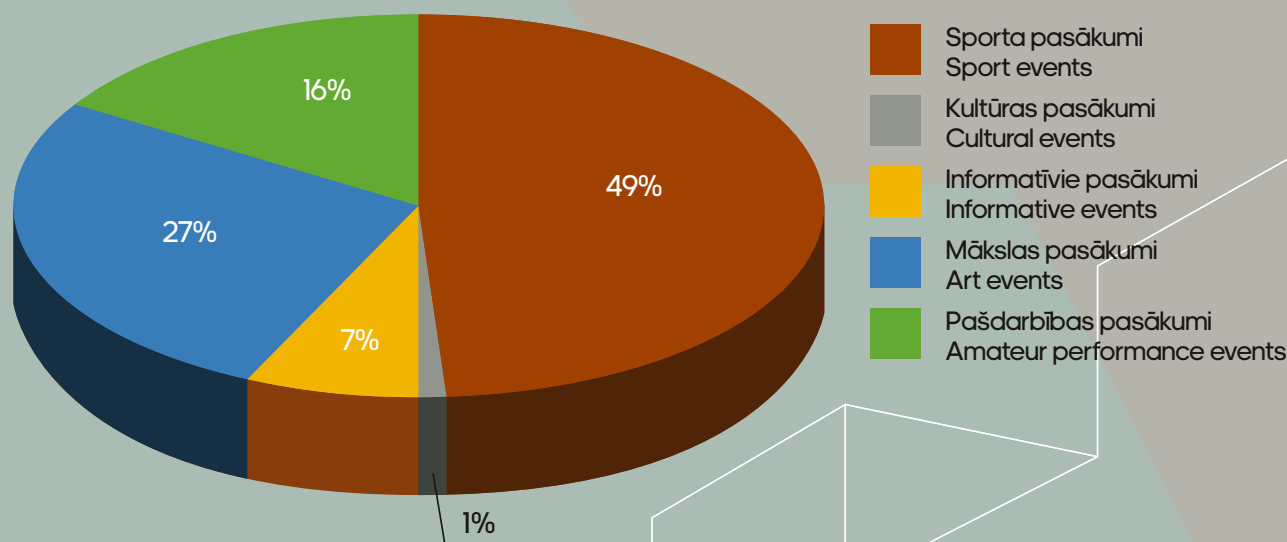
- 440 sporta pasākumi (šaha, dambretes, volejbola, futbola un tenisa turnīri), ko kopā apmeklēja 1749 ieslodzītie, vidēji 17 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 5 kultūras pasākumi (koncerti, izrādes, izstādes, tematiskie pasākumi u. c.), kur kopā piedalījās 64 ieslodzītie, vidēji 14 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 61 informatīvais pasākums (lekcijas, vispārīzglītojošo filmu demonstrēšana u. c.), kur piedalījās 211 ieslodzītie, vidēji 11 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 246 mākslas pasākumi (dažādu materiālu un nemateriālu lietu radīšana, kam piemīt vērtība attiecībā uz mentālajām spējām, maņām un emocijām u. c.), kur piedalījās 97 ieslodzītie, vidēji 7 ieslodzītie vienā pasākumā;
- 144 pašdarbības pasākumi (organizē notiesātie ar ieslodzījuma vietas administrācijas atļauju), kur piedalījās 40 ieslodzīto, vidēji 12 ieslodzītie vienā pasākumā.

FREE TIME ACTIVITIES AND COOPERATION WITH NON-GOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

To ensure that prisoners add value also to how they spend their free time, in 2021, in imprisonment places there were organized 712 free time events. Including:

- 440 sport events (tournaments – chess, checkers, volleyball, football, tennis), where 1749 prisoners took part, on average 17 prisoners per event;
- 5 cultural events (concerts, plays, exhibitions, thematic events etc.), where 64 prisoners took part, on average 14 prisoners per event;
- 61 informative events (lectures, showings of general education movies etc.), where 211 prisoners took part, on average 11 prisoners per event;
- 246 art events (showings of various material and immaterial things that hold value regarding mental skills, perceptions and emotions etc.), where 97 prisoners took part, on average 7 prisoners per event;
- 144 amateur performance events (organized by inmates with Prison administration's permission), where 40 prisoners took part, on average 12 prisoners per event.

Brīvā laika pasākumu īpatsvars (%) 2021. gadā
Percentage of free time events in 2020

IESLODZĪTO PSIHOLOĢISKĀ APRŪPE

Gada laikā ieslodzījuma vietās psiholoģisko aprūpi īstenoja 40 psihologi, kuri kopumā sniedza palīdzību 2919 ieslodzītajiem (2393 notiesātajiem un 526 apcietinātajiem).

PSYCHOLOGICAL CARE OF PRISONERS

During the year, in imprisonment places worked 40 psychologists who helped in total 2919 prisoners (2393 inmates and 526 detainees).

SOCIĀLAIS DARBS

2020. gadā ieslodzījuma vietās strādāja 24 sociālā darba speciālisti, kuri kopumā 5646 ieslodzītajiem (4564 notiesātajiem un 1082 apcietinātajiem) un ieslodzījuma vietu personālam veica dažādas sociālā darba aktivitātes.

SOCIAL WORK

During 2020, in imprisonment places worked 24 social work specialists who carried out various social work activities for in total 5646 prisoners (4564 inmates and 1082 detainees) and prison staff.

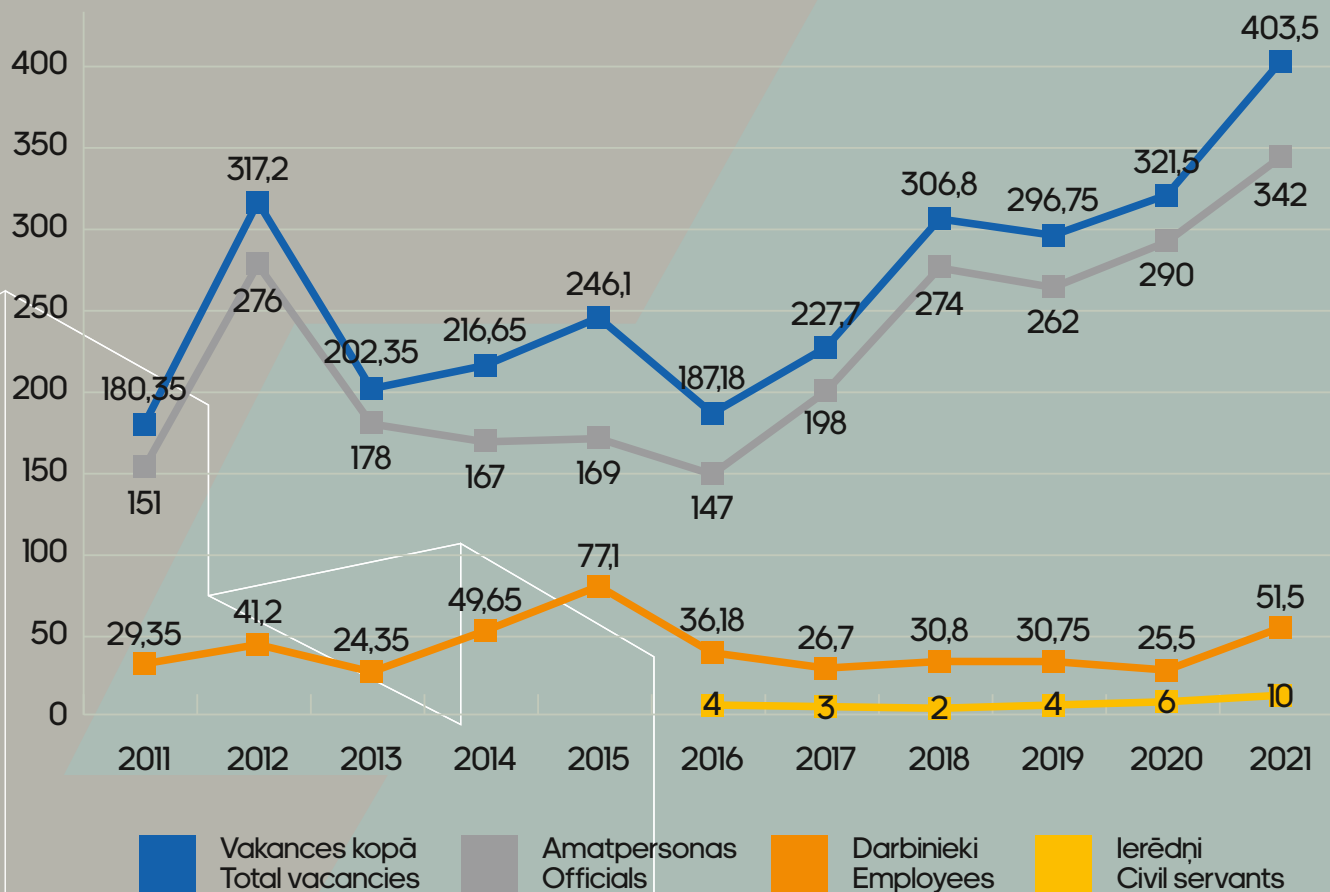
IESLODZĪJUMA VIETU SISTĒMAS PERSONĀLS

2021. gada 31. decembrī Pārvaldē pēc amatu saraksta bija 2475,5 amata vietas, no tām amatpersonas ar speciālajām dienesta pakāpēm – 2047, darbinieki uz līguma pamata – 412,5 un vispārējā valsts civildienesta ierēdņi – 16:

PERSONNEL DATA

As of 31 December 2021, according with the position list there were 2475,5 positions in Latvian Prison Administration, including: officials with special service ranks – 2047, employees – 412,5 as well as civil servants – 16:

	AMATA VIETAS KOPĀ POSITIONS	FAKTISKI ACTUAL NUMBER OF STAFF	VAKANTĀS VIETAS VACANCIES
AMATPERSONAS / OFFICIALS	2047	1705	342
DARBINIEKI / EMPLOYEES	412,5	361	51,5
IERĒDŅI / CIVIL SERVANTS	16	6	10

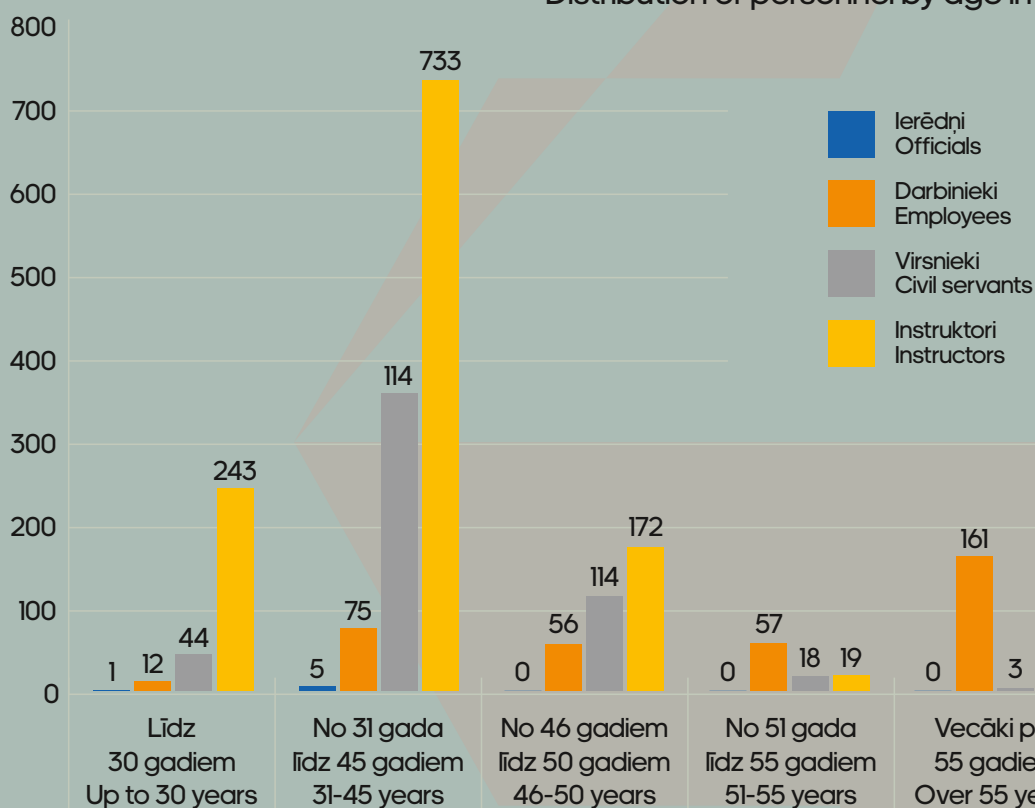
PERSONĀLA APMĀCĪBA

Pārvaldes Mācību centra īstenotajā profesionālās tālākizglītības mācību programmā "Ieslodzījuma vietu apsardze" 2021. gadā turpināja mācīties divas mācību grupas un mācības uzsāka trīs mācību grupas. 2021. gadā 68 amatpersonām tika piešķirta profesionālā kvalifikācija "Ieslodzījuma vietas jaunākais inspektors", par ko tika izsniegtas profesionālas kvalifikācijas apliecības. Pārvaldes Mācību centrs organizējis 13 kvalifikācijas pilnveidošanas kursus, kuros 2021. gadā piedalījušies 172 klausītāji.

PERSONNEL TRAINING

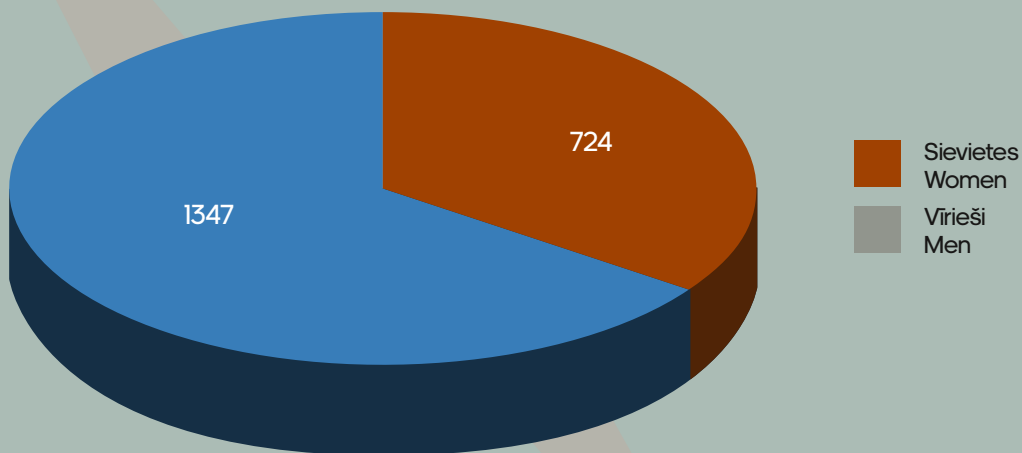
In 2021, in the further education programme "Prison security" implemented by the LPA Training centre two study continued their training and three study groups started their studies. In 2021, 68 officials were awarded professional qualification "Prison junior inspector". LPA Training centre have organized 13 qualification improvement courses which in 2021 attended 172 people.

Personāla sadalījums pēc vecuma 2021. gadā
Distribution of personnel by age in 2021

	Līdz 30 gadiem Up to 30 years	No 31 gada līdz 45 gadiem 31-45 years	No 46 gadiem līdz 50 gadiem 46-50 years	No 51 gada līdz 55 gadiem 51-55 years	Vecāki par 55 gadiem Over 55 years
Ierēdņi Officials	1	5	0	0	0
Darbinieki Employees	12	75	56	57	161
Virsnieki Civil servants	44	357	114	18	3
Instruktori Instructors	243	733	172	19	1

Personāla sadalījums pēc dzimuma
Personnel gender

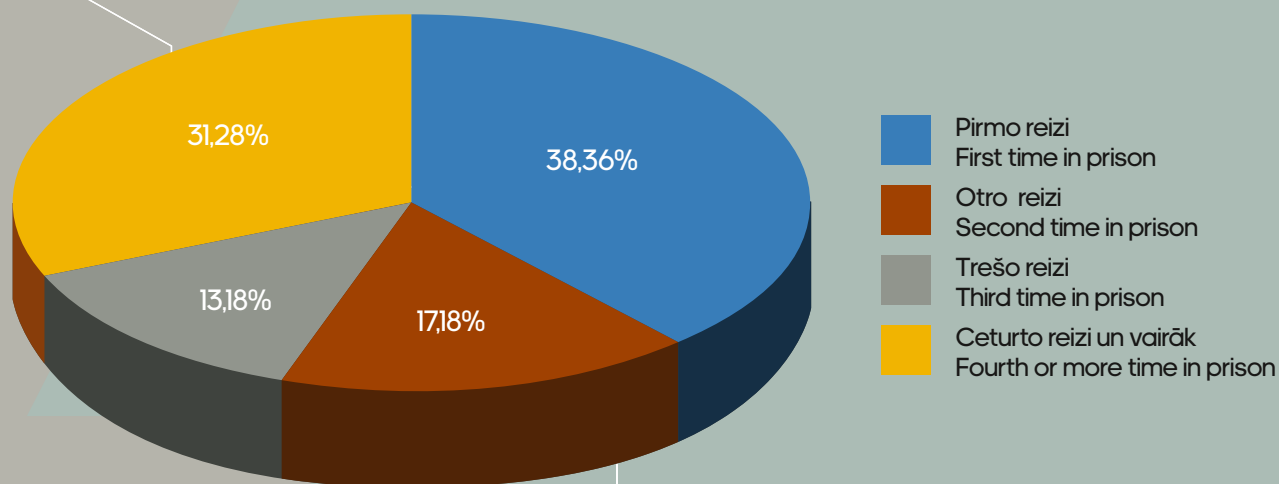
**IZDEVUMI VIENA IESLODZĪTĀ
UZTURĒŠANAI DIENĀ**

Izdevumi par vienu ieslodzīto dienā 2021. gadā bija 50,13 *euro* un pārsniedz plānoto radītāju, par 1,52 *euro* jeb par 3,1 %.

DAILY COST PER PRISONER

Daily cost per prisoner in 2020 were 50,13 EUR and it exceeded the planned by 1,52 EUR or 3,1 %.

Notiesāto īpatsvars atbilstoši soda izciešanas reīžu skaitam
Inmates by the number of times they have been in prison

ŽURNĀLA SATURU VEIDOJA UN APKOPOJA
IESLODZĪJUMA VIETU PĀRVALDES CENTRĀLĀ APARĀTA
STRATĒGIJAS DAĻAS UN NFI PROJEKTA PERSONĀLS –
LĀSMA KAULIŅA, ANETE STRAUTNIECE, OLGA SILIŅA.

ĪPAŠS PALDIES RAKSTU AUTORIEM UN CITĀM ŽURNĀLA IZVEIDĒ
IESAISTĪTAJĀM PERSONĀM!

PALDIES ILĢUCIEMA CIETUMA UN VALMIERAS CIETUMA PERSONĀLAM
PAR ATSAUCĪBU UN PALĪDZĪBU ŽURNĀLA TAPŠANĀ.

Žurnāla sagatavošanā izmantoti
šādi informācijas avoti:

- Pārvaldes struktūrvienību sniegtā informācija;
- Pārvaldes 2021. gada pārskats.

© Informācijas pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce uz
ieslodzījuma vietu pārvaldi ir obligāta.

ATSAUKSMES UN IEROSINĀJUMUS LŪDZAM SŪTĪT UZ:
NFI.IEVP@GMAIL.COM

FOTO: F/64 PHOTO AGENCY /
MĀRTIŅŠ ZILGALVIS
DMITRIJS SUĻŽICS

ŽURNĀLS IZDOTS

Norvēģijas finanšu instrumenta 2014.–2021. gada perioda programmas
“Korekcijas dienesti” iepriekš noteiktais projekts “Mācību centra infrastruktūras
un apmācībai paredzēta ieslodzījuma vietas paraugkorpusa izveide Olaines
cietuma teritorijā” Nr. 1-6.4/2-2019 ietvaros.

Norway
grants

